

Grote dynamiek in kleinschalig ondernemerschap

De kansen van zzp-schap, in het bijzonder voor doelgroepen met afstand tot de arbeidsmarkt

Dr. J. Mevissen
Drs. L. Heuts
Drs. H. van Leenen

Met medewerking van
drs. N. van den Berg, drs. S. Slotboom, drs. M. Groenewoud
en G. Kruis MSc.

Het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd is financieel mogelijk gemaakt door Instituut Gak.

Amsterdam, 2013
Regioplan Beleidsonderzoek

VOORWOORD

Het verschijnsel 'zelfstandige zonder personeel' (zzp'er) spreekt tot de verbeelding. In de media worden regelmatig succesvolle, trotse, sappelende, hippe etc. ondernemers zonder personeel ten tonele gevoerd. In vakbladen verschijnen artikelen over de snelle toename van het aantal zzp'ers en over hun kenmerken, en in beleidsnota's vraagt men zich af wat men ermee aanmoet: zijn het nu ondernemers of verkapte werknemers? In deze context is het niet verwonderlijk dat ook de vraag naar voren is gebracht of het zzp-schap een mogelijkheid zou kunnen zijn voor dat deel van de beroepsbevolking dat moeilijk aan een reguliere baan kan komen.

Instituut Gak heeft RegioPlan gevraagd met een onderzoek na te gaan in hoeverre het zzp-schap kansen kan bieden aan migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking om actief te participeren op de arbeidsmarkt. Om deze vraag te beantwoorden, hebben wij gebruikgemaakt van een combinatie van uiteenlopende kwantitatieve en kwalitatieve methoden en technieken van dataverzameling en data-analyse. Hoewel wij daar in deze publicatie niet apart aandacht aan besteden, heeft ons onderzoek ook vele nieuwe vragen voor vervolgonderzoek opgeleverd. Geen l'art pour l'art-onderwerpen, maar beleidsrelevante vragen.

Aan de totstandkoming van deze publicatie hebben vele personen en instanties hun bereidwillige medewerking verleend. Niet in de laatste plaats waren dat de respondenten die onze uitgebreide vragenlijst hebben ingevuld en aansluitend ook nog eens geïnterviewd zijn. Wij willen allen die een bijdrage aan ons onderzoek hebben geleverd langs deze weg nog een keer bedanken voor hun inbreng. In het bijzonder willen wij Instituut Gak, in de personen van mevrouw B. Krol en de heer A. Brenninkmeijer, bedanken voor het mogelijk maken van dit onderzoek en onze peer reviewers mevrouw N. Bosch (Centraal Planbureau) en de heer F. Dekker (Verwey-Jonker Instituut) voor hun inspirerende reacties naar aanleiding van een eerste versie van deze publicatie. Het team is binnen RegioPlan ondersteund door Suzanne Slotboom, Maikel Groenewoud, Natascha van den Berg en Geerten Kruis.

Wij hebben met ons onderzoek niet alleen de vragen van Instituut Gak kunnen beantwoorden, maar ook in bredere zin nieuw licht kunnen werpen op het fenomeen zelfstandige zonder personeel. Tegelijkertijd zijn nieuwe vragen boven komen drijven die met name relevant zijn voor beleidsmakers en belangenvertegenwoordigers van zelfstandigen zonder personeel als ook sociale partners.

Jos Mevissen (projectleider)
Lars Heuts (onderzoeker)
Heidi van Leenen (onderzoeker)

INHOUDSOPGAVE

1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond.....	1
1.2	Onderzoeksopzet.....	3
1.3	Onderzoeksmethoden.....	5
1.4	Leeswijzer	10
2	Zelfstandigen zonder personeel in beeld	13
2.1	Wie is de zelfstandige zonder personeel?	13
2.2	Zelfstandigen zonder personeel naar doelgroep	20
2.3	Hybride zelfstandigen zonder personeel	30
2.3	Tot slot	36
3	Overlevingskansen van zelfstandigen zonder personeel.....	39
3.1	Waarom gaat men aan de slag als zelfstandige zonder personeel?	39
3.2	Wanneer is een startende zelfstandige zonder personeel succesvol?	44
3.3	Wat zijn de overlevingskansen van zelfstandigen zonder personeel?	46
3.4	Welke factoren beïnvloeden de overlevingskansen van zelfstandigen zonder personeel?	56
3.5	Tot slot	62
4	Inkomsten van zelfstandigen zonder personeel	64
4.1	Inkomsten.....	64
4.2	Inkomsten als reden van beëindiging van zzp-schap.....	70
4.3	Inkomsten van doelgroepen.....	72
4.4	Tot slot	74
5	De arbeidsmarktmobiliteit van zelfstandigen zonder personeel	76
5.1	Herkomst en uitstroombestemmingen totale groep zelfstandigen zonder personeel.....	77
5.2	Herkomst en uitstroombestemmingen van doelgroepen ...	80
5.3	Uitstroombestemmingen van zelfstandigen zonder personeel naar herkomst	86
5.4	Tot slot	93
6	Uitdagingen en ondersteuning	96
6.1	Welke uitdagingen ervaren startende zelfstandigen zonder personeel?	96
6.2	Welke ondersteuningskanalen gebruiken zelfstandigen zonder personeel?	104
6.3	Zoeken naar informatie en ondersteuning	112
6.4	Tot slot	114

7	Conclusies en aanknopingspunten voor beleid	117
7.1	Samenvatting: zzp-schap binnen de drie doelgroepen.....	117
7.2	Conclusie: zzp-schap als kans op arbeidsparticipatie	121
7.3	Aanknopingspunten voor beleid.....	123
Bijlagen	127
Bijlage 1	Lijst van geïnterviewden	129
Bijlage 2	Secundaire statistische analyse en survivalanalyse.....	131
Bijlage 3	Enquête zelfstandigen zonder personeel	137
Bijlage 4	Literatuurlijst.....	141

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Het arbeidspatroon van de werkende bevolking in westerse verzorgingsstaten is de afgelopen twintig jaar gewijzigd. De huidige arbeidsmarkt kenmerkt zich door een toegenomen dynamiek en flexibiliteit. Het carrièrepad van werkenden is niet meer zo stabiel, voorspelbaar en ononderbroken als vroeger. Mensen nemen vaker verschillende posities in gedurende hun loopbaan, afhankelijk van de levensfase waarin ze zitten. Dit kunnen zowel posities op de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld een baan in loondienst of zelfstandig ondernemerschap) als posities buiten de arbeidsmarkt (bijvoorbeeld het volgen van een opleiding of werkloosheid) zijn. Het kunnen bezetten van veel verschillende posities impliceert ook de mogelijkheid van veel verschillende arbeidsmarkttransities. De eerste transitie is waarschijnlijk de overgang van opleiding naar een positie op de arbeidsmarkt en de laatste van arbeidsmarkt naar pensionering. Op de huidige arbeidsmarkt komt het daarnaast steeds vaker voor dat werknemers verschillende posities op de arbeidsmarkt met elkaar combineren. Gedacht kan worden aan de combinatie van studeren en werken of de combinatie van zelfstandig ondernemerschap en werken in loondienst (de zogenaamde hybride ondernemer). Waarschijnlijk is een deel van de beroepsbevolking gedurende kortere of langere tijd (ook) ondernemer.

De overheid heeft het afgelopen decennium op verschillende manieren ingezet op het bevorderen van zelfstandig ondernemerschap binnen de Nederlandse samenleving.¹ Daarbij gaat het niet alleen om het stimuleren van aandacht voor ondernemerschap binnen het onderwijs², maar ook om het wegnemen van drempels voor startende ondernemers, zoals het verlagen van administratieve lasten. Daarnaast bestaan er voor zelfstandig ondernemers fiscale stimuleringsmaatregelen, namelijk de zogeheten zelfstandigenaftrek en de startersaftrek.³ Ook ziet de overheid zelfstandig ondernemerschap als een manier om het aantal mensen met een uitkering te verlagen.⁴ Om het verkrijgen van startkapitaal voor deze groep mensen te vereenvoudigen, is het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) in 2007 gestart met de pilot 'Tijdelijke SZW-borgstellingsregeling startende ondernemers vanuit een uitkering'. De overheid verstreekte in een aantal pilotgebieden een

¹ Zie Brummelkamp (2011), *Startende ondernemers. Ontwikkelingen, betekenis en beleid*.

² Brief Onderwijs en Ondernemerschap (oktober 2011). Zie: <http://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/10/06/brief-onderwijs-en-ondernemerschap.html>

³ Tot 2011 hing het bedrag van de zelfstandigenaftrek af van de hoogte van de winst. Vanaf 2012 kan een vast bedrag van € 7.280 fiscaal worden afgetrokken. De startersaftrek is een verhoging van de zelfstandigenaftrek.

⁴ <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/zelfstandigen-zonder-personeel-zzp/starten-als-zzp-er/starten-vanuit-een-uitkering>.

borgstelling aan commerciële banken en gemeentelijke kredietbanken wanneer deze een lening verstrekten aan starters die elders geen krediet konden verkrijgen.⁵ Personen met een arbeidsongeschiktheids- of Ziektewetuitkering die een eigen bedrijf willen starten, kunnen via UWV een zogeheten voorbereidingskrediet en starterskrediet krijgen. Het voorbereidingskrediet wordt verstrekt voor bijvoorbeeld het bezoeken van beroepsmatige bijeenkomsten of voor het werven van klanten. Het starterskrediet is voor mensen die moeilijk een lening kunnen krijgen bij een commerciële bank.⁶ Uit het feit dat de overheid op deze manieren het starten van een eigen bedrijf onder uitkeringsgerechtigden stimuleert, zou afgeleid mogen worden dat zij ondernemerschap voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt als kansrijk alternatief ziet voor een baan in loondienst. Het is de vraag of dit inderdaad zo is.

Veel langdurig werklozen zijn migranten, ouderen of mensen met een arbeidsbeperking. Deze groepen worden doorgaans gezien als risicogroepen op de arbeidsmarkt voor het verwerven en behouden van betrekkingen in loondienst.⁷ Indien hun kans op werk in loondienst klein is, biedt ondernemerschap misschien voor een deel van hen een alternatief om een positie op de arbeidsmarkt te verwerven. De stap naar zelfstandig ondernemerschap zonder personeel (zzp) zal voor deze groepen in beginsel een eenvoudigere stap zijn dan naar zelfstandig ondernemerschap mét personeel. Zzp'ers bezitten namelijk vaak geen eigen bedrijfsruimte en hoeven niet of nauwelijks te investeren in gebouwen, grond, kapitaalgoederen en dergelijke.⁸ Het is echter de vraag of de stap naar zzp-schap eenvoudig te zetten is voor personen binnen de drie bovengenoemde doelgroepen en wat hun overlevingskansen als zzp'er zijn.

Instituut Gak heeft aan Regioplan gevraagd te onderzoeken in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap voor leden van de drie genoemde doelgroepen een kans kan bieden op arbeidsparticipatie in de breedste zin des woords: door zzp'er te worden en blijven of – in het geval van beëindiging van het zzp-schap – via een doorgroei tot zelfstandig ondernemer met personeel of door een baan in loondienst te verwerven.

⁵ Begin 2009 is deze pilot uitgebreid. De nieuwe regeling – de 'Tijdelijke SZW-borgstellingsregeling ondernemers 2009-2010' – was niet alleen bedoeld voor startende ondernemers in een uitkeringssituatie, maar ook voor gevestigde ondernemers en voor niet-uitkeringsgerechtigden. Deze regeling is op 1 januari 2011 vervallen.

⁶ www.uwv.nl.

⁷ De Raad voor Werk en Inkomen (RWI) ziet allochtonen, ouderen en arbeidsgehandicapten als doelgroepen met specifieke problemen op de arbeidsmarkt of als groepen met onbenut arbeidspotentieel. Zie: <http://rwi.nl/nl-NL/Thema's/Doelgroepen>.

⁸ FNV (2007), *De Dynamische Driehoek. Zzp'ers en de FNV*.

1.2 Onderzoeksopzet

In deze publicatie wordt een antwoord gegeven op de vraag in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap een kans kan bieden op arbeidsparticipatie voor migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Omdat het begrip zzp'er relatief nieuw is en nog niet eenduidig wordt gebruikt, is het allereerst zaak om nader in te gaan op wat en wie 'de zzp'er' precies is: welke definities van de zzp'er zijn er, hoe heeft het aantal zzp'ers en hun aandeel binnen de werkzame beroepsbevolking zich ontwikkeld en welke persoonskenmerken hebben zzp'ers? Ook zal worden afgebakend wie precies onder de doelgroepen migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking vallen.

Om inzicht te krijgen in de mate waarin zzp-schap momenteel al voorkomt binnen de drie doelgroepen, wordt beschreven wat het aantal en aandeel migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking binnen de totale zzp-populatie en de werkzame beroepsbevolking is. Wanneer zij momenteel al relatief vaak als zzp'er actief zijn, dan is dit een aanwijzing dat zzp-schap een kans biedt voor arbeidsparticipatie voor deze doelgroepen. Ook wordt een aantal persoonskenmerken van zzp'ers binnen de drie doelgroepen vergeleken met die van de totale zzp-populatie en van de doelgroepopulaties binnen de werkzame beroepsbevolking. Bestaande verschillen hiertussen kunnen erop wijzen dat bepaalde persoonskenmerken van invloed zijn op de keuze voor het zzp-schap en/of de mate waarin men in staat is om als zzp'er te starten.

Starten als zzp'er is een begin, maar uiteindelijk gaat het erom wat die start oplevert. Het is daarom belangrijk te weten wat de levensduur is van ondernemingen van zzp'ers binnen de drie doelgroepen: hoeveel zzp'ers zijn x jaar na de start nog actief? Hierdoor wordt duidelijk in welke mate de overlevingskansen van zzp'ers binnen de doelgroepen verschillen van die van de totale zzp-populatie. Hiervoor is een secundaire statistische analyse uitgevoerd op basis van een cohort startende zzp'ers die in de jaren 2001-2003 zijn gestart. Om vast te stellen in hoeverre en onder welke voorwaarden het voor de drie doelgroepen mogelijk is om als zzp'er aan de slag te gaan, moet ook duidelijk worden welke factoren van invloed zijn op het aantal jaren dat zzp'ers actief zijn. Hiervoor is een survivalanalyse uitgevoerd op basis van hetzelfde cohort startende zzp'ers, waarbij gekeken is naar het effect van een aantal persoonskenmerken, de arbeidsmarktpositie van waaruit zzp'ers starten, het startjaar van de onderneming en de sector waarin zzp'ers actief zijn.

Het bevorderen en ondersteunen van zzp-schap onder leden van de drie doelgroepen is nuttig wanneer dit voor hen een kans biedt op arbeidsparticipatie. Dat is het geval wanneer zij zzp'er worden én kunnen blijven, maar ook wanneer zij na beëindiging van het zzp-schap in een andere actieve arbeidsmarktpositie belanden (via het verwerven van een baan in loondienst of door te groeien tot zelfstandig ondernemer met personeel). Op basis van de

resultaten van de secundaire statistische analyse wordt in deze rapportage beschreven in welke uitstroombestemmingen gestopte zzp'ers binnen de drie doelgroepen terechtkomen. Deze uitstroombestemmingen zijn (1) een baan in loondienst, (2) ondernemerschap met personeel, (3) een uitkeringspositie, (4) AOW/pensioen, (5) een combinatie van een baan in loondienst, ondernemerschap met personeel, een uitkering en/of AOW/pensioen of (6) geen inkomen⁹.

Continuering van het zzp-schap zegt niet alles over het succes van een zzp'er. Iemand kan wel zzp'er blijven maar kan tegelijkertijd (te) weinig tot geen inkomsten via zijn zzp-activiteiten genereren of zelfs verlies maken. Inzicht in de inkomsten van de zzp'er is om die reden belangrijk. Door middel van een secundaire statistische analyse is bepaald wat het inkomen van zzp'ers in het algemeen en zzp'ers binnen de drie doelgroepen is. Wederom is gekeken naar het cohort startende zzp'ers in de jaren 2001-2003. Aanvullend is bepaald welk aandeel van de zzp'ers (binnen de drie doelgroepen) naast de inkomsten uit het zzp-schap andere inkomstenbronnen hebben: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Ook is vastgesteld of zzp'ers binnen de drie doelgroepen er financieel beter van zijn geworden om zzp'er te worden.

Het inkomen van een zzp'er zegt nog niet alles over de financiële situatie van iemand. Zoals hierboven al gemeld heeft een deel van de zzp'ers naast de inkomsten uit het zzp-schap ook andersoortige inkomsten uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Deze andere inkomsten kunnen hoger zijn dan de inkomsten uit het zzp-schap.

Aan de hand van een statistische analyse op SSB-data van het CBS hebben wij bepaald wat het aandeel hybride zzp'ers met een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen is binnen de totale zzp-populatie en binnen de drie doelgroepen. Ook zijn de overlevingskansen van hybride zzp'ers afgezet tegen die van zzp'ers in het algemeen.

Om mensen die aan de slag willen gaan als zzp'er en de overlevingskansen van reeds gestarte zzp'ers te verhogen, kan goede advisering en ondersteuning nuttig zijn. Daarom is nagegaan welke knelpunten zzp'ers precies in de (op)startfase ervaren, welke ondersteuningskanalen zij gebruiken en of het voor hen eenvoudig is om geschikte informatie en ondersteuning te vinden. Daarbij wordt ook ingegaan op mogelijke verschillen tussen zzp'ers binnen de drie doelgroepen en zzp'ers in het algemeen.

⁹ Dit zijn personen die een opleiding volgen, niet-uitkeringsgerechtigden, personen die financieel afhankelijk zijn van hun partner, en/of personen die in het buitenland verblijven.

1.3 Onderzoeksmethoden

Deze rapportage is gebaseerd op een onderzoek dat bestond uit de volgende onderdelen: (1) een literatuurstudie, (2) verdiepende interviews met experts en gemeenten, (3) een secundaire statistische analyse en (4) een enquête onder en diepte-interviews met zzp'ers. Hieronder worden deze onderzoeks-onderdelen nader toegelicht.

Literatuurstudie

Om een goed beeld te krijgen van het aantal startende ondernemers en zzp'ers binnen de drie doelgroepen, hun aanleiding en motieven om met een eigen bedrijf te beginnen, de uitdagingen waarmee zij in de (op)startfase te maken hebben en de factoren die van invloed zijn op het aantal jaren dat zij als ondernemer actief zijn, is een groot aantal relevante en zo actueel mogelijke Nederlandse en buitenlandse studies over startend ondernemerschap en zzp-schap bestudeerd. In de meeste gevallen richtten de bestudeerde onderzoeksrapporten zich op startende ondernemers in het algemeen, dus met en zonder personeel. Er bestaan minder studies die handelen over startende zzp'ers.

In de aandacht voor zzp'ers wordt vaak uit het oog verloren dat startende ondernemers deel uitmaken van de groep zzp'ers zolang zij nog geen personeel in dienst hebben. Een groot deel van de zelfstandig ondernemers begint en blijft ook zonder personeel. Uit de interviews met experts op het terrein van startend ondernemerschap (zie hierna) komt naar voren dat er volgens hen weinig verschillen bestaan tussen startende ondernemers met of zonder personeel als het gaat om startmotieven, succesfactoren en ervaren knelpunten.

Verdiepende interviews experts en gemeenten

Ter verdieping van de bevindingen uit de literatuurstudie zijn diepte-interviews afgenomen met experts op het terrein van startend ondernemerschap en zzp-schap. Er hebben daartoe gesprekken plaatsgevonden met belangenhartigers van (startende) ondernemers/zzp'ers, (zzp-)netwerkorganisaties, startersadviescentra, vertegenwoordigers van werkgevers- en werknemersorganisaties en onderzoekers op het terrein van ondernemerschap. Gespreksonderwerpen waren met name: de aanleiding en motieven van personen om met een eigen bedrijf te starten, de uitdagingen die ondernemers bij de start van hun bedrijf ervaren, de succes- en faalfactoren van startend ondernemerschap en de ondersteuningskanalen waar startende ondernemers gebruik van maken. Bij elk van deze onderwerpen is gevraagd naar mogelijke verschillen tussen de drie doelgroepen.

Om een goed beeld te krijgen van de gemeentelijke ervaringen met startende ondernemers en zzp'ers behorend tot de drie doelgroepen, zijn ook diepte-interviews afgenomen met vertegenwoordigers van een aantal gemeenten. Verschillende Nederlandse gemeenten hebben een startersbeleid dat zich

richt op de stimulering en/of de ondersteuning van startende ondernemers binnen de gemeentegrenzen.

Aanvullend hebben wij medio juni 2011 een bijeenkomst georganiseerd voor experts op het terrein van startend ondernemerschap en zzp-schap. Tijdens deze bijeenkomst zijn onze voorlopige bevindingen getoetst en is een conceptversie van de vragenlijst voor een enquête onder zzp'ers (zie hierna) gezamenlijk besproken.

Als bijlage 1 is een lijst opgenomen van geïnterviewde experts en een overzicht van de deelnemers aan de expertbijeenkomst.

Secundaire statistische analyse

Om inzicht te verkrijgen in het aantal jaren dat zzp'ers actief zijn, de arbeidsmarktpositie van waaruit zij zijn gestart en de uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers, is een secundaire statistische analyse uitgevoerd op basis van een cohort zzp'ers, gestart in de periode 2001-2003. Het beginpunt voor het volgen van arbeidsmarktbevingen van startende zzp'ers was het identificeren van startende zzp'ers uit de Sociaal Statistische Bestanden (SSB Zelfstandigen) van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voor de jaren 2001 tot en met 2003. In SSB Zelfstandigen zijn de gegevens van zelfstandigen vanaf 2001 gebaseerd op de aangiften inkomstenbelasting afkomstig van de Belastingdienst (daarbij vindt er een bijschatting plaats).

Allereerst is op basis van deze bestanden bepaald wie precies *startende ondernemers* zijn. Wanneer iemand in het jaar t in SSB Zelfstandigen voorkomt, maar niet in het jaar $t-1$, dan is men startend ondernemer. Vervolgens is bepaald wie *startende zzp'ers* zijn. Wanneer iemand in het jaar t nul of één werkzame personen heeft¹⁰ en in jaar t startend ondernemer is, dan is iemand startend zzp'er. Ten derde is een onderscheid gemaakt tussen enerzijds startende zzp'ers van wie wij zeker weten dat zij in het jaar $t-1$ geen zzp'er of zelfstandig ondernemer met personeel waren, en anderzijds startende zzp'ers die wel vanuit ondernemerschap zijn gestart. Deze laatste groep zzp'ers bestaat mogelijk uit doorstarters/herstarters of zzp'ers in een op- of afbouwfase van hun onderneming. Wanneer iemand in het jaar $t-1$ meer dan twee werkzame personen heeft en in jaar t nul of één werkzame personen, dan is iemand startend zzp'er vanuit ondernemerschap. Deze zzp'ers vanuit ondernemerschap zijn alleen in de analyse meegenomen wanneer de grootteklasse van de onderneming in het jaar $t-1$ bekend is. Reden daarvan is dat we in de analyse zo zeker mogelijk wilden zijn dat we met startende zzp'ers (vanuit ondernemerschap) te maken hadden.

¹⁰ Er is gekozen voor zowel 0 als 1 werkzame personen, omdat de ene zzp'er aangeeft geen personeel in dienst te hebben (0) en de andere zichzelf als de werkzame persoon ziet (1). De reden dat wij hiervoor hebben gekozen, is dat wij op deze wijze een zo groot mogelijke groep potentiële zzp'ers in de analyse konden meenemen.

Na identificatie van deze startende zzp'ers is op basis van twee unieke (anonieme) codes¹¹ een koppeling gemaakt met de volgende SSB-bestanden voor de periode 2000 tot en met 2010:

- SSB Banen: banenbestanden;
- SSB Bijstand: bijstandsuitkeringen, inclusief BBZ¹²;
- SSB AO: arbeidsongeschiktheidsuitkeringen;
- SSB WW: bestanden betreffende de Werkloosheidswet;
- SSB Overige uitkeringen: bestanden betreffende Ziektewet¹³, Wachtgeld¹⁴ en uitkeringen die nergens anders ingedeeld zijn;
- SSB AOW: bestanden betreffende de Algemene Ouderdomswet;
- SSB Overige Pensioenen¹⁵: bestanden betreffende Oorlogs- en verzetpensioen of overige pensioen, lijfrente enz.

Naast een koppeling met de SSB-bestanden heeft er een koppeling met de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) plaatsgevonden, waardoor ook verschillende (persoons)kenmerken van de startende zzp'ers beschikbaar kwamen. Deze kenmerken zijn gebruikt in een survivalanalyse om nader inzicht te krijgen in de elementen die van invloed (kunnen) zijn op de overlevingsduur van zzp-ondernemingen.

In hoofdstuk 4 wordt beschreven wat de winst uit onderneming tijdens zzp-schap op jaarbasis is. Hiervoor hebben wij het SSB Zelfstandigen gebruikt. In de periode tot en met 2005 zijn de gegevens van het CBS gebaseerd op de aangiften inkomstenbelasting; op de aangiftebestanden vonden bijschattingen plaats. Vanaf 2006 tot en met 2008 zijn de gegevens van het CBS over zelfstandigen ontleend aan het Inkomens Productie Systeem (IPS). Vanaf 2009 zijn de gegevens gebaseerd op de nieuwe Basisregistratie Zelfstandigen (onderdeel van het IPS). De variabele 'winst' volgens het CBS heeft ten tijde van dit onderzoek de betekenis van 'inkomen uit eigen onderneming'; deze is opgebouwd uit de fiscale winst uit onderneming vermeerderd met het bedrag van de ondernemersaftrek en de investeringsaftrek. Het uitgangspunt van de analyse was het cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003.

¹¹ Om de privacy van individuen te bewaken, werkt het CBS met twee codes op basis waarvan respondenten in de verschillende CBS-bestanden zijn terug te vinden. Door het gebruik van deze codes zijn de gegevens niet terug te leiden naar individuen; daarmee is de anonimiteit van een respondent zeker gesteld.

¹² Besluit bijstandverlening zelfstandigen. Deze regeling biedt startende en bestaande ondernemers de mogelijkheid tot het verkrijgen van een lening en/of een periodieke uitkering voor het levensonderhoud. Zie: www.bbz-regeling.nl.

¹³ Dit is een wet die regelt dat zieke werknemers, in gevallen waarbij de loondoorbetalingsverplichting voor de werkgever bij ziekte niet van toepassing is, recht hebben op een uitkering.

¹⁴ Dit is een werkloosheidsuitkeringsregeling die bij de overheid in gebruik is voor politici en bestuurders.

¹⁵ Overige pensioenen betreffen alle pensioenen afgezien van AOW.

De reden waarom is uitgegaan van de periode 2001-2003 en niet van een recentere periode, is dat het voor de analyse van belang was om naar de ontwikkeling van zzp-schap over meerdere jaren te kijken. Voor het bepalen van de leeftijd van de ondernemingen van zzp'ers en voor de survivalanalyse is uitgegaan van de periode 2001 tot en met 2010. Gedurende onze onderzoeksperiode was er geen recentere dataset van het CBS beschikbaar.

Box 1.1 Databronnen en afbakeningen

Voor de secundaire statistische analyse hebben wij gebruik gemaakt van SSB Zelfstandigen van het CBS. De data over zzp'ers op de website van het CBS (Statline) zijn gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking (EBB). Deze EBB-data worden gebruikt voor het bepalen van het aantal zzp'ers in Nederland. Ze zijn in deze studie gebruikt om een aantal (persoons)kenmerken van zzp'ers te beschrijven (zie hoofdstuk 2).

De twee bestanden van het CBS zijn niet 1-op-1 met elkaar te vergelijken. Het aantal zzp'ers volgens SSB Zelfstandigen is beduidend lager dan het aantal zzp'ers volgens de EBB. Dit verschil wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de volgende twee aspecten:

- SSB Zelfstandigen bevat alle personen die winstaangifte doen. In de EBB wordt aan werkende personen gevraagd of zij werknemer zijn; de niet-werknemers zijn dan de zelfstandigen. In SSB Zelfstandigen is een deel van de zelfstandigen niet vertegenwoordigd omdat ze geen winstaangifte doen; in EBB zijn deze mogelijk wel vertegenwoordigd omdat deze personen zichzelf zelfstandige noemen. Het kan in deze gevallen bijvoorbeeld gaan om freelancers.
- In de EBB wordt aan zelfstandigen (de niet-werknemers) gevraagd hoeveel personeel ze in dienst hebben. Degenen die geen personeel in dienst hebben worden gerekend tot de zelfstandigen zonder personeel. Bij de analyse van SSB Zelfstandigen hebben wij gewerkt met grootteklasse. De grootteklasse 'onbekend' is niet meegenomen in de analyse om er zeker van te zijn dat het om zzp'ers gaat. Hierdoor is mogelijk een deel van zzp'ers niet meegenomen in onze analyse.

Naast de hier genoemde bronnen zijn er ook nog andere waaruit informatie geput wordt over zzp'ers. Dat leidt ertoe dat de term zzp'er inmiddels staat voor een veelheid van afbakeningen. Soms gaat het over alle zelfstandigen zonder personeel, te weten ondernemers zonder personeel, directeur-groootaandeelhouders (DGA's), freelancers en andere zelfstandigen die zichzelf niet als ondernemer zien. Daarnaast wordt wel onderscheid gemaakt tussen traditionele zelfstandigen en nieuwe zelfstandigen. Die laatste groep omvat de beroepen waarop in de media vaak gedoeld wordt met de term zzp'er. De zzp'ers in deze publicatie zijn afkomstig uit SSB-bestanden. Het betreft zelfstandigen zonder personeel die winstaangifte doen. Freelancers zullen daar niet bij zijn wanneer zij hun winst opgeven als 'inkomsten uit overig werk'. Strikt genomen gaat het daarom in deze publicatie over ondernemers zonder personeel (ook wel eens aangeduid als ozp'ers). Omdat de term ozp'er ongebruikelijk spreken wij hier verder over zzp'ers, maar heeft dit niet alleen betrekking op nieuwe typen zelfstandigen en geen betrekking op freelancers e.d.

Enquête en diepte-interviews zzp'ers

Om inzicht te krijgen in de aanleiding en motieven van personen binnen de drie doelgroepen om als zzp'er te starten, de uitdagingen waarmee zij te

maken hebben (gehad) en de ondersteuning die zij hiervoor gezocht hebben, zijn startende zzp'ers op twee manieren benaderd. Allereerst is een internetenquête uitgezet onder zzp'ers die net zijn gestart of nog in de opstartfase verkeerden. Om zoveel mogelijk zzp'ers binnen de drie doelgroepen te bereiken, is de internetenquête via verschillende kanalen uitgezet: via een weblink op de websites van (zzp-)netwerkorganisaties, startersadviescentra en sociale media (LinkedIn en Twitter) en via gemeenten. Ook zijn telefonische screeningsgesprekken afgenomen met zzp'ers die zich in 2011 hebben ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Voor de selectie van deze zzp'ers is een aselechte steekproef getrokken uit een databestand van het bureau MarktSelect dat zich baseert op gegevens van de Kamer van Koophandel. Door middel van deze screeningsgesprekken zijn ook zzp'ers benaderd die nog in de opstartfase zaten. In de korte telefonische screeningsgesprekken zijn zzp'ers uitgenodigd om de internetenquête in te vullen. De vragenlijst voor de enquête is opgesteld op basis van de bevindingen uit de literatuurstudie en de verdiepende interviews met experts. Een conceptversie van de vragenlijst is besproken met experts (zie hierboven) en getest onder een aantal zzp'ers. In totaal hebben 1252 zzp'ers de enquête geheel afgerond.¹⁶ In bijlage 3 wordt nader ingegaan op de achtergrond van de internetenquête.

Bij de analyse van de enquêteresultaten hebben wij ons ook specifiek gericht op leden van de drie doelgroepen (migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking). Op de bevindingen zijn multivariate analyses uitgevoerd om na te gaan in hoeverre de verschillende achtergrondkenmerken van respondenten samenhangen met de onderscheiden doelgroepen. Hiervoor is gebruikgemaakt van een regressieanalyse waarbij de afhankelijke variabele telkens het al dan niet behoren tot de doelgroep was. De doelvariabelen waren binair van aard, wat inhoudt dat deze maar twee waarden konden aannemen; om die reden is gekozen voor een logistische regressie. Als potentiële voorspellers zijn vrijwel alle achtergrondkenmerken van respondenten uit de enquêtevragenlijst onderzocht.

Ter verdieping van en aanvulling op de bevindingen van de internetenquête onder zzp'ers zijn in totaal veertig telefonische diepte-interviews met zzp'ers afgenomen. In deze gesprekken is gevraagd naar de aanleiding en motieven om als zzp'er te starten, de uitdagingen die zij hebben ervaren en de ondersteuning die zij hiervoor hebben gezocht. De geïnterviewde zzp'ers waren erop geselecteerd dat zij net waren gestart of nog in de opstartfase zaten. Bij de selectie van de te interviewen zzp'ers hebben wij ons specifiek gericht op leden van de drie doelgroepen (migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking). Na circa vier maanden zijn dezelfde zzp'ers nogmaals telefonisch benaderd. In deze gesprekken is aan hen onder meer gevraagd hoe zij in de tussenliggende periode met de eerdergenoemde uitdagingen zijn omgegaan, of zij te maken hebben gekregen met nieuwe uitdagingen, via

¹⁶ Dit zijn zzp'ers die zichzelf zien als ondernemers die vooral hun eigen arbeid aanbieden en geen goederen verkopen. Ook hebben zij geen grote kapitaalgoederen, bijvoorbeeld een winkel of een vrachtschip.

welke kanalen zij ondersteuning hierbij hebben gezocht en wat dit heeft opgeleverd.

1.4 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt beschreven wat en wie de zzp'er precies is en wordt afgebakend wie migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking zijn. Dit is van belang om te kunnen bepalen in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap een kans biedt op arbeidsparticipatie in de breedste zin des woords voor migranten, ouderen en mensen met een beperking. Vervolgens wordt in dit hoofdstuk beschreven in welke mate zzp-schap momenteel al voorkomt binnen de drie doelgroepen en in welke mate hun aandeel in de totale zzp-populatie verschilt van hun aandeel in de werkzame en werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking.¹⁷ Ook wordt beschreven in welke mate zzp'ers binnen de drie doelgroepen qua persoonskenmerken verschillen van de totale zzp-populatie en van de drie doelgroepen binnen de totale werkzame beroepsbevolking. Een aparte paragraaf is gewijd aan het fenomeen van de hybride zzp'er. Hybride zzp'ers zijn conform onze opgerekte definitie zzp'ers die naast hun inkomsten uit het zzp-schap ook nog inkomsten uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen ontvangen. We gaan in op de vraag hoe groot deze groep is binnen de totale zzp-populatie en besteden aandacht aan het voorkomen van migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking binnen deze deelpopulatie.

Hoofdstuk 2 gaat in op de volgende deelvragen:

- Hoe groot is de absolute en relatieve omvang van de drie doelgroepen die als zzp'er werkzaam zijn?
- Hoe verhoudt zich het aandeel van deze doelgroepen in de zzp-populatie ten opzichte van hun aandeel in de werkzame en werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking?
- Welke achtergrond- en persoonskenmerken hebben deze doelgroepen in de zzp-populatie en in hoeverre verschillen deze ten opzichte van dezelfde populaties die werkzaam zijn in loondienst?
- Hoeveel hybride zzp'ers zijn er en in hoeverre zijn de drie doelgroepen in deze categorie te vinden?

In hoofdstuk 3 wordt allereerst ingegaan op de aanleiding en motieven van zzp'ers om te starten met een bedrijf. Op deze manier wordt duidelijk welke 'mechanismen' ervoor zorgen dat leden van de drie doelgroepen zzp'er zijn geworden. Ook wordt aan het begin van dit hoofdstuk beschreven wanneer

¹⁷ Het CBS omschrijft de niet-beroepsbevolking als volgt: Deze groep bestaat uit personen van 15 tot 65 jaar die niet tot de werkzame beroepsbevolking behoren, die twaalf uur of meer per week willen werken, maar hiervoor niet op korte termijn (binnen twee weken) beschikbaar zijn. De afgelopen vier weken zijn zij niet actief op zoek geweest naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week.

een startende zzp'er volgens ons 'succesvol' is. Vervolgens wordt aan de hand van de bevindingen van de secundaire statistische analyse beschreven in welke mate de overlevingskansen van zzp'ers binnen de doelgroepen verschillen van die van de totale zzp-populatie en welke factoren precies van invloed hierop zijn. Ook in dit hoofdstuk wordt apart aandacht besteed aan hybride zzp'ers.

Hoofdstuk 3 gaat in op de volgende deelvragen:

- Welke mechanismen zorgen ervoor dat leden van de drie doelgroepen zzp'er zijn geworden? Hebben leden van de drie doelgroepen zicht op de voor hen relevante mechanismen? Verschillen deze mechanismen tussen de drie groepen?
- Wat is de overlevingskans van zzp'ers? Welke verschillen bestaan er tussen de drie doelgroepen?
- Wat zijn de overlevingskansen van hybride zzp'ers en binnen deze groep van de doelgroepen?
- Welke factoren zijn van invloed op de overlevingskansen van zzp'ers?

Hoofdstuk 4 gaat nader in op de inkomsten van zzp'ers. Er wordt onder meer gekeken naar de winst uit eigen onderneming van zzp'ers in het algemeen en binnen de drie doelgroepen en naar het aandeel zzp'ers dat ook andersoortige inkomsten heeft uit een baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen.

In hoofdstuk 4 wordt antwoord gegeven op de volgende deelvragen:

- Wat is de winst van zzp'ers in het algemeen en van zzp'ers binnen de drie doelgroepen?
- Welk deel van de zzp'ers heeft ook nog andersoortige inkomsten? Om welke inkomsten gaat het?
- In hoeverre zijn de inkomsten een reden om het zzp-schap te beëindigen?
- Welk deel van de zzp'ers is financieel beter geworden van de keuze voor het zzp-schap? Vanaf welk jaar na de start is dat het geval?

Hoofdstuk 5 beschrijft vanuit welke arbeidsmarktposities leden van de drie doelgroepen aan de slag gaan als zzp'er en wat de uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers zijn. Ook wanneer zzp'ers binnen de doelgroepen het zzp-schap beëindigen en een baan in loondienst verwerven of zelfstandig ondernemer met personeel worden, biedt zzp-schap hun een kans op arbeidsparticipatie. In dit hoofdstuk wordt ook gekeken naar de uitstroombestemmingen van personen die vanuit een uitkering, baan in loondienst of ondernemerschap zijn gestart als zzp'er.

In hoofdstuk 5 zijn de volgende deelvragen aan de orde:

- Vanuit welke arbeidsmarktposities starten zzp'ers? Welke verschillen bestaan er tussen de drie doelgroepen?
- In welke uitstroombestemmingen komen gestopte zzp'ers terecht?

Om de overlevingskansen te vergroten van mensen die aan de slag willen gaan als zzp'er en van reeds gestarte zzp'ers, kan gerichte advisering en ondersteuning nuttig zijn. Daarvoor is het belangrijk om meer inzicht te krijgen in de precieze uitdagingen die startende zzp'ers ervaren. Hoofdstuk 6 beschrijft met welke knelpunten zzp'ers te maken hebben (gehad) in de (op)startfase. Daarbij wordt ook ingegaan op mogelijke verschillen tussen de drie doelgroepen. Tot slot wordt ingegaan op de ondersteuningskanalen die zzp'ers hebben gebruikt voor het oplossen van hun problemen.

In hoofdstuk 6 zijn de volgende deelvragen aan de orde:

- Welke uitdagingen ondervinden zzp'ers binnen de drie doelgroepen in de (op)startfase? Zijn deze belemmeringen groepsspecifiek?
- Welke ondersteuning gebruiken startende zzp'ers binnen de drie doelgroepen voor de uitdagingen die zij (hebben) ervaren?
- Is het voor zzp'ers binnen de drie doelgroepen eenvoudig om informatie over en ondersteuning bij het starten van een eigen bedrijf te vinden? En weten zij bij welke organisatie zij hiervoor terecht kunnen?

In hoofdstuk 7 wordt op basis van de bevindingen uit de eerdere hoofdstukken een antwoord gegeven op de vraag in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap een kans kan bieden op arbeidsparticipatie voor de drie doelgroepen. Vervolgens worden in dit hoofdstuk enkele mogelijke aanknopingspunten voor beleid beschreven.

2 ZELFSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL IN BEELD

Om te kunnen bepalen in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap een kans op arbeidsparticipatie kan bieden voor migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking, moet allereerst worden beschreven wat en wie de 'zzp'er precies is: welke definities van de zzp'er zijn er, hoe heeft het aantal zzp'ers en hun aandeel binnen de werkzame beroepsbevolking zich ontwikkeld, en welke persoonskenmerken hebben zzp'ers? Ook is het van belang om af te bakenen wie precies onder deze drie doelgroepen vallen. In dit hoofdstuk wordt verder beschreven wat het aantal en aandeel migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking is binnen de totale zzp-populatie en werkzame beroepsbevolking. Wanneer leden van de drie doelgroepen momenteel al vaak actief zijn als zzp'er, kan dat erop wijzen dat zzp-schap hen een kans biedt op arbeidsparticipatie. Daarnaast worden enkele kenmerken van zzp'ers binnen de drie doelgroepen vergeleken met die van de totale zzp-populatie en van de doelgroepopulaties binnen de werkzame beroepsbevolking om vast te kunnen stellen welke specifieke groepen kiezen voor het zzp-schap en/of daadwerkelijk in staat zijn om als zzp'er te starten.

2.1 Wie is de zelfstandige zonder personeel?

2.1.1 Definities van de zzp'er

Hoe 'de zzp'er' gedefinieerd wordt, is afhankelijk van het beleidsveld van waaruit dit gebeurt. Zo kan de juridische status of ondernemingsvorm de basis vormen voor de definiëring van zzp'ers, maar er kan ook een fiscale afbakening worden gehanteerd: is iemand wel of niet in het bezit van een VAR-verklaring?¹⁸ De aanleiding of het motief voor het zelfstandig ondernemerschap kan ook als basis dienen. Daarbij kan onderscheid gemaakt worden in onder andere 'bewust zelfstandigen', 'gedwongen zelfstandigen', 'goudzoekers' en 'hybride ondernemers'.¹⁹ Daarnaast duikt de vraag regelmatig op of zzp'ers nu ondernemers of werknemers zijn. Hoewel een zzp'er eigen baas is en er in principe geen gezagsverhouding bestaat tussen hem en zijn klant of opdrachtgever, kan dit in de praktijk anders uitpakken, bijvoorbeeld wanneer een zzp'er (grotendeels) afhankelijk is van één klant of opdrachtgever. Zulke zzp'ers, vaak aangeduid als schijnzelfstandigen, bevinden zich in het schemergebied van ondernemerschap en werknemerschap. Verder wordt nogal eens het onderscheid gemaakt tussen

¹⁸ Een VAR-verklaring is een verklaring arbeidsrelatie. Het is een verklaring van de Belastingdienst die zekerheid beoogt te geven over de fiscale en sociale-zekerheidsrechtelijke status van inkomsten die een natuurlijk persoon voor persoonlijke werkzaamheden verkrijgt.

¹⁹ Dit onderscheid in categorieën is door EIM geïntroduceerd.

traditionele zelfstandigen (in de landbouw en detailhandel) en nieuwe zelfstandigen (in bijvoorbeeld de zakelijke dienstverlening).²⁰

Er bestaan verschillende definities van wie de zzp'er nu precies is. Daardoor lopen de schattingen van het aantal zzp'ers in Nederland sterk uiteen. In het advies van de Sociaal-Economische Raad (SER) van eind 2010 wordt aangedrongen op een eenduidige definitie die zou moeten gelden voor de relevante beleidsterreinen.²¹ Volgens de SER is een zzp'er een ondernemer die geen personeel in dienst heeft, waarbij voor de vaststelling of er sprake is van een ondernemer de volgende criteria gelden (zoals ook gehanteerd door de Belastingdienst in het kader van de inkomstenbelasting):

- zelfstandigheid bij de inrichting van de eigen werkzaamheden en het uitvoeren daarvan;
- het voor eigen rekening en risico verrichten van werkzaamheden;
- het gericht zijn op en het perspectief hebben van het maken van winst;
- bekendmaking van het ondernemerschap (dat wil zeggen inschrijving bij de Kamer van Koophandel);
- het streven naar meerdere opdrachtgevers.

Een belangrijk aspect van de afbakening die door de SER wordt gehanteerd, is dat die tot nu toe niet ten grondslag heeft gelegen aan de beschikbare bronnen over zzp'ers. Deze afbakening kan bovendien pas na de gegevensverzameling worden gebruikt: dan is het namelijk pas mogelijk om vast te stellen of iemand streeft naar meerdere opdrachtgevers.

Volgens het CBS is een zzp'er een persoon met als (hoofd)baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of een persoon in een zelfstandig uitgeoefend beroep die daarbij geen personeel in dienst heeft.²² Voor ons onderzoek is vooral gebruik gemaakt van SSB-bestanden van het CBS op basis waarvan wij hebben bepaald wie als zzp'ers moeten worden gezien.²³ De reden daarvan is dat op basis van deze bestanden een secundaire statistische analyse mogelijk was, die niet gedaan

²⁰ Zie bijvoorbeeld Hessels en Vroonhof, 2003. *Zelden zo populair: het zzp-schap*.

²¹ SER, 2010. *Zzp'ers in beeld. Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel*.

²² In 2008 hanteerde het CBS een andere definitie van de zzp'er. Deze definitie van de zzp'er luidt als volgt: "Het gaat hier om ondernemers die geen personeel in dienst hebben. Het kan ook slaan op een freelancer. De zzp'er is zelfstandig in die zin dat hij/zij geen arbeidsovereenkomst heeft, maar wel diensten en/of goederen levert aan klanten of opdrachtgevers. Er is geen sprake van een gezagsverhouding, waardoor hij/zij geen werknemer is en niet onder de wettelijke bepalingen voor werknemers valt." Deze definitie is momenteel nog steeds op de website van het CBS te vinden.

²³ Voor de statistische analyse hebben wij gebruik gemaakt van SSB-bestanden van het CBS; voor het bepalen van het aantal zzp'ers in Nederland en een aantal (persoons)kenmerken van hen zijn EBB-bestanden van het CBS gebruikt. Deze twee bestanden zijn niet een op een vergelijkbaar (zie ook het tekstkader in hoofdstuk 1). In de enquête onder zzp'ers hebben wij aan respondenten gevraagd of zij zichzelf zien als ondernemers die vooral hun eigen arbeid aanbieden en geen goederen verkopen noch beschikken over grote kapitaalgoederen (zoals een winkel of een vrachtschip).

had kunnen worden op basis van het EBB-bestand van het CBS (zie ook hoofdstuk 1).

2.1.2 Definitie van de hybride zzp'er

Doorgaans, bijvoorbeeld in publicaties van organisaties als de Kamer van Koophandel en het CBS wordt de term hybride zzp'er gebruikt voor het samengaan van zzp-schap en werken in loondienst. Onduidelijk bij deze term is of het duale karakter van de tijdsbesteding of de dubbele inkomstenbron het onderscheidende element is. Wanneer de verschillende inkomstenbronnen het onderscheidende criterium is, dienen ook zzp'ers die niet in loondienst werken maar wel gebruik kunnen maken van andere bronnen van inkomen beschouwd te worden als hybride zzp'ers.

Voor dit onderzoek is het gebruik kunnen maken van andere inkomstenbronnen relevant. Daarom rekken wij in deze studie de definitie van hybride zzp'er op: zzp'ers die naast hun inkomsten van het zzp-schap ook andersoortige inkomsten ontvangen, beschouwen wij als hybride zzp'ers.²⁴ Een andere inkomstenbron kan, net als in het geval van werken in loondienst, overigens ook samengaan met een deels andere tijdsbesteding. Een zzp'er die ook een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangt, is mogelijk niet in staat om fulltime als zzp'er te werken; een zzp'er die ook een pensioenuitkering geniet, hoeft niet fulltime als zzp'er te werken.

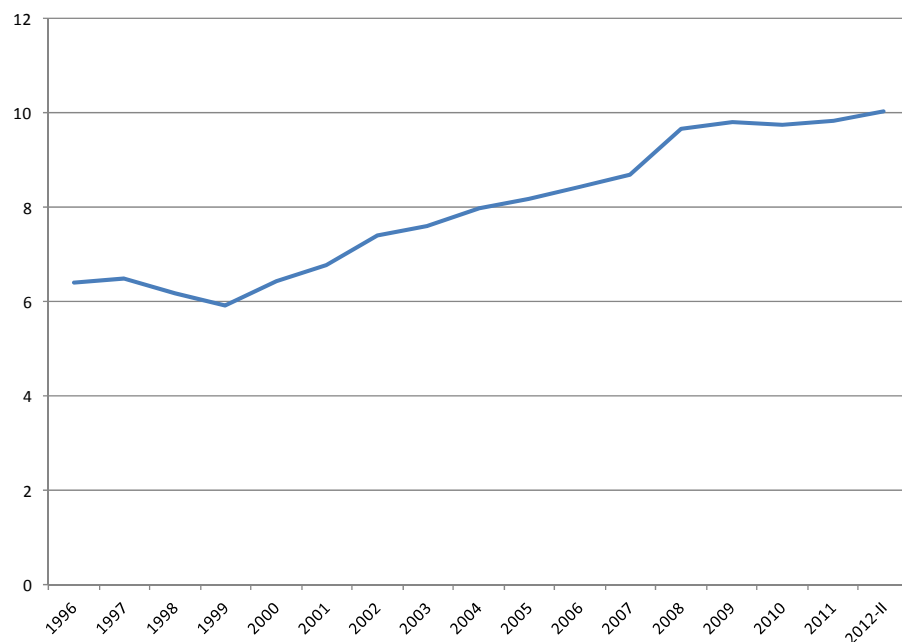
2.1.3 Zzp-schap: groei of heropleving?

Volgens het CBS is het aantal zzp'ers in Nederland en hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking de afgelopen zestien jaar sterk toegenomen. Het aantal zzp'ers is van 397.000 in 1996 gestegen tot 742.000 in het tweede kwartaal van 2012. Dit is een groei van 87 procent.²⁵ Het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking is in diezelfde periode gestegen van 6,4 procent tot tien procent. Figuur 2.1 geeft deze ontwikkeling van het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking weer. Uit deze figuur blijkt dat er in de periode 1997-1999 sprake was van een lichte daling van het aandeel zzp'ers.

²⁴ Bedoeld zijn alleen op de persoon van de zzp'er betrokken inkomstenbronnen. Daarnaast kan een niet alleenstaande zzp'er mogelijk ook terugvallen op andere inkomstenbronnen binnen het huishouden, bijvoorbeeld het inkomen van een partner.

²⁵ Hoewel het CBS sinds 1987 de Enquête Beroepsbevolking (EBB) uitvoert, bevatten veel tabellen op StatLine pas cijfers vanaf 1996. Voor alle tabellen op basis van de EBB geldt bovendien dat er sprake is van een trendbreuk tussen de jaren 2000 en 2001 als gevolg van een nieuwe weegmethode binnen de EBB. De jaren voor 2001 zijn niet gecorrigeerd en betreffen eerder gepubliceerde cijfers.

Figuur 2.1 Ontwikkeling aandeel zzp'ers in werkzame beroepsbevolking in de periode 1996-2012 (2° kwartaal) (in procenten)

Bron: CBS, 2012

Vanaf 2009 is er sprake van een minder sterke groei van het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking. Dit heeft mogelijk te maken met de economische crisis waarvan de effecten sinds eind 2008 in ons land waarneembaar werden. Op 1 juli 2008²⁶ is de nieuwe Handelsregisterwet in werking getreden, waardoor vrijberoepsbeoefenaars (bijvoorbeeld architecten en kunstenaars) verplicht werden zich in te schrijven bij de Kamer van Koophandel. Mogelijk was er in die periode zonder de opwaartse effecten van de verplichte registratie feitelijk sprake van een (lichte) daling van het aandeel zzp'ers in de werkzame beroepsbevolking.

Voor de toename van het aantal nieuwe zelfstandigen heeft gezorgd voor de recente groei van de zzp-populatie in Nederland. Volgens het CBS is het aandeel zzp'ers in de niet-commerciële dienstverlening²⁷ binnen de totale zzp-populatie sterk toegenomen in de periode 1996-2010 (van 22% tot 40%). Ook het aandeel zzp'ers in de nijverheid²⁸ is toegenomen in die periode (van 12% tot 16%). Het aandeel zzp'ers in de landbouw, bosbouw en visserij is in de periode 1996-2010 gedaald van 23 procent tot tien procent. Figuur 2.2 geeft

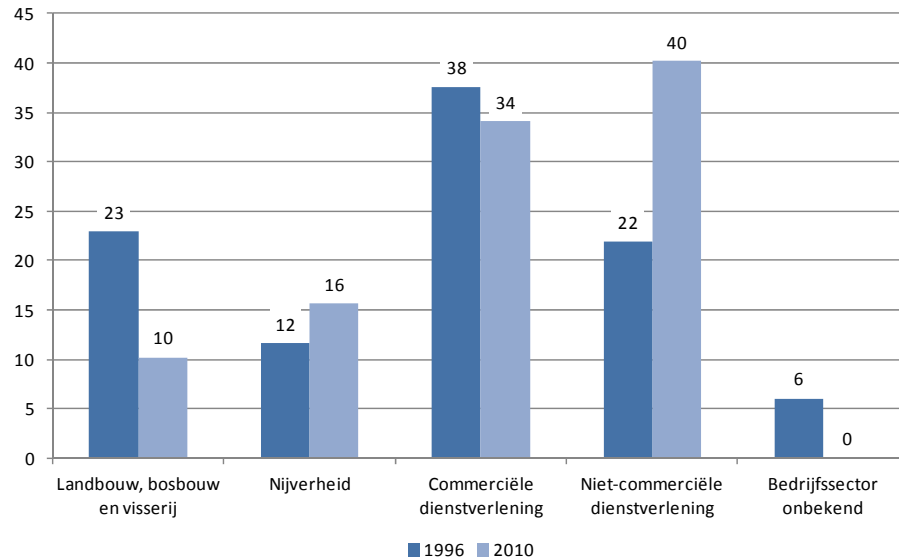
²⁶ Staatsblad 2007 153: Wet van 22 maart 2007, houdende regels omtrent een basisregister van ondernemingen en rechtspersonen (Handelsregisterwet 2007).

²⁷ Dit omvat onder meer de sectoren 'openbaar bestuur, overheidsdiensten en verplichte sociale verzekeringen', 'onderwijs' en 'gezondheids- en welzijnszorg'. Zie www.cbs.nl voor een uitgebreide toelichting. Binnen de sector 'gezondheids- en welzijnszorg' vallen ook mensen die in de thuiszorg werkzaam zijn; dit zijn geen nieuwe zelfstandigen.

²⁸ Dit omvat onder meer de sectoren 'winning van delfstoffen', 'industrie' en 'bouwnijverheid'. Zie www.cbs.nl voor een uitgebreide toelichting.

dit weer. Achter de groei van het aantal zzp'ers gaat dus een aanzienlijke sectorale verschuiving schuil.

Figuur 2.2 Aandeel zzp'ers in bedrijfssectoren in 1996 en 2010 (in procenten)

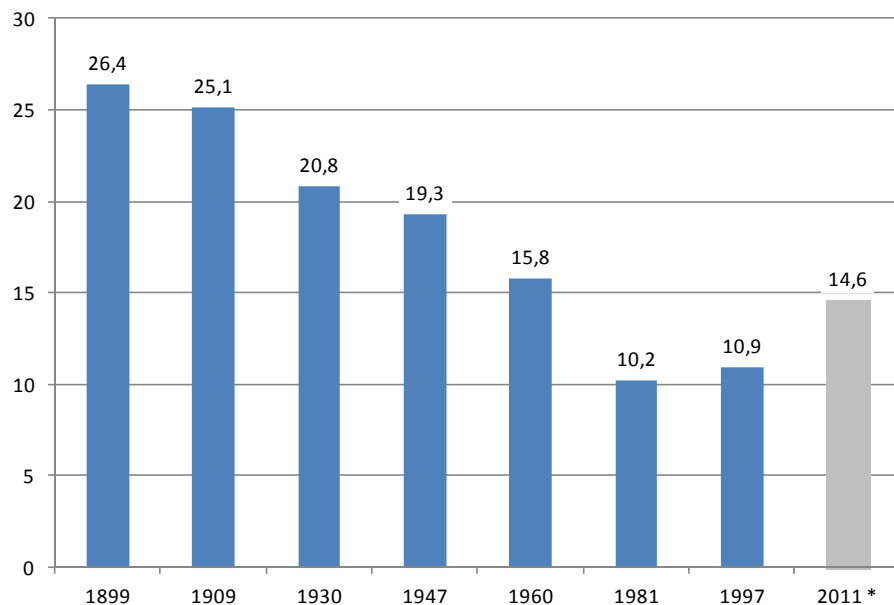
Bron: CBS, 2012

De werkgelegenheid in de sectoren landbouw, bosbouw en visserij, commerciële dienstverlening en niet-commerciële dienstverlening heeft in de periode 1996-2012 (tweede kwartaal) dezelfde ontwikkeling doorgemaakt als die van het aandeel zzp'ers in deze sectoren. Dat geldt niet voor de sector nijverheid, waar geen sprake was van een stijging, maar van een daling van de werkgelegenheid. De groei van het aandeel zzp'ers in deze sector hangt naar verwachting samen met de sterke toename van het aantal zzp'ers in de bouw.

Sommige auteurs plaatsen overigens kanttekeningen bij de ontwikkeling van het verschijnsel zzp'er (en de aandacht die dit krijgt in de media). Zo geeft Dekker (2010) aan dat er weliswaar sprake is van een groeiende groep zzp'ers op de Nederlandse arbeidsmarkt in absolute zin, maar dat het aandeel zzp'ers binnen de totale werkzame beroepsbevolking niet enorm is gestegen.

Wanneer de groei van het aandeel zzp'ers in een historisch perspectief wordt geplaatst, blijkt er de afgelopen vijftien jaar eerder sprake te zijn van een heropleving van het zelfstandig ondernemerschap in ons land. Aan het einde van de negentiende eeuw lag het aandeel zelfstandige ondernemers in de totale werkgelegenheid op zo'n 26 procent. Dit aandeel was begin jaren tachtig van de twintigste eeuw gedaald tot circa tien procent. Figuur 2.3 geeft deze historische ontwikkeling weer. Hierbij dient de kanttekening te worden geplaatst dat het om het aandeel zelfstandig ondernemers in het algemeen gaat, en niet specifiek om het aandeel zzp'ers.

Figuur 2.3 Zelfstandig ondernemerschap als aandeel van de werkgelegenheid in de periode 1899-1997 en 2011 (in procenten)

Bron: Wennekers en Folkeringa (2002)

* Het aandeel zelfstandigen in het jaar 2011 is gebaseerd op EBB-data van het CBS (berekening Regioplan)

De heropleving van zelfstandig ondernemerschap komt volgens Wennekers en Folkeringa (2002) met name door een verandering in de schaalgrootte in het bedrijfsleven: na een lange periode van schaalvergroting is er nu sprake van een periode van schaalverkleining.²⁹ Achter die schaalverkleining gaan volgens deze auteurs processen schuil als outsourcing, afslanking als gevolg van de crisis, het afstoten van niet-kernactiviteiten en flexibilisering van de arbeidsinzet.

Uit gegevens van het CBS blijkt dat het aandeel zzp'ers in de totale populatie zelfstandigen tussen 1996 en het tweede kwartaal van 2012 aanzienlijk is gestegen. Terwijl het aandeel zzp'ers in 1996 nog op iets minder dan 55 procent lag, lag dit aandeel in 2012-II op circa 68 procent.

2.1.4 Kenmerken van zzp'ers

De mogelijkheid bestaat dat persoonskenmerken van invloed zijn op de keuze van iemand om als zzp'er aan de slag te gaan en/of de mate waarin men in staat is om als zzp'er te starten. Om deze reden worden in deze paragraaf enkele kenmerken van zzp'ers vergeleken met die van personen binnen de werkzame beroepsbevolking.

²⁹ Wennekers en Folkeringa (2002).

In het tweede kwartaal van 2012 waren er volgens het CBS in totaal 742.000 zzp'ers. Zzp'ers onderscheiden zich op een aantal punten van de werkzame beroepsbevolking: zij zijn relatief vaak man, hoger opgeleid en 45-plusser en hebben relatief vaak een tweede baan.³⁰ Tabel 2.1 geeft dit weer. Uit data van het CBS blijkt verder dat de positie in het huishouden van zzp'ers niet wezenlijk verschilt van die van personen binnen de totale werkzame beroepsbevolking.³¹ Op basis van de EBB-data van het CBS is het niet mogelijk om een vergelijking te maken tussen de mate waarin de zzp-populatie en de werkzame beroepsbevolking in het algemeen een beroep kunnen doen op uitkeringen.

De huidige zzp'er is in vergelijking met de zzp'er in 1996 vaker hoger opgeleid en 45-plusser, maar minder vaak man.³² Binnen de werkzame beroepsbevolking zijn dezelfde ontwikkelingen waarneembaar sinds 1996.

Tabel 2.1 Kenmerken van totale zzp-populatie in 2012-II

	Totale zzp-populatie		Totale werkzame beroepsbevolking	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	742	100	7.390	100
Geslacht				
Man	484	65	4.078	55
Vrouw	258	35	3.312	45
Opleiding				
Laag	149	20	1.603	22
Middelbaar	282	38	3.132	42
Hoog	305	41	2.588	35
Onbekend	6	1	68	1
Leeftijdscategorieën				
15 tot 25 jaar	31	4	749	10
25 tot 35 jaar	125	17	1.643	22
35 tot 45 jaar	199	27	1.876	25
45 tot 55 jaar	229	31	1.974	27
55 tot 65 jaar	159	21	1.148	16
Tweede baan?				
Ja	91	12	555	8
Nee	651	88	6.834	92

Bron: CBS, 2012

Uit het bovenstaande blijkt dat leeftijd, opleiding en geslacht naar verwachting van invloed zijn op de keuze – ofwel vanuit een kans ofwel vanuit noodzaak – voor het zzp-schap en/of de mate waarin men in staat is om als zzp'er te starten.

³⁰ Dit betreft het hebben van een tweede baan als werknemer of zelfstandige.

³¹ Eenpersoonshuishouden, alleenstaande ouder, ouderpaar of paar zonder kinderen.

³² Het aandeel hoger opgeleiden is gestegen van 27 procent in 1996 tot veertig procent in 2011-III. Het aandeel 45-plussers is gestegen van 45 procent in 1996 tot 52 procent in 2011-III. Het aandeel mannen is gedaald van zeventig procent in 1996 tot 65 procent in 2011-III.

2.2 Zelfstandigen zonder personeel naar doelgroep

In deze publicatie wordt bepaald in hoeverre en onder welke voorwaarden het zzp-schap een kans biedt op arbeidsparticipatie voor migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Nadat is afgebakend wie precies onder deze drie doelgroepen vallen, wordt beschreven in welke mate zzp-schap momenteel al voorkomt binnen deze doelgroepen en of er verschillen in persoonskenmerken bestaan ten opzichte van de doelgroepopulaties binnen de werkzame beroepsbevolking.

2.2.1 Doelgroep migranten: niet-westerse allochtonen

Afbakening doelgroep

Het CBS maakt binnen zijn data over de afkomst van burgers onderscheid naar autochtonen en allochtonen.³³ Binnen de groep allochtonen wordt onderscheid gemaakt naar de eerste en tweede generatie³⁴ en naar westers en niet-westers. Onder westerse allochtonen verstaat het CBS allochtonen met als herkomst een van de landen in Europa (exclusief Turkije), Noord-Amerika en Oceanië of Indonesië of Japan.³⁵ Niet-westerse allochtonen zijn volgens het CBS afkomstig uit landen in Afrika, Latijns-Amerika en Azië (exclusief Indonesië en Japan) of Turkije.

In het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, richtten wij ons op de niet-westerse allochtoon.³⁶ De reden daarvoor is driedelig:

- Volgens data van het CBS had circa 22 procent van de niet-westerse allochtonen een uitkering in september 2011.³⁷ Bij westerse allochtonen ligt dat aandeel op ongeveer acht procent.
- Van het totaal aantal niet-westerse allochtonen in Nederland behoorde volgens het CBS 6,8 procent tot de werkloze beroepsbevolking (niet werkzaam of minder dan twaalf uur werkzaam) in 2011. Bij westerse allochtonen lag dit percentage in 2011 op 2,7 procent.

³³ Ten tijde van ons onderzoek is (opnieuw) de discussie opgelaaid over het gebruik van het begrip 'allochtoon'. Volgens de Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling moet de overheid voor administraties en statistieken gebruik gaan maken van de termen 'geboren in Nederland' en 'geboren in het buitenland' als het gaat om het geboorteland. Als het gaat om de nationaliteit moet gesproken worden over 'Nederlanders' en 'vreemdelingen'. In deze publicatie hebben wij nog de oude aanduidingen/afbakeningen gehanteerd.

³⁴ Een eerstegeneratieallochtoon is een persoon die in het buitenland is geboren met ten minste één in het buitenland geboren ouder. Een tweedegeneratieallochtoon is een persoon die in Nederland is geboren met ten minste één in het buitenland geboren ouder.

³⁵ Op grond van hun sociaal-economische en sociaal-culturele positie worden allochtonen uit Indonesië en Japan tot de westerse allochtonen gerekend.

³⁶ In de enquête onder zzp'ers is een andere aanpak gevolgd. In de screeningsvragen hebben wij aan respondenten gevraagd tot welke bevolkingsgroep zij zichzelf rekenen. Respondenten die volgens de CBS-definitie allochtoon zijn, kunnen in de enquête hebben aangegeven dat zij zichzelf als autochtoon zien.

³⁷ Hierbij is uitgegaan van het aantal niet-westerse en westerse allochtonen in het jaar 2011, omdat data over september 2011 niet beschikbaar zijn op de website van het CBS.

- Uit de interviews met experts kwam naar voren dat westerse allochtonen veelal dezelfde uitdagingen als autochtonen ervaren bij het starten van een onderneming.

Uit de interviews met experts kwam overigens ook naar voren dat er niet alleen tussen niet-westerse en westerse allochtonen maar ook *binnen* deze twee groepen allochtonen verschillen bestaan in ervaren uitdagingen. Zo kunnen binnen de groep niet-westerse allochtonen verschillen bestaan naar land van herkomst en/of tussen eerste-, tweede- en derdegeneratie allochtonen.

Ontwikkeling doelgroep

Om inzicht te krijgen in de mate waarin zzp-schap voorkomt onder niet-westerse allochtonen wordt in deze paragraaf hun aandeel binnen de zzp-populatie vergeleken met hun aandeel binnen de totale werkzame beroepsbevolking.

In het derde kwartaal van 2011 waren er volgens het CBS 683.000 werkzame niet-westerse allochtonen; dit is 9,2 procent van de totale werkzame beroepsbevolking. In diezelfde periode waren er 51.000 niet-westers allochtone zzp'ers, ofwel zeven procent van de totale zzp-populatie. Niet-westerse allochtonen komen in verhouding dus iets minder vaak voor binnen de zzp-populatie dan in de werkzame beroepsbevolking. Het aandeel niet-westerse allochtonen in de zzp-populatie en hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking zijn in de periode 1996-2011 (derde kwartaal) ongeveer even sterk gegroeid.³⁸ Uit de data van het CBS valt ook af te leiden dat niet-westerse allochtonen relatief minder vaak als zzp'er aan het werk gaan dan westerse allochtonen.

Het aandeel niet-westerse allochtonen binnen de totale werkloze beroepsbevolking en niet-beroepsbevolking³⁹ ligt op 25 procent respectievelijk zestien procent. Tabel 2.2 geeft dit weer.

³⁸ Het aandeel niet-westerse allochtonen in de werkzame beroepsbevolking is gestegen van vijf procent in 1996 tot 9,2 procent in 2011-III. Het aandeel niet-westerse allochtonen in de zzp-populatie is gestegen van drie procent in 1996 tot zeven procent in 2011-III.

³⁹ De niet-beroepsbevolking bestaat volgens het CBS uit personen van 15 tot 65 jaar die niet tot de werkzame beroepsbevolking behoren, die twaalf uur of meer per week willen werken, maar hiervoor niet op korte termijn (binnen twee weken) beschikbaar te zijn. de afgelopen vier weken zijn zij niet actief op zoek geweest naar betaald werk voor twaalf uur of meer per week.

Tabel 2.2 Arbeidsmarktpositie van niet-westerse allochtonen

Aantal zzp'ers	51.000
Aandeel ten opzichte van totale zzp-populatie	7%
Aantal binnen de werkzame beroepsbevolking	683.000
Aandeel ten opzichte van totale werkzame beroepsbevolking	9%
Aantal binnen de werkloze beroepsbevolking	107.000
Aandeel ten opzichte van totale werkloze beroepsbevolking	25%
Aantal binnen de niet-beroepsbevolking	495.000
Aandeel ten opzichte van totale niet-beroepsbevolking	16%

* De cijfers in deze tabel hebben betrekking op het derde kwartaal van 2011.

Bron: CBS, 2012

Kenmerken doelgroep

In deze paragraaf wordt een aantal kenmerken van niet-westers allochtone zzp'ers vergeleken met die van de totale zzp-populatie en van niet-westerse allochtonen binnen de werkzame beroepsbevolking. Verschillen hiertussen kunnen erop wijzen dat bepaalde persoonskenmerken van invloed zijn op de keuze van niet-westerse allochtonen om als zzp'er aan de slag te gaan en/of de mate waarin zij in staat zijn om als zzp'er te starten.

Tabel 2.3 geeft een overzicht van enkele persoonskenmerken van niet-westers allochtone zzp'ers en het niet-westers allochtone deel van de werkzame beroepsbevolking. Wanneer de kenmerken van niet-westers allochtone zzp'ers vergeleken worden met die van de totale zzp-populatie, vallen twee zaken op: (1) het aandeel 45-plussers onder niet-westers allochtone zzp'ers is veel lager (29% ten opzichte van 52%) en (2) het aandeel laagopgeleiden onder niet-westers allochtone zzp'ers is hoger (28% ten opzichte van 21%). Niet-westers allochtone zzp'ers zijn dus relatief jong en laagopgeleid ten opzichte van andere zzp'ers. Verder blijkt uit data van het CBS dat niet-westers allochtone zzp'ers ten opzichte van de totale zzp-populatie relatief vaak alleenstaanden⁴⁰ zijn (26% ten opzichte van 21%).

Uit een vergelijking tussen niet-westers allochtone zzp'ers en het niet-westers allochtone deel van de werkzame beroepsbevolking komt ook een aantal opvallende verschillen naar voren: niet-westers allochtone zzp'ers zijn relatief vaak man (69% ten opzichte van 58%), hoogopgeleid (36% ten opzichte van 27%), en ouder dan 35 jaar (66% ten opzichte van 59%), en hebben relatief vaak een tweede baan (11% ten opzichte van 7%).

⁴⁰ Eenpersoonshuishouden of alleenstaande ouder.

Tabel 2.3 Kenmerken van de doelgroep niet-westers allochtonen

	Niet-westers allochtone zzp-populatie		Niet-westers allochtone werkzame beroepsbevolking	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	51	100	683	100
Geslacht				
Man	36	69	393	58
Vrouw	16	31	291	43
Opleiding				
Laag	14	28	228	33
Middelbaar	18	35	262	38
Hoog	18	36	185	27
Onbekend	*	*	9	1
Leeftijdscategorieën				
15 tot 25 jaar	3	5	89	13
25 tot 35 jaar	15	28	192	28
35 tot 45 jaar	19	37	213	31
45 tot 55 jaar	10	20	138	20
55 tot 65 jaar	5	9	52	8
Tweede baan?				
Ja	6	11	46	7
Nee	46	89	638	93

* De cijfers in deze tabel hebben betrekking op het derde kwartaal van 2011. Een asterisk (*) in de tabel betekent dat gegevens van voldoende nauwkeurigheid ontbreken. Het gaat hierbij om cijfers die afgerond kleiner dan 1500 zijn.

Bron: CBS, 2012

Er kan dus worden vastgesteld dat niet-westers allochtone zzp'ers zich van niet-westers allochtonen in loondienst op vrijwel dezelfde kenmerken onderscheiden als alle zzp'ers ten opzichte van de actieve beroepsbevolking. Wel blijkt uit data van het CBS dat niet-westers allochtone zzp'ers iets vaker alleenstaand zijn (26% ten opzichte van 22%) of deel uitmaken van een paar⁴¹ (66% ten opzichte van 62%) dan het niet-westers allochtone deel van de werkzame beroepsbevolking.

Samenvattend

Niet-westerse allochtonen komen in verhouding iets minder vaak voor binnen de zzp-populatie dan binnen de werkzame beroepsbevolking. Qua persoonskenmerken verschillen zzp'ers binnen deze doelgroep op dezelfde punten als andere zzp'ers ten opzichte van personen binnen de werkzame beroepsbevolking. Niet-westers allochtone zzp'ers zijn ten opzichte van de totale zzp-populatie veel minder vaak 45-plusser en vaker laagopgeleid.

⁴¹ Lid van ouderpaar of lid van paar zonder kinderen.

2.2.2 Doelgroep ouderen

Afbakening doelgroep

Wij definiëren ouderen in dit onderzoek als personen van 45 jaar of ouder. De reden daarvoor is drieledig:

- Van het totale aantal personen met een uitkering in Nederland behoort een kwart tot de leeftijdscategorie 45-55-jarigen; bij 55-65-jarigen ligt dit aandeel nog hoger, namelijk op 33 procent. Tabel 2.4 geeft dit weer.
- Voor werkzoekenden vanaf deze leeftijd is het relatief lastig om een baan in loondienst te krijgen. Dit blijkt uit een arbeidsmarktprognose van UWV WERKbedrijf (2011): terwijl het aantal 45-plussers in de werkzame beroepsbevolking in 2010 op ongeveer veertig procent lag, behoorde circa de helft van de populatie niet-werkende werkzoekenden tot deze leeftijdscategorie. Ook blijkt uit het UWV-rapport dat 45-plussers weinig vacatures vervullen, namelijk zo'n tien procent van alle vacatures in 2010.
- De Nederlandse overheid heeft de afgelopen jaren ingezet op het terugdringen van de werkloosheid onder personen die 45 jaar of ouder zijn.⁴²

Tabel 2.4 Aantal en aandeel personen met een uitkering naar leeftijd (per september 2011)

	Aantal	Aandeel
15-25 jaar	95.640	7%
25-35 jaar	189.970	13%
35-45 jaar	267.100	18%
45-55 jaar	366.930	25%
55-65 jaar	482.580	33%
Totaal	1.459.380	100%

Bron: CBS, 2012

Ontwikkeling doelgroep

In deze paragraaf wordt het aandeel ouderen binnen de zzp-populatie vergeleken met hun aandeel binnen de totale werkzame beroepsbevolking. Zo wordt duidelijk of zzp-schap relatief vaak of juist minder vaak voorkomt onder ouderen.

Volgens het CBS waren er in het derde kwartaal van 2011 in totaal zo'n 3,1 miljoen werkzame 45-plussers; dit is 41 procent van de totale werkzame beroepsbevolking. Ouderen komen ten opzichte van hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking vaak voor binnen de zzp-populatie: er waren in 2011-III 381.000 oudere zzp'ers, ofwel 52 procent van de totale zzp-populatie. Sinds 1996 is het aandeel ouderen binnen de zzp-populatie minder sterk gestegen dan hun aandeel binnen de werkzame beroepsbevolking.⁴³

⁴² Zie bijvoorbeeld: Brief van staatssecretaris Aboutaleb over Actieplan terugdringen werkloosheid 45-plussers (november 2008).

⁴³ Het aandeel ouderen in de werkzame beroepsbevolking is gestegen van 28 procent in 1996 tot 41 procent in 2011-III. Het aandeel ouderen in de zzp-populatie is gestegen van 45 procent in 1996 tot 52 procent in 2011-III.

Het aandeel ouderen binnen de totale werkloze beroepsbevolking en niet-beroepsbevolking ligt op 35 procent respectievelijk 46 procent. Tabel 2.5 geeft het bovenstaande weer.

Tabel 2.5 Arbeidsmarktpositie van ouderen

Aantal zzp'ers	381.000
Aandeel ten opzichte van totale zzp-populatie	52%
Aantal binnen de werkzame beroepsbevolking	3.070.000
Aandeel ten opzichte van totale werkzame beroepsbevolking	41%
Aantal binnen de werkloze beroepsbevolking	146.000
Aandeel ten opzichte van totale werkloze beroepsbevolking	35%
Aantal binnen de niet-beroepsbevolking	1.427.000
Aandeel ten opzichte van totale niet-beroepsbevolking	46%

* Het gaat in deze tabel om cijfers over het derde kwartaal van 2011.
Bron: CBS, 2012

Kenmerken doelgroep

In deze paragraaf wordt gekeken in welke mate de persoonskenmerken van oudere zzp'ers verschillen van die van de totale zzp-populatie en van de doelgroepopulatie binnen de werkzame beroepsbevolking.

De persoonskenmerken van oudere zzp'ers verschillen nauwelijks van die van de totale zzp-populatie. Wel maken oudere zzp'ers relatief vaak deel uit van een paar ten opzichte van ouderen binnen de werkzame beroepsbevolking (78% ten opzichte van 74%). Uit tabel 2.6 komt naar voren dat oudere zzp'ers – net als de totale groep zzp'ers – relatief vaak man en hoogopgeleid zijn en relatief vaak een tweede baan hebben ten opzichte van ouderen binnen de werkzame beroepsbevolking. Wat betreft de positie in het huishouden verschillen oudere zzp'ers volgens data van het CBS nauwelijks van ouderen binnen de werkzame beroepsbevolking.

Tabel 2.6 Kenmerken van doelgroep ouderen

	Oudere zzp-populatie		Oudere werkzame beroepsbevolking	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	381	100	3070	100
Geslacht				
Man	252	66	1783	58
Vrouw	129	34	1287	42
Opleiding				
Laag	89	23	815	27
Middelbaar	141	37	1234	40
Hoog	149	39	998	33
Onbekend	2	1	22	1
Leeftijdscategorieën				
45 tot 55 jaar	224	59	1960	64
55 tot 65 jaar	157	41	1110	36
Tweede baan?				
Ja	45	12	201	7
Nee	337	88	2869	94

* Het gaat in deze tabel om cijfers over het derde kwartaal van 2011.
Bron: CBS, 2012

Samenvattend

Ouderen zijn relatief vaak actief als zzp'er, zo blijkt uit een vergelijking tussen hun aandeel in de zzp-populatie en in de werkzame beroepsbevolking. Net als de totale groep zzp'ers zijn oudere zzp'ers relatief vaak man en hoogopgeleid, en hebben zij relatief vaak een tweede baan.

2.2.3 Doelgroep mensen met arbeidsbeperking

Afbakening doelgroep

De doelgroep 'mensen met een arbeidsbeperking' kan volgens de definities van het CBS op twee manieren worden gedefinieerd. Volgens de bredere definitie gaat het om mensen met een langdurige aandoening, ziekte of handicap (met een duur van minstens zes maanden). De nauwere afbakening betreft personen die door een ziekte of langdurige aandoening worden belemmerd bij het uitvoeren of verkrijgen van werk. Deze groep wordt aangeduid met de term arbeidsgehandicapten. In het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, richtten wij ons op beide groepen. In de secundaire statische analyse (zie hoofdstuk 3) richtten wij ons op zzp'ers die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart. Deze groep komt het meest overeen met de groep arbeidsgehandicapten. De populatie zzp'ers met een arbeidsbeperking in de enquête onder zzp'ers wijkt enigszins af van de bredere afbakening van het CBS (mensen met een langdurige aandoening).

Dit komt doordat in de enquête aan respondenten is gevraagd naar hun persoonlijke beoordeling of men wel of geen arbeidsbeperking heeft.⁴⁴

Ontwikkeling doelgroep

Om te bepalen in welke mate zzp-schap voorkomt onder deze doelgroep, wordt in deze paragraaf het aandeel arbeidsgehandicapten en mensen met een langdurige aandoening in de totale zzp-populatie vergeleken met hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking.

Volgens de meest recente gegevens van het CBS waren er in 2009⁴⁵ 1,3 miljoen mensen met een langdurige aandoening binnen de werkzame beroepsbevolking; dit is achttien procent van de totale werkzame beroepsbevolking. In 2009 waren er 118.000 zzp'ers met een langdurige aandoening; dit is zestien procent van de totale zzp-populatie. Het aandeel mensen met een langdurige aandoening binnen de zzp-populatie en hun aandeel binnen de werkzame beroepsbevolking verschilt dus nauwelijks.

In 2009⁴⁶ waren er 707.000 arbeidsgehandicapten binnen de werkzame beroepsbevolking; dit is tien procent van de totale werkzame beroepsbevolking. Deze arbeidsgehandicapten maken deel uit van de grotere groep mensen met een langdurige aandoening (zie hierboven). Er waren in 2009 73.000 arbeidsgehandicapte zzp'ers; dit is tien procent van de totale zzp-populatie. Dit betekent dus dat het aandeel arbeidsgehandicapten binnen de zzp-populatie en binnen de werkzame beroepsbevolking gelijk is. Tabel 2.7 geeft een en ander weer.

⁴⁴ In de enquête is op drie manieren gevraagd of men een arbeidsbeperking heeft: (1) in welke mate heeft men een arbeidsbeperking, (2) heeft men een psychische of lichamelijke aandoening als uitdaging ervaren bij de start van de onderneming, en (3) heeft men nu of in het verleden een arbeidsongeschiktheidsuitkering ontvangen? Bij de analyse van de resultaten zien wij respondenten die deze vragen positief hebben beantwoord, als zzp'ers met een arbeidsbeperking.

- 26 respondenten gaven aan dat zij een arbeidsongeschiktheidsuitkering (hebben) ontvangen. Daarvan ervaren zeventien respondenten de lichamelijke gezondheid en zes respondenten de psychische gezondheid als uitdaging. In totaal geven 23 van de 26 respondenten aan een arbeidshandicap te hebben.
- 85 respondenten ervaren de lichamelijke gezondheid als uitdaging; daarvan geven 61 respondenten aan in bepaalde mate een arbeidshandicap te hebben. Er zijn 45 respondenten die de psychische gezondheid als uitdaging ervaren; daarvan geven 27 respondenten aan in bepaalde mate een arbeidshandicap te hebben.

⁴⁵ De gegevens van het CBS over het jaar 2009 betreffen een gemiddelde van de laatste drie kwartalen van 2009 omdat de gegevens omtrent het hebben van een langdurige aandoening en een arbeidshandicap pas vanaf het tweede kwartaal van 2009 beschikbaar zijn.

⁴⁶ Idem.

Tabel 2.7 Arbeidsmarktpositie van mensen met een langdurige aandoening en arbeidsgehandicapten in 2009

Mensen met een langdurige aandoening	
Aantal zzp'ers	118.000
Aandeel ten opzichte van totale zzp-populatie	16%
Aantal binnen de werkzame beroepsbevolking	1.306.000
Aandeel ten opzichte van totale werkzame beroepsbevolking	18%
Aantal binnen de werkloze beroepsbevolking	97.000
Aandeel ten opzichte van totale werkloze beroepsbevolking	23%
Aantal binnen niet-beroepsbevolking	1.156.000
Aandeel ten opzichte van totale niet-beroepsbevolking	37%
Arbeidsgehandicapten	
Aantal zzp'ers	73.000
Aandeel ten opzichte van totale zzp populatie	10%
Aantal binnen de werkzame beroepsbevolking	707.000
Aandeel ten opzichte van totale werkzame beroepsbevolking	10%
Aantal binnen de werkloze beroepsbevolking	62.000
Aandeel ten opzichte van totale werkloze beroepsbevolking	15%
Aantal binnen niet-beroepsbevolking	882.000
Aandeel ten opzichte van totale niet-beroepsbevolking	28%

Bron: CBS, 2012

Kenmerken doelgroep

In deze paragraaf wordt gekeken of zzp'ers met een langdurige aandoening en arbeidsgehandicapte zzp'ers qua persoonskenmerken verschillen van hun populaties binnen de werkzame beroepsbevolking. Mogelijk zijn bepaalde persoonskenmerken van invloed op de keuze van leden van deze doelgroep om als zzp'er aan de slag te gaan en/of de mate waarin zij in staat zijn om als zzp'er te starten.

Persoonskenmerken van mensen met langdurige aandoening

Tabel 2.8 geeft een overzicht van een aantal persoonskenmerken van mensen met een langdurige aandoening binnen de zzp-populatie en de werkzame beroepsbevolking. Net als de totale groep zzp'ers en zzp'ers in de andere twee doelgroepen zijn zzp'ers met een langdurige aandoening relatief vaak man (63% ten opzichte van 56%), 45-plusser (68% ten opzichte van 53%) en hoogopgeleid (33% ten opzichte van 27%) en hebben zij relatief vaak een tweede baan (11% ten opzichte van 6%). Uit data van het CBS blijkt wel dat zzp'ers met een langdurige aandoening relatief minder vaak alleenstaand zijn (19% ten opzichte van 23%) en relatief vaak deel uitmaken van een paar (77% ten opzichte van 70%).

Zzp'ers met een langdurige aandoening zijn ten opzichte van de totale zzp-populatie relatief vaak ouder dan 45 jaar (67% ten opzichte van 52%) en minder vaak hoogopgeleid (33% ten opzichte van 40%). Wat betreft de positie in het huishouden verschillen deze zzp'ers volgens data van het CBS nauwelijks van leden van deze doelgroep binnen de werkzame beroepsbevolking.

Tabel 2.8 Kenmerken van mensen met langdurige aandoening in 2009

	Zzp-populatie met langdurige aandoening		Werkzame beroepsbevolking met langdurige aandoening	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	118	100	1.306	100
Geslacht				
Man	75	63	724	56
Vrouw	43	37	581	45
Opleiding				
Laag	27	23	389	30
Middelbaar	52	44	562	43
Hoog	39	33	349	27
Onbekend	*	1	5	0,4
Leeftijdscategorieën				
15 tot 25 jaar	3	2	87	7
25 tot 35 jaar	9	8	199	15
35 tot 45 jaar	27	23	324	25
45 tot 55 jaar	37	32	412	32
55 tot 65 jaar	42	36	283	22
Tweede baan?				
Ja	13	11	84	6
Nee	105	89	1221	94

* Een asterisk (*) in de tabel betekent dat gegevens van voldoende nauwkeurigheid ontbreken. Het gaat hierbij om cijfers die afgerond kleiner dan 1.500 zijn.

Bron: CBS, 2012

Persoonskenmerken van arbeidsgehandicapten

Tabel 2.9 geeft een overzicht van enkele kenmerken van arbeidsgehandicapte zzp'ers en van arbeidsgehandicapten binnen de werkzame beroepsbevolking. De kenmerken van arbeidsgehandicapte zzp'ers en arbeidsgehandicapten in loondienst verschillen op dezelfde wijze als de kenmerken van de totale groep zzp'ers ten opzichte van die van de werkzame beroepsbevolking.

Arbeidsgehandicapte zzp'ers zijn volgens data van het CBS wel relatief minder vaak alleenstaand (20% ten opzichte van 24%) en maken relatief vaak deel uit van een paar (75% ten opzichte van 69%).

Arbeidsgehandicapte zzp'ers zijn ten opzichte van de totale zzp-populatie relatief vaak 45-plusser (70% ten opzichte van 52%) en minder vaak hoogopgeleid (26% ten opzichte van 40%). De positie in het huishouden verschilt nagenoeg niet tussen arbeidsgehandicapte zzp'ers en de totale zzp-populatie.

Tabel 2.9 Kenmerken van arbeidsgehandicapten in 2009

	Arbeitsgehandicapte zzp-populatie		Arbeitsgehandicapte werkzame beroepsbevolking	
	x 1 000	%	x 1 000	%
Totaal	73	100	707	100
Geslacht				
Man	46	63	369	52
Vrouw	27	37	338	48
Opleiding				
Laag	19	26	230	33
Middelbaar	34	47	310	44
Hoog	19	26	164	23
Onbekend	*	*	2	0,4
Leeftijdscategorieën				
15 tot 25 jaar	2	3	46	7
25 tot 35 jaar	5	7	108	15
35 tot 45 jaar	15	21	165	24
45 tot 55 jaar	24	32	226	32
55 tot 65 jaar	27	37	161	23
Tweede baan?				
Ja	7	10	45	6
Nee	66	90	661	94

* Een asterisk (*) in de tabel betekent dat gegevens van voldoende nauwkeurigheid ontbreken. Het gaat hierbij om cijfers die afgerond kleiner dan 1.500 zijn.

Bron: CBS, 2012

Samenvattend

Het aandeel mensen met een langdurige aandoening en arbeidsgehandicapten binnen de zzp-populatie is ongeveer even groot als hun aandeel binnen de werkzame beroepsbevolking. Zzp'ers en werknemers binnen deze groepen verschillen qua persoonskenmerken op dezelfde wijze als de totale zzp-populatie en de totale werkzame beroepsbevolking van elkaar verschillen. Zzp'ers met een langdurige aandoening en arbeidsgehandicapte zzp'ers zijn ten opzichte van de totale zzp-populatie relatief vaak 45-plusser en minder vaak hoogopgeleid.

2.3 Hybride zelfstandigen zonder personeel

2.3.1 Achtergrond

Hybride ondernemerschap is al enkele jaren een bekend begrip binnen de onderzoeksliteratuur over zelfstandig ondernemerschap. Volgens EIM, het CBS en de Kamer van Koophandel zijn hybride ondernemers zelfstandig ondernemers die zich met behoud van een (parttime) baan in loondienst op de paden van het ondernemerschap begeven. Het is volgens EIM (2011) een vorm van deeltijdondernemen.⁴⁷ Hybride ondernemers kenmerken zich

⁴⁷ EIM verbindt het gebruik van de term 'deeltijdondernemen' aan het aspect tijdsbesteding maar ook, in sterkere mate, aan het aspect extra inkomen.

volgens deze bron door risicomijdend gedrag: het risico van het opzetten van een eigen bedrijf wordt grotendeels beperkt door de zekerheden die een baan in loondienst oplevert, bijvoorbeeld pensioenopbouw en werknemersverzekeringen tegen arbeidsongeschiktheid en/of werkloosheid. Pas wanneer hun onderneming succesvol blijkt, zijn hybride ondernemers volgens EIM bereid om de loonactiviteiten stilaan op te geven.⁴⁸

Volgens het CBS lag het aantal hybride zzp'ers in 2011 op circa 180.000 personen,⁴⁹ dit is ongeveer een kwart van de totale groep zzp'ers in dat jaar.^{50, 51} Hybride zzp'ers (in de definitie van CBS en KvK) zijn over het algemeen hoogopgeleid, en met name werkzaam in de zorg, onderwijs, handel en zakelijke dienstverlening. Binnen de groep hybride zzp'ers zijn er bijna evenveel mannen als vrouwen. De gemiddelde leeftijd van hybride zzp'ers is 41 jaar.⁵² Dus hoger opgeleiden en vrouwen combineren vaker ondernemerschap en een baan in loondienst dan andere groepen zzp'ers.

Zoals in hoofdstuk 1 al is aangegeven hanteren wij in dit onderzoek een ruimere definitie van het begrip hybride zzp'er dan de gebruikelijke afbakening van CBS en de Kamers van Koophandel, etc. Aansluitend bij het gegeven dat loondienst en zzp-schap betekent dat een persoon meer dan een inkomstenbron heeft zien wij hybride zzp'ers als zzp'ers die naast hun inkomsten uit het zzp-schap ook nog een andere inkomstenbron hebben; daarbij kan het gaan om inkomsten uit een baan in loondienst, maar ook om inkomsten uit een uitkering of AOW/pensioen. Wij onderscheiden in onze ruimere afbakening vier typen hybride zzp'ers:

1. zzp'ers met een baan in loondienst;
2. zzp'ers met een baan in loondienst en een uitkering en/of AOW/pensioen.
3. zzp'ers met een uitkering;
4. zzp'ers met AOW/pensioen;

In deze paragraaf beschrijven wij wat de precieze omvang is van het aandeel hybride zzp'ers binnen de door ons onderzochte zzp-populatie in de verschillende onderzoeksjaren. Wij richten ons hierbij op de vier genoemde typen hybride zzp'ers.

⁴⁸ EIM, 2011. Kleinschalig ondernemen 2011. Structuur en ontwikkeling van het Nederlandse MKB.

⁴⁹ Konig, E. (2012, 26 september). Deeltijdwerkers doen er graag als zzp'er wat bij. NRC Handelsblad, pp. 24-25.

⁵⁰ In het jaar 2011 waren er volgens het CBS 728.000 zzp'ers.

⁵¹ In het ondernemerspanel van de Kamer van Koophandel 2011 was zo'n 17% van de zzp-populatie binnen het panel hybride zzp'er. Zie: <http://www.intelligence-group.nl/nl/actueel/nieuws/mei-2012/Hybride-ZZP-er-kiest-voor-persoonlijke-ontwikkeling>.

⁵² Konig, E. (2012, 26 september). Deeltijdwerkers doen er graag als zzp'er wat bij. NRC Handelsblad, pp. 24-25.

Zzp'ers die tegelijkertijd ook zelfstandig ondernemer met personeel zijn, zijn in beginsel ook hybride zzp'er. Het was in de statistische analyse echter niet mogelijk om iemand als zzp'er én als zelfstandig ondernemer met personeel aan te merken. Waarschijnlijk is het aantal zzp'ers dat daarnaast ook zelfstandig ondernemer met personeel is, niet heel groot.

2.3.2 Hybride zzp'ers met baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen (type 1 en type 2)

Achtergrond van de analyse

Om het aantal hybride zzp'ers in Nederland te bepalen is gebruik gemaakt van data van een cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003 op basis van de SSB-bestanden van het CBS. Om te bepalen of iemand zzp'er is, is gebruikt gemaakt van het Zelfstandigenbestand. De diverse uitkerings-, pensioen- en baanbestanden zijn gebruikt om te bepalen of iemand in een bepaald jaar een uitkering of AOW/pensioen ontving of een baan in loondienst had. Om er zeker van te zijn dat het om hybride zzp'ers gaat, hebben wij zzp'ers die in het startjaar of in het jaar na de start alweer stoppen, niet meegenomen in de analyse. Ook zijn de start- en stopjaren van startende zzp'ers evenals het jaar 2010 buiten beschouwing gelaten. De reden hiervan is dat voor deze mensen en jaren niet kan worden vastgesteld of personen het zzp-schap met een baan in loondienst combineerden of dat deze arbeidsmarktposities achtereenvolgens in hetzelfde jaar plaatsvonden. Als voorbeeld het startjaar: iemand kan in de maanden januari t/m maart een baan in loondienst hebben en vanaf april starten als zzp'er. In dat geval is iemand dus niet hybride zzp'er in het startjaar.

Wij hebben voor elk afzonderlijk jaar (na het startjaar) gekeken welke mensen die gedurende dat gehele jaar zzp'er waren (en dus niet in een eerder jaar gestopt zijn met het zzp-schap), hybride zzp'er waren. Voor de mensen die hybride zzp'er waren, is onderscheid gemaakt naar zzp'ers die het zzp-schap enkel met een baan combineren en zzp'ers die naast een baan ook nog een uitkering of pensioen/AOW ontvangen.

Bevindingen van de analyse

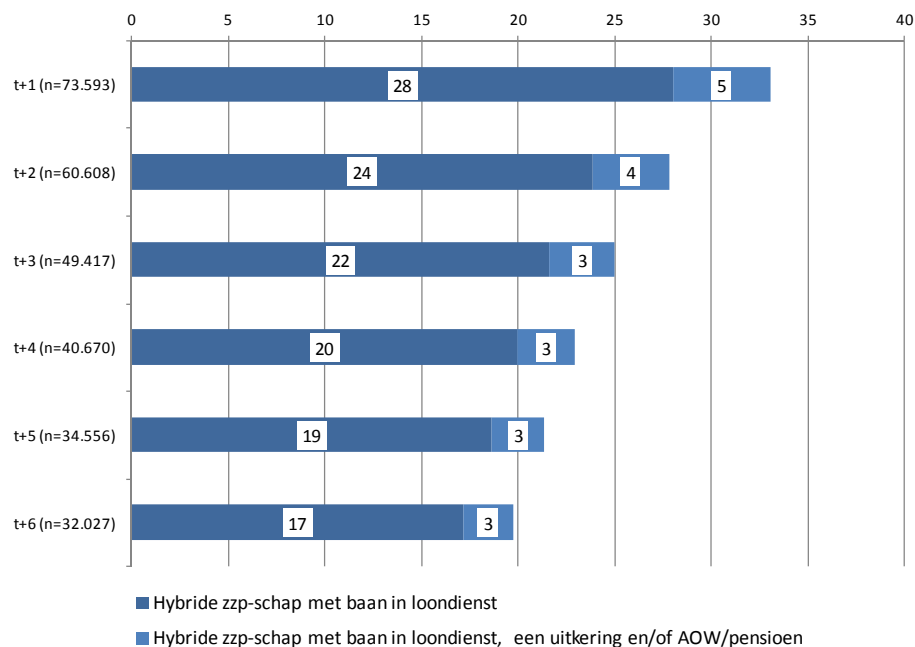
In het jaar t+1 ligt het aandeel hybride zzp'ers met enkel een baan in loondienst binnen de door ons onderzochte zzp-populatie op 28 procent. In dat jaar had vijf procent hybride zzp'er naast een baan in loondienst ook nog een uitkering en/of AOW/pensioen. Dus in totaal was in dat jaar binnen de onderzoekspopulatie 33 procent als hybride zzp'er met baan in loondienst aan te merken. Het aandeel hybride zzp'ers met enkel een baan in loondienst daalt in de jaren t+1 tot en met t+6 van 28 procent tot zeventien procent (zie figuur 1.1). In paragraaf 1.1 werd aangegeven dat ongeveer een kwart van de totale zzp-populatie in 2011 ook een baan in loondienst had (volgens het CBS),⁵³ dit is dus lager dan het aandeel zzp'ers met een baan in loondienst in het door

⁵³ In het jaar 2011 waren er volgens het CBS 728.000 zzp'ers.

ons onderzochte jaar t+1 (28%) maar hoger dan in het onderzochte jaar t+6 (17%).

Het gegeven dat het aandeel hybride zzp'ers volgens onze analyse afneemt ten gunste van het aandeel niet-hybride zzp'ers, wijst erop dat hybride zzp'ers relatief lage 'overlevingskansen' hebben. Dat hoeft overigens niet te betekenen dat hybride zzp'ers vaker dan niet-hybride zzp'ers het zzp-schap beëindigen. Het kan er namelijk ook op wijzen dat hybride zzp'ers verder gaan als regulier zzp'er, dus zonder baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen. Op overlevingskansen c.q. de duur van het zzp-schap wordt in het volgende hoofdstuk ingegaan.

Figuur 2.4 Hybride zzp-schap met baan in loondienst en hybride zzp-schap met baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen in de jaren t+1 tot en met t+6 (in %)

Bron: Regioplan, 2012

Hybride zzp-schap met een baan in loondienst en daarnaast een uitkering en/of AOW/pensioen komt binnen de doelgroepen ouderen en niet-westerse allochtonen in ongeveer dezelfde mate voor als binnen de totale zzp-populatie. Het aandeel hybride oudere zzp'ers daalt in de onderzochte periode van 31 procent tot negentien procent. Naarmate men ouder is (55+), is men minder vaak hybride zzp'er. Het aandeel hybride 55-plussers met baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen ligt namelijk op 11-25 procent. Het aandeel hybride niet-westerse allochtone zzp'ers neemt in de jaren t+1 tot en met t+6 af van 31 procent tot twintig procent. Onder mensen met een arbeidsbeperking komt deze vorm van hybride zzp-schap in aanzienlijk mindere mate voor; dit

aandeel daalt in de onderzochte periode van twintig procent tot dertien procent.

De meeste hybride zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben ook een uitkering en/of AOW/pensioen (16 van de 20 procentpunten). Bij hybride oudere zzp'ers is het aandeel dat naast een baan in loondienst ook een uitkering en/of AOW/pensioen heeft, iets hoger (8 van de 31 procentpunten) dan gemiddeld (5 van 33 procentpunten). Zie tabel 2.10.

Tabel 2.10 Hybride zzp'ers met baan in loondienst en daarnaast uitkering en/of AOW/pensioen binnen doelgroepen

	Totaal zzp'ers	Oudere zzp'ers (45+)	Zzp'ers met arbeidsbeperking	Niet-westers allochtone zzp'ers
t+1	33%	31%	20%	31%
t+2	28%	27%	17%	27%
t+3	25%	25%	16%	25%
t+4	23%	23%	15%	23%
t+5	21%	21%	14%	22%
t+6	20%	19%	13%	20%
<i>Waarvan ook een uitkering en/of AOW/pensioen</i>				
t+1	5%	8%	16%	6%
t+2	4%	7%	12%	4%
t+3	3%	6%	11%	4%
t+4	3%	6%	11%	3%
t+5	3%	5%	10%	3%
t+6	3%	5%	8%	3%

Bron: Regioplan, 2012

2.3.3 Hybride zzp'ers met uitkering of AOW/pensioen (type 3 en type 4)

Achtergrond van de analyse

Voor het bepalen van het aantal hybride zzp'ers met een uitkering en het aantal hybride zzp'ers met AOW/pensioen is wederom een statistische analyse uitgevoerd op het cohort startende zzp'ers in de jaren 2001-2003. Bij hybride zzp'ers met een uitkering kan het gaan om verschillende typen uitkeringen: WW, ABW, AO of een andersoortige uitkering⁵⁴. Bij het bepalen van het aantal hybride zzp'ers met een uitkering zijn ook zzp'ers die daarnaast nog AOW/pensioen hebben, meegenomen. Bij het vaststellen van het aantal hybride zzp'ers met AOW/pensioen, zijn ook de zzp'ers die daarnaast nog een uitkering, meegerekend. Hierdoor bestaat er een gedeeltelijke overlap tussen het aantal hybride zzp'ers met een uitkering en het aantal hybride zzp'ers met AOW/pensioen in de onderzoeksresultaten die in deze paragraaf worden weergegeven. Hybride zzp'ers met een baan in loondienst zijn buiten de analyse gelaten.

⁵⁴ Ziektewet, wachtgeld en uitkeringen die nergens anders zijn ingedeeld.

Voor elk afzonderlijk jaar na het startjaar hebben we gekeken welke van de mensen, die gedurende dat gehele jaar zzp'er waren en nog niet (eerder) gestopt zijn met het zzp-schap, het zzp-schap combineerden met een uitkering of met AOW/pensioen. Het kan voorkomen dat iemand in jaar t+1 wel naast het zzp-schap een uitkering of AOW/pensioen ontvangt, in het jaar t+2 niet en in jaar t+3 weer wel. Mensen die in het startjaar of in het jaar na de start alweer stoppen met het zzp-schap, zijn uitgezonderd, en de start- en stopjaren en het jaar 2010 zijn buiten beschouwing gelaten.

Bevindingen van de analyse: hybride zzp'ers met uitkering

In het jaar t+1 was tien procent van de totale zzp-populatie hybride zzp'er met een uitkering. In de jaren t+1 tot en met t+6 daalt dit aandeel van tien tot zes procent (zie tabel 2.11). De daling in deze jaren wijst er op dat hybride zzp'ers met een uitkering relatief lage overlevingskansen hebben. Opgemerkt moet worden dat er voor de afname van het aandeel hybride zzp'ers met uitkering ook een positievere uitleg mogelijk is: een deel van deze hybride zzp'ers blijft actief met zijn zzp-activiteiten maar ontvangt in een bepaald jaar geen uitkering meer (en is daardoor niet meer hybride).

Binnen de groep zzp'ers met een arbeidsbeperking is het aandeel hybride zzp'ers met een uitkering hoog; dit aandeel varieert van 67 procent in jaar t+1 tot 51 procent in t+6. Het aandeel hybride zzp'ers met een uitkering binnen de groep ouderen is ook hoger dan gemiddeld, zij het veel mindere mate (16% t.o.v. 11%). Binnen de groep niet-westerse allochtonen is het aandeel hybride zzp'ers met een uitkering ongeveer hetzelfde als het aandeel binnen de totale hybride zzp-populatie met een uitkering.

Tabel 2.11 Hybride zzp'ers met een uitkering naar doelgroep

	Oudere zzp'ers	Zzp'ers met arbeidsbeperking	Niet-westers allochtone zzp'ers	Totaal zzp'ers met uitkering
t+1	16%	67%	10%	10%
t+2	14%	63%	8%	8%
t+3	14%	58%	7%	7%
t+4	13%	56%	6%	6%
t+5	12%	54%	5%	6%
t+6	11%	51%	5%	6%

Bron: Regioplan, 2012

Bevindingen van de analyse: hybride zzp'ers met AOW/pensioen

Het aandeel hybride zzp'ers met AOW/pensioen binnen de totale zzp-populatie neemt in de jaren t+1 tot en met t+6 toe van vier tot zeven procent (zie tabel 2.12). De stijging van het aandeel hybride zzp'ers met AOW/pensioen komt doordat een deel van de zzp'ers tussen t+1 en t+6 de pensioensgerechtigde leeftijd bereikt; voor deze groep zzp'ers wordt AOW/pensioen een aanvullende inkomstenbron naast het zzp-schap. Zzp'ers

met AOW/pensioen komen binnen de doelgroep ouderen – vanzelfsprekend – vaker voor dan gemiddeld.

In de jaren t+1 tot en met t+6 groeit het aandeel hybride ouderen met AOW/pensioen van twaalf procent naar 22 procent. Dit beeld is nog meer uitgesproken voor de deelpopulatie 55-plussers. Het aandeel hybride 55-plussers met AOW/pensioen neemt toe van 32 procent tot 61 procent. Het aandeel zzp'ers met AOW/pensioen is binnen de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking ook relatief hoog, zo blijkt uit tabel 2.12. Dit wijst op een oververtegenwoordiging van de groep 55-plussers binnen de groep mensen met een arbeidsbeperking. Het aandeel zzp'ers met AOW/pensioen binnen de doelgroep niet-westerse allochtonen is ongeveer even hoog als dit aandeel binnen de totale zzp-populatie.

Tabel 2.12 Hybride zzp'ers met AOW/pensioen naar doelgroep

	Oudere zzp'ers	Zzp'ers met arbeidsbeperking	Niet-westerse allochtone zzp'ers	Totaal zzp'ers met AOW/pensioen
t+1	12%	17%	4%	4%
t+2	14%	19%	5%	4%
t+3	16%	19%	5%	5%
t+4	18%	20%	6%	5%
t+5	20%	21%	7%	6%
t+6	22%	22%	7%	7%

Bron: Regioplan, 2012

2.3.4 Samenvattend

Het aandeel hybride zzp'ers met een baan in loondienst ligt in de onderzochte periode op 17-28 procent (afhankelijk van het onderzochte jaar); 20-33 procent heeft naast een baan in loondienst ook nog een uitkering en/of AOW/pensioen. Dit betekent dus dat een aanzienlijk deel van de zzp-populatie in Nederland hybride zzp'er is. Het aandeel hybride zzp'ers met een uitkering varieert in de jaren t+1 tot en met t+6 van tien tot zes procent. Het aandeel hybride zzp'ers met AOW/pensioen ligt in de onderzochte jaren op vier tot zeven procent. Vanzelfsprekend is dit aandeel binnen de groep oudere zzp'ers – en dan met name onder 55-plussers – veel hoger. Ook binnen de groep zzp'ers met een arbeidsbeperking is het aandeel hybride zzp'ers met AOW/pensioen hoog.

2.4 Tot slot

Er bestaan verschillende definities van wie de zzp'er nou precies is. Voor het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, is aangesloten bij de definitie van het CBS. Een belangrijke reden daarvoor is dat het CBS over de meest

complete dataset over zzp'ers beschikt. Volgens het CBS is een zzp'er een persoon met als (hoofd)baan het verrichten van arbeid voor eigen rekening of risico in een eigen bedrijf of praktijk, of een persoon in een zelfstandig uitgeoefend beroep die daarbij geen personeel in dienst heeft.

Een aanzienlijk deel van de zzp-populatie in Nederland is hybride zzp'er. Deze groep heeft naast het zzp-schap nog een of meer andere inkomstenbronnen. Dat kunnen (binnen de gebruikte dataset) zijn: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen.

Het aandeel *hybride zzp'ers met een baan in loondienst* ligt in de onderzochte periode op 17-28 procent (afhankelijk van het onderzochte jaar); 20-33 procent heeft naast een baan in loondienst ook nog een uitkering en/of AOW/pensioen. 55-plussers en mensen met een arbeidsbeperking zijn minder vaak dan gemiddeld hybride zzp'er met een baan in loondienst.

Een deel van de zzp'ers is *hybride zzp'er met een uitkering*; in de onderzochte periode ligt hun aandeel tussen de zes en tien procent. Deze vorm van hybride zzp-schap komt, zoals te verwachten, relatief vaak voor onder zzp'ers met een arbeidsbeperking (51-67% in de onderzochte jaren).

Het aandeel *hybride zzp'ers met AOW/pensioen* ligt in de onderzochte periode tussen de vier en zeven procent. Dit aandeel is niet alleen veel hoger onder oudere zzp'ers (vooral 55-plussers), maar ook onder zzp'ers met een arbeidsbeperking.

In deze publicatie gaat speciale aandacht uit naar de kansen die het zelfstandig ondernemerschap zonder personeel kan bieden voor personen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Hiervoor onderscheiden we drie doelgroepen: migranten, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Deze drie doelgroepen zijn in dit hoofdstuk nader afgebakend tot: niet-westerse allochtonen, mensen van 45 jaar of ouder, en mensen met een langdurige aandoening/arbeidsgehandicapt. Waar zinvol en mogelijk wordt ook apart ingegaan op uitkeringsgerechtigden.

De keuze voor zzp-schap blijkt een reële mogelijkheid voor de genoemde doelgroepen. Voor deze bewering kan een aantal argumenten worden gegeven. Allereerst wijzen de bevindingen in dit hoofdstuk erop dat er momenteel al heel veel leden van de drie doelgroepen actief zijn als zzp'er. Van de totale groep zzp'ers was zeven procent niet-westers allochtoon, meer dan de helft 45-plusser en had bijna één op de vijf een langdurige aandoening (waarvan ongeveer de helft arbeidsgehandicapt was).

Ten tweede geldt voor ouderen en mensen met een arbeidsbeperking dat hun aandeel in de zzp-populatie gelijk of groter is dan hun aandeel in de werkzame beroepsbevolking. Deze doelgroepen komen in verhouding dus ten minste even vaak voor binnen de zzp-populatie als binnen de werkzame beroepsbevolking. Dat kan erop wijzen dat veel personen binnen deze doelgroepen zzp-schap interessanter vinden dan in loondienst werken, maar het kan ook betekenen dat het voor ouderen en mensen met een

arbeidsbeperking lastiger is om een baan in loondienst te verwerven. Niet-westerse allochtonen komen in verhouding juist iets minder vaak voor binnen de zzp-populatie dan in de werkzame beroepsbevolking.

Ten derde blijkt dat leden van de drie doelgroepen die voor het zzp-schap en niet voor een baan in loondienst kiezen, relatief vaak man, 45-plusser en hoogopgeleid zijn. Deze persoonskenmerken gelden ook voor zzp'ers die niet tot een van de drie doelgroepen behoren. Het lijkt erop dat er een verband is tussen de keuze voor zzp-schap en de factoren geslacht, leeftijd en opleiding; dit geldt zowel voor de totale zzp-populatie als voor de drie doelgroepen. In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat momenteel al een aanzienlijk aantal en aandeel niet-westerse allochtonen, 45-plussers, mensen met een langdurige aandoening en arbeidsgehandicapten via het zzp-schap een positie op de arbeidsmarkt hebben verworven. Voor de keuze voor het zzp-schap maakt het weinig uit of iemand wel of niet tot een van drie doelgroepen behoort. Wel is het de vraag of het voor de overlevingskansen van zzp'ers uitmaakt of iemand tot een van de drie doelgroepen behoort. Het volgende hoofdstuk gaat nader hierop in.

3 OVERLEVINGSKANSEN VAN ZELFSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL

Om te bepalen in hoeverre en onder welke voorwaarden zzp-schap een kans op arbeidsparticipatie kan bieden voor niet-westerse allochtonen, 45-plussers en arbeidsgehandicapten/mensen met een langdurige aandoening, is het niet alleen van belang om te weten of men in staat is om zzp'er te worden, maar ook wat de overlevingskansen van zzp'ers in de drie doelgroepen zijn: welk deel van hen is x jaar na de start nog actief als zzp'er? In het verlengde hiervan is het ook relevant of de overlevingskansen van zzp'ers binnen de doelgroepen verschillen van de gemiddelde overlevingskansen van zzp'ers. Ook is het interessant om te weten welke persoons- en/of achtergrondkenmerken van invloed kunnen zijn op het aantal jaren dat zzp'ers actief zijn.

3.1 Waarom gaat men aan de slag als zelfstandige zonder personeel?

Voordat de resultaten van de secundaire statistische analyse worden beschreven, wordt ingegaan op de vraag waarom iemand aan de slag gaat als zzp'er. Uit de literatuur over startend ondernemerschap komt namelijk naar voren dat de beweegreden(en) om met een eigen bedrijf te starten, van invloed kan(/kunnen) zijn op de overlevingskansen van de ondernemer. Volgens Brummelkamp (2011) zijn bedrijven die vanuit noodzaak worden opgericht, minder succesvol dan wanneer iemand vanuit zijn perceptie van marktkansen een eigen onderneming start. Om deze reden is het interessant te weten waarom leden van de drie doelgroepen aan de slag gaan als zzp'er. Deze paragraaf maakt duidelijk welke 'mechanismen' ervoor zorgen dat leden van de drie doelgroepen zzp'er zijn geworden.

Om goed zicht te krijgen op de achtergronden om als zzp'er te gaan werken, dient onderscheid gemaakt te worden tussen aanleiding en motief. De aanleiding is een situatie die de zzp'er aanzet tot het nemen van de beslissing om als zelfstandige aan het werk te gaan. Deze situatie kan zich voordoen terwijl de zzp'er in loondienst werkt, een uitkering heeft of schoolverlater is. Het motief bepaalt de keuze van een persoon tussen alternatieve routes op de arbeidsmarkt: welke afwegingen maakt iemand om als zzp'er aan de slag te gaan en niet om bijvoorbeeld in loondienst te gaan werken (Van den Berg, Mevissen en Tijsmans, 2009)?

Aanleidingen algemeen

De aanleiding om aan de slag te gaan als zzp'er kan een positief dan wel negatief karakter hebben. Een kansrijke aanleiding is bijvoorbeeld de mogelijkheid om het eenmansbedrijf van een familielid over te nemen of wanneer men na het faillissement van zijn werkgever door oud-opdracht-

gevers wordt benaderd om freelance voor hen te werken. Volgens Vandaele en Leschke (2010) start bijna driekwart van de zelfstandige ondernemers (met of zonder personeel) in Nederland vanuit een kansperspectief met zijn of haar bedrijf.

Bij een negatieve aanleiding valt te denken aan uitkeringsgerechtigden die tegen het einde van hun uitkeringsduur aanlopen of werknemers die onvrede hebben over de gang van zaken op hun werk. Volgens Poschkey (2008) en Vandaele en Leschke (2010) start tien procent, respectievelijk twaalf procent van de zelfstandige ondernemers in Nederland vanuit noodzaak met hun bedrijf. Soms is er ook gewoon een momentum, zonder dat de situatie als kansrijk of negatief kan worden aangeduid. Hiervan is bijvoorbeeld sprake als een tijdelijke arbeidsovereenkomst afloopt en men de kans schoon ziet eindelijk de droom van ondernemerschap op te pakken.

Aanleidingen onder de doelgroepen

Volgens Bleeker, Bruins en Braaksma (2011) is er bij leden van etnische groepen die niet in Nederland zijn opgeleid, de Nederlandse taal niet of slecht beheersen en de Nederlandse gewoonten slecht kennen, vaak sprake van een negatieve aanleiding om een eigen bedrijf te starten. Deze personen starten vanuit noodzaak omdat zij geen aansluiting kunnen vinden of houden met de arbeidsmarkt. Leden van etnische groepen die hun opleiding wel in Nederland hebben gevolgd, de Nederlandse taal beheersen en de Nederlandse gewoontes kennen, kiezen volgens de genoemde auteurs vaker vanuit een kansrijke aanleiding voor zelfstandig ondernemerschap.

De Kok en Winnubst (2007) geven aan dat personen van 45 jaar of ouder relatief vaak vanuit noodzaak of (dreigende) werkloosheid een eigen bedrijf starten. Ook uit de interviews met oudere zzp'ers komt naar voren dat zij vaak aan de slag zijn gegaan als zzp'er omdat men lastig een baan in loondienst kon verwerven.

“Hoewel ik al langer plannen had om als zelfstandige te beginnen, ben ik hier pas serieus mee aan de slag gegaan toen ik in de WW zat en vanwege mijn leeftijd lastig een baan in loondienst kon krijgen.”

Oudere zzp'er die als franchisenemer in de uitvaartbranche actief is geworden

Volgens een rapport van het Breed Platform Verzekerden en Werk (2002) start een deel van de mensen met een arbeidsbeperking een eigen bedrijf vanuit pure noodzaak omdat sollicitaties naar een baan in loondienst geen succes hebben. Uit de interviews met zzp'ers met een arbeidsbeperking komt naar voren dat er vaak een negatieve aanleiding was om aan de slag te gaan als zzp'er; zij konden minder eenvoudig een baan in loondienst krijgen en/of een (fulltime) baan in loondienst was geen optie voor hen vanwege de eigen arbeidsbeperking.

In de enquête onder zzp'ers is aan respondenten gevraagd naar de situatie van waaruit men aan de slag is gegaan als zzp'er. In totaal geeft 22 procent aan dat zij naast een baan in loondienst een eigen bedrijf wilden beginnen. Zeventien procent heeft zijn baan opgezegd om een eigen bedrijf te kunnen starten. Vier procent van de respondenten geeft aan dat zij tijdens of na afronding/beëindiging van de studie een eigen bedrijf zijn begonnen. In totaal geeft dus 43% van de respondenten een positieve aanleiding op.

De overige respondenten noemen een meer negatieve aanleiding voor hun zzp-schap: 4% gaf aan dat het risico ontslagen te gaan worden de aanleiding was en voor 15% was daadwerkelijk ontslag de aanleiding. Ruim een op de zes respondenten was op zoek naar een mogelijkheid om uit de uitkeringssituatie te geraken. Daarnaast geeft ongeveer een op de vijf respondenten een 'overige reden' om een eigen onderneming te overwegen, zoals pensionering of herintreding. Beide groepen verbinden hieraan zowel positieve als negatieve connotaties.⁵⁵

Uit de regressieanalyse op de enquêteresultaten (zie voor meer informatie hoofdstuk 1) komt naar voren dat respondenten die tijdens of na afronding van hun studie zzp'er zijn geworden, significant minder vaak tot één van de drie doelgroepen behoren. Verder blijken zzp'ers met een arbeidsbeperking significant vaker dan andere zzp'ers vanuit een uitkeringssituatie te zijn gestart. Uit de analyse komen geen andere significante verschillen tussen de drie doelgroepen en andere zzp'ers naar voren.

"In het verleden werkte ik al enige tijd als freelancer in een crèche. Vanwege mijn epilepsie waren er weinig werkgevers die mij in dienst wilden nemen. Daarom heb ik ervoor gekozen om zelf met een crèche te beginnen. Mijn epilepsie belemmert mij niet tijdens mijn werk."

Zzp'er met arbeidsbeperking die een eigen crèche is begonnen

Motieven algemeen

Zoals gezegd bepaalt het motief de keuze van iemand tussen alternatieve routes op de arbeidsmarkt. Startmotieven hebben doorgaans een positief karakter. Uit een studie van Van den Berg, Mevissen en Tijsmans (2009) komt naar voren dat veel personen voor het zzp-schap kiezen omdat dit hen in zekere mate in staat stelt zelf te kunnen beslissen hoe ze het werk kunnen uitvoeren en inrichten; een ander belangrijk startmotief is dat men via een eigen bedrijf de eigen kennis en vaardigheden verder kan ontplooiën. Volgens Van den Born (2009) zijn de flexibiliteit in tijdsbesteding, variatie in uit te

⁵⁵ Opgemerkt dient te worden dat de genoemde percentages mogelijk in meer of mindere mate vertekend zijn als gevolg van de wijze waarop respondenten zijn benaderd. Door de nauwe betrokkenheid van een aantal startersadviescentra en gemeenten bij het benaderen van respondenten (via een link naar de enquête op hun website) zijn mogelijk relatief veel zzp'ers benaderd die vanuit een uitkering zijn gestart. Indien dat het geval is, is het aantal zzp'ers dat vanuit een negatieve aanleiding is gestart, oververtegenwoordigd in de enquête.

voeren werk, een betere balans te realiseren tussen werk en privé, een betere beloning en meer uitdaging de belangrijkste motieven voor (hoger opgeleide) zzp'ers.

Van den Berg, Mevissen en Tijsmans (2009) geven aan dat het ook voorkomt dat mensen min of meer automatisch voor het zzp-schap kiezen. Bij sommige beroepsgroepen komt het vaker voor dat men direct na het afronden van een opleiding als zelfstandige start; dit geldt voor bijvoorbeeld fotografen en journalisten. Deze professionals rollen dan als het ware in hun zzp-schap en maken niet bewust een afweging van de voor- en nadelen van zelfstandig ondernemen en een dienstbetrekking in loondienst.

Motieven onder de doelgroepen

Volgens De Kok en Winnubst (2007) starten de meeste ouderen met een eigen bedrijf vanwege de uitdaging daarvan, omdat zij eigen baas willen zijn en/of omdat zij de wens hebben om specifieke werkzaamheden te kunnen uitvoeren. Uit een studie van Walraven en Bhagwanbali (2008) komt naar voren dat niet-westerse allochtonen vaak de behoefte aan zelfstandigheid en bedrijfsopvolging binnen de familie als motief noemen om een eigen onderneming te starten. Ook noemt een deel van hen als startmotief dat zij op deze manier veel geld willen verdienen en/of dat zij met het starten van een eigen bedrijf een langgekoesterde droom willen verwezenlijken. In een rapport van het Breed Platform Verzekeren en Werk (2002) wordt als startmotief van mensen met een arbeidsbeperking genoemd dat zelfstandig ondernemerschap een goede manier is om (weer) maatschappelijk actief te zijn en de mogelijkheid biedt om zelf te bepalen wanneer opdrachten worden aangenomen. Veen (2010) geeft aan dat het belangrijkste startmotief van mensen met een arbeidsbeperking om als ondernemer aan de slag te gaan is dat er aan het ondernemerschap aspecten verbonden zijn die het werken extra aantrekkelijk maken: flexibiliteit van de tijdsindeling, autonomie en inrichting van de werkplek. Dit blijkt ook uit de interviews met zzp'ers met een arbeidsbeperking.

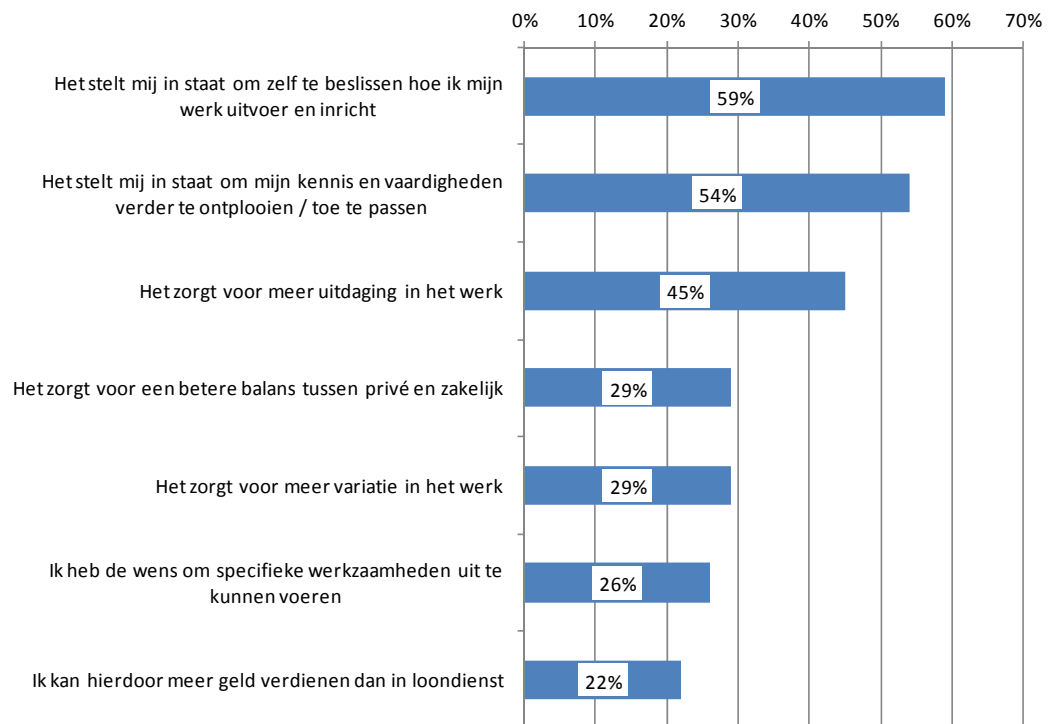
"Ik ben begonnen als zzp'er omdat ik zo op een professionelere wijze beelden kan maken en er ook geld mee kan verdienen. In het verleden was beeldhouwen slechts een hobby."

Oudere zzp'er die professioneel beeldhouwster is geworden

In de enquête onder zzp'ers is aan respondenten gevraagd naar hun motieven om met een eigen bedrijf te beginnen. Meer dan de helft van de zzp'ers is met een eigen bedrijf gestart omdat dit hen in staat stelt om zelf te beslissen hoe zij hun werk uitvoeren en inrichten (59%) en om hun kennis en vaardigheden verder te ontplooiën/toe te passen (54%). Meer uitdaging in het werk wordt door 45 procent als startmotief genoemd. Opvallend is dat de verwachting van

een hoger inkomen relatief weinig als motief genoemd wordt. Figuur 3.1 geeft dit weer.

Figuur 3.1 Startmotieven van zzp'ers (n=1.252)

Bron: Regioplan, 2012

Uit de regressieanalyse op de enquêteresultaten komt naar voren dat zzp'ers met een arbeidsbeperking significant vaker dan andere zzp'ers aangeven dat zij aan de slag zijn gegaan als zzp'er omdat het voor meer variatie in het werk zorgt. Oudere zzp'ers geven minder vaak dan andere zzp'ers aan dat zij voor het zzp-schap hebben gekozen om zelf te kunnen beslissen hoe ze hun werk uitvoeren en inrichten. Zzp'ers binnen deze doelgroep geven ook minder vaak aan dat het zzp-schap zorgt voor een betere balans tussen privé en zakelijk. Uit de regressieanalyse komen geen significante verschillen in startmotieven naar voren voor de groep zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, voor zzp'ers in de opstartfase (prestarters) en gevestigde zzp'ers (drie jaar of langer actief), en voor zzp'ers met ondernemerservaring.⁵⁶

Motieven in relatie tot de aanleiding

In het voorgaande zijn de verschillende aanleidingen en motieven om als zzp'er aan de slag te gaan afzonderlijk aan de orde gekomen. Er zijn echter ook verbanden tussen aanleidingen en motieven. Degenen die vanuit een positieve aanleiding starten (57%) geven andere motieven om te kiezen voor

⁵⁶ Dit zijn zzp'ers die in het verleden één of meer bedrijven hebben gehad.

het zzp-schap (in plaats van bijvoorbeeld werken in loondienst) dan de 43% met een negatieve aanleiding.

Significante motieven om te kiezen voor het zzp-schap bij de groep met een positieve aanleiding zijn:

- Kennis/vaardigheden verder kunnen ontplooiën
- Meer variatie in werk
- Meer uitdaging
- Specifieke werkzaamheden kunnen uitvoeren
- Ontevreden over baan in loondienst

De groep met een negatieve aanleiding scoort dus significant minder op deze aspecten.

Op de andere aspecten verschillen de twee onderscheiden groepen niet significant van elkaar: meer geld kunnen verdienen dan in loondienst, een betere balans werk – privé wordt mogelijk en het zelf kunnen beslissen over inrichting en uitvoering werk.

Samenvattend

Over het algemeen komen uit de enquête weinig verschillen naar voren tussen de aanleiding van zzp'ers binnen de doelgroepen om als zelfstandige te starten en die van andere zzp'ers. Wel zijn zzp'ers met een arbeidsbeperking vaak vanuit een uitkeringssituatie gestart. Deze bevindingen komen niet helemaal overeen met de bevindingen uit de literatuur: daaruit blijkt dat er voor leden van de drie doelgroepen vaak een negatieve aanleiding is om aan de slag te gaan als zelfstandig ondernemer (met of zonder personeel).

Wat startmotieven betreft, lijken zzp'ers met een arbeidsbeperking ten opzichte van andere zzp'ers enigszins af te wijken. Uit de enquête blijkt dat zzp'ers met een arbeidsbeperking vaak als zzp'er zijn gestart omdat dit voor meer variatie in het werk zorgt. In de literatuur wordt onder meer genoemd dat zelfstandig ondernemerschap voor hen een goede manier is om maatschappelijk actief te zijn en hen de mogelijkheid biedt om het werk naar eigen believen in te delen. Ouderen noemen in de enquête minder vaak dan andere zzp'ers als startmotief dat zij zelf kunnen beslissen hoe ze hun werk uitvoeren en inrichten en dat het hebben van een eigen bedrijf voor een betere balans tussen privé en zakelijk zorgt. Leden van deze doelgroepen noemen even vaak als andere zzp'ers overige startmotieven.

3.2 Wanneer is een startende zelfstandige zonder personeel succesvol?

Om te bepalen in welke mate zzp-schap voor leden van de drie doelgroepen een kans biedt voor arbeidsparticipatie, moet afgebakend worden wanneer een startende zzp'er als succesvol gezien kan worden.

Een startende zzp'er kan volgens ons op drie manieren succesvol zijn. Enerzijds is een startende zzp'er succesvol wanneer hij de startfase van zijn onderneming heeft weten te doorstaan; de continuïteit is in dit geval bepalend

voor het succes (of gebrek daaraan). In de interviews met experts wordt genoemd dat deze startfase drie tot vier jaar duurt. In de volgende paragraaf wordt nader ingegaan op de overlevingskansen van zzp'ers. Overleven kan in deze context overigens ook betekenen dat men doorgroeit tot een onderneming mét personeel. Daarnaast is een zzp'er volgens ons ook als succesvol te beoordelen wanneer deze na (vroegtijdige) beëindiging van zijn bedrijfsactiviteiten, een baan in loondienst heeft verworven. Zzp-schap is in die gevallen een tussenfase of nuttig opstapje naar een andersoortige actieve arbeidsmarktpositie. Hoofdstuk 5 beschrijft de uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers. Succesvol zzp'schap kan ook worden gemeten aan de hand van bedrijfseconomische maatstaven, zoals omzet-, winst- en/of personeelsgroei. In hoofdstuk 4 wordt nader ingegaan op de winst uit eigen onderneming van zzp'ers. Ook wordt in dat hoofdstuk beschreven welk aandeel van de zzp'ers andere inkomsten heeft via een baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen.

“Aangezien mijn man een goede baan heeft en ikzelf ook nog twaalf uur per week in loondienst werk, ben ik niet afhankelijk van het inkomen dat ik als zzp'er verdien.”

Oudere zzp'er die als sportmasseur is gestart

Overigens streeft niet iedere zzp'er omzet- of winstgroei na; sommige zzp'ers vinden het juist belangrijker om een groei van het aantal aangeboden producten en/of diensten na te streven. Uit onze enquête onder zzp'ers komt naar voren dat een minderheid (30%) een groei-doelstelling heeft. Voor bijna driekwart van deze groep zzp'ers is groei niet belangrijk, zolang er maar voldoende inkomen gerealiseerd kan worden om in het eigen levensonderhoud te voorzien. Van de zzp'ers die wel een groei-doelstelling hebben, streeft bijna twee derde naar omzet- en/of winstmaximalisatie en streeft 46 procent (mede) naar een groei van het aantal aangeboden producten en/of diensten. Een groei van het aantal werkzame personen wordt door weinig zzp'ers nagestreefd (12%); in feite zijn dit startende ondernemers en geen overtuigde zzp'ers. Verder blijkt uit de enquête onder zzp'ers dat 42 procent de inkomsten uit de eigen onderneming als *extra* inkomen beschouwt en dit niet nodig heeft om van te leven.

“Mijn doel is om als zzp'er zonder al te veel problemen de periode tot aan mijn pensioen te overbruggen.”

Oudere zzp'er die een autorisatieschool is begonnen

3.3 Wat zijn de overlevingskansen van zelfstandigen zonder personeel?

3.3.1 Achtergrond van de analyse

Om te bepalen wat de overlevingskansen van zzp'ers binnen de drie doelgroepen zijn, is een secundaire statistische analyse uitgevoerd op basis van een cohort zzp'ers, als zodanig gestart in de periode 2001-2003. Hierbij is aangesloten op de aanpak van Bosch (2011) in een studie naar de overlevingskansen van startende ondernemers. Net als Bosch hebben wij ons gericht op een cohort ondernemers, gestart in de jaren 2001, 2002 of 2003. In hoofdstuk 1 is beschreven welke databestanden van het CBS zijn gebruikt voor de analyse.

Het verschil tussen onze aanpak en die van Bosch is dat wij ons specifiek hebben gericht op startende zzp'ers en niet op de totale groep startende ondernemers. Een ander verschil betreft de onderzoeksperiode: wij hebben ons gericht op de arbeidsmarktbevingen van startende zzp'ers in de periode 2000-2010; Bosch richtte zich op de periode 2000-2007. Tot slot is er sprake van enig verschil in de benaming van de verschillende typen herkomstposities en uitstroombestemmingen.⁵⁷

Uit de statistische analyse komt naar voren dat in de gebruikte databestanden van het CBS in de jaren 2001-2003 in totaal bijna 154.000 startende zzp'ers voorkwamen. In dit hoofdstuk richten wij ons op startende zzp'ers van wie wij zeker weten dat zij in het jaar voor de start geen eigen onderneming (met of zonder personeel) hadden; in totaal gaat het om ruim 113.000 zzp'ers. Naast deze groep startende zzp'ers zijn er ruim 40.000 personen die vanuit ondernemerschap zijn begonnen als zzp'er. Tabel 3.1 geeft dit weer.⁵⁸ Bij de groep startende zzp'ers vanuit ondernemerschap kan het gaan om ondernemers in een door- of herstartfase of om ondernemers in een op- of afbouwfase. Ook kunnen dit zelfstandigen met personeel zijn die als zzp'er een nieuw bedrijf hebben opgericht. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de overlevingskansen van de groep startende zzp'ers exclusief de zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart. In hoofdstuk 4 richten wij ons op de groep startende zzp'ers inclusief de zzp'ers vanuit ondernemerschap. De reden daarvan is dat in dat hoofdstuk inzicht wordt geboden in de verschillende arbeidsmarktposities van waaruit mensen aan de slag gaan als zzp'er, waaronder die van ondernemerschap.

⁵⁷ Het verschil tussen onze aanpak en die van Bosch heeft betrekking op de herkomstpositie en uitstroombestemming 'combinatie'. In onze analyse betreft dit een combinatie van een baan in loondienst, een uitkering, pensioen / AOW en/of zelfstandig ondernemerschap met personeel. Bosch gaat uit van een combinatie van inactieve posities op de arbeidsmarkt: werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, bijstand en/of een positie zonder inkomen.

⁵⁸ Sociaal Statistische Bestanden (SSB Zelfst.) van het CBS.

Tabel 3.1 Aantal startende ondernemers en zzp'ers 2001 tot en met 2003

Start-jaar	Totaal startende ondernemers (met of zonder personeel)	Startende zzp'ers incl. zzp'ers vanuit ondernemerschap	Startende zzp'ers	Startende zzp'ers vanuit ondernemerschap
2001	91.594	52.150	40.391	11.759
2002	73.473	49.051	34.551	14.500
2003	76.372	52.452	38.499	13.953
Totaal	241.439	153.653	113.441	40.212

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfstandigen van het CBS)

Binnen de analyse zijn ook de drie doelgroepen onderscheiden die centraal staan in dit onderzoek: niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Bij de derde doelgroep hebben wij ons specifiek gericht op mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Dit wijkt in zekere mate af van de definitie van deze doelgroep die wij in de enquête onder zzp'ers hebben gehanteerd: in de enquête ging het niet alleen om zzp'ers die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart, maar ook om zzp'ers die naar eigen zeggen (in meer of mindere mate) een arbeidshandicap hadden. Binnen de groep startende zzp'ers in de jaren 2001 tot en met 2003 (113.441) is 24 procent 45-plusser, is tien procent niet-westers allochtoon en is vijf procent gestart vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

3.3.2 Overlevingskansen van zzp'ers

Als leden van de drie doelgroepen die als zzp'er aan de slag gaan een bovengemiddelde of zeer grote kans hebben om daarin niet te slagen, is het de vraag of dit voor hen een verstandige strategie is om actief te worden op de arbeidsmarkt. In deze paragraaf wordt nagegaan wat de overlevingskansen van zzp'ers binnen de drie doelgroepen zijn.

Gemiddelde overlevingskansen zzp-populatie

Van de totale groep startende zzp'ers in de periode 2001-2003 is na één jaar 79 procent nog steeds actief als zzp'er. Na drie jaar is nog ruim de helft van de zzp'ers actief (53%) en na vijf jaar bestaat nog 36 procent van de zzp-ondernemingen. Na zeven jaar is ruim een op de vier zzp'ers nog steeds actief. De starters uit 2003 zijn na één jaar minder vaak nog actief in vergelijking met de startende zzp'ers uit 2001 en 2002. Dit verschil kunnen wij met de uitgevoerde analyses niet duiden; mogelijk spelen conjuncturele invloeden hierbij een rol. Zes jaar na de start als zzp'er zijn er nagenoeg geen verschillen tussen de drie verschillende startjaren (zie tabel 3.2).

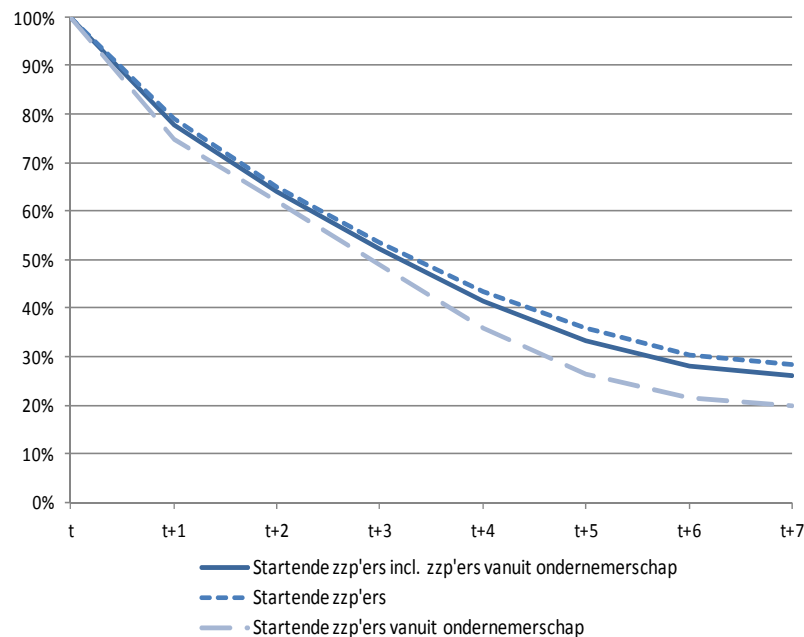
Tabel 3.2 Aantal jaren actief als zzp'er

	Gestart in 2001		Gestart in 2002		Gestart in 2003		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
t	40.391	100%	34.551	100%	38.337	100%	113.441	100%
t+1	33.349	83%	27.490	80%	28.661	75%	89.609	79%
t+2	27.128	67%	21.556	62%	24.814	65%	73.593	65%
t+3	21.608	53%	19.370	56%	19.568	51%	60.608	53%
t+4	19.509	48%	15.963	46%	13.905	36%	49.417	44%
t+5	16.419	41%	11.896	34%	12.323	32%	40.670	36%
t+6	12.408	31%	10.742	31%	11.376	30%	34.556	30%
t+7	11.332	28%	9.955	29%	10.711	28%	32.027	28%
t+8	10.610	26%	9.456	27%	-	-	-	-
t+9	10.109	25%	-	-	-	-	-	-

Bron: Regioplan, 2012

Figuur 3.2 geeft de overlevingskansen van zzp'ers voor de eerste zeven jaren na de start weer. Hierin is onderscheid gemaakt tussen startende zzp'ers, zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen en de totale groep startende zzp'ers (inclusief zzp'ers vanuit ondernemerschap). Ondanks dat startende zzp'ers niet vanuit een onderneming zijn gestart en dus waarschijnlijk geen ondernemerservaring meenamen, is een groter deel van hen nog actief na zeven jaar dan zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart, feitelijk zelfstandig ondernemers zijn die in een afbouwfase zitten en geen personeel meer in dienst hebben; het gaat in dat geval eigenlijk niet om zzp'ers. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat sommige zzp'ers vanuit ondernemerschap slechts tijdelijk zzp'er zijn. Na verloop van tijd nemen deze ondernemers weer personeel in dienst; ook dit zijn eigenlijk geen zzp'ers.

Figuur 3.2 Overlevingskansen van zzp'ers

Bron: Regioplan, 2012

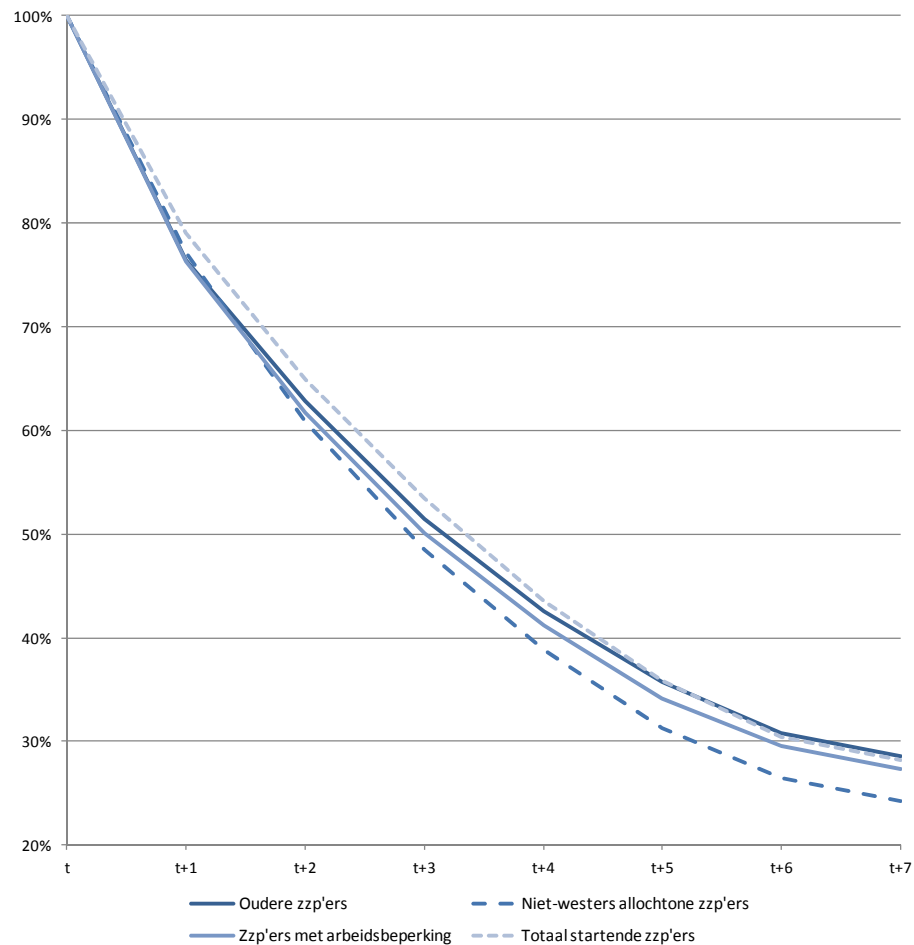
Bosch (2011) heeft in haar onderzoek naar de overlevingskansen van startende ondernemers in het algemeen, een soortgelijke analyse als de onze uitgevoerd op basis van een cohort startende ondernemers in de periode 2001-2003. Hieruit kwam naar voren dat vier jaar na de start nog 57 procent van de startende ondernemers actief was met hun bedrijf. Uit onze analyse komt naar voren dat na vier jaar nog 44 procent van de startende zzp'ers actief was. Startende ondernemers met personeel hebben dus een grotere overlevingskans dan personen die als zzp'er aan de slag gaan.

Overlevingskansen zzp'ers naar doelgroep

In figuur 3.3 worden voor de drie doelgroepen de overlevingskansen van zzp'ers weergegeven.⁵⁹ Oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben ongeveer dezelfde overlevingskansen als andere zzp'ers. Zo is 29 procent van de oudere zzp'ers en 27 procent van de zzp'ers met een arbeidsbeperking na zeven jaar nog actief; bij de totale groep startende zzp'ers ligt dit aandeel op 28 procent. De overlevingskansen van niet-westers allochtone zzp'ers liggen lager dan die van andere zzp'ers, namelijk op 24 procent na zeven jaar.

⁵⁹ Doelgroep ouderen: n=27.738; doelgroep niet-westerse allochtonen: n=11.664; doelgroep arbeidsongeschikten: n=5.672.

Figuur 3.3 Overlevingskansen van zzp'ers naar doelgroep

Bron: Regioplan, 2012

Bij de doelgroep oudere zzp'ers gaan wij uit van zzp'ers van 45 jaar en ouder (zie ook hoofdstuk 2). In de statistische analyse hebben wij daarnaast ook gekeken naar de overlevingskansen van startende zzp'ers in de leeftijdscategorie 55 jaar of ouder. Hieruit komt naar voren dat 24 procent van de 55-plussers na zeven jaar nog actief is als zzp'er; dit is vijf procentpunten lager dan het aandeel 45-plussers dat na zeven jaar nog actief is. De lagere overlevingskans van zzp'ers van 55 jaar of ouder heeft naar verwachting deels te maken met het gegeven dat een gedeelte van de zzp'ers het zzp-schap beëindigt omdat vrijkomende pensioengelden het voor hen minder noodzakelijk maakt om te werken.

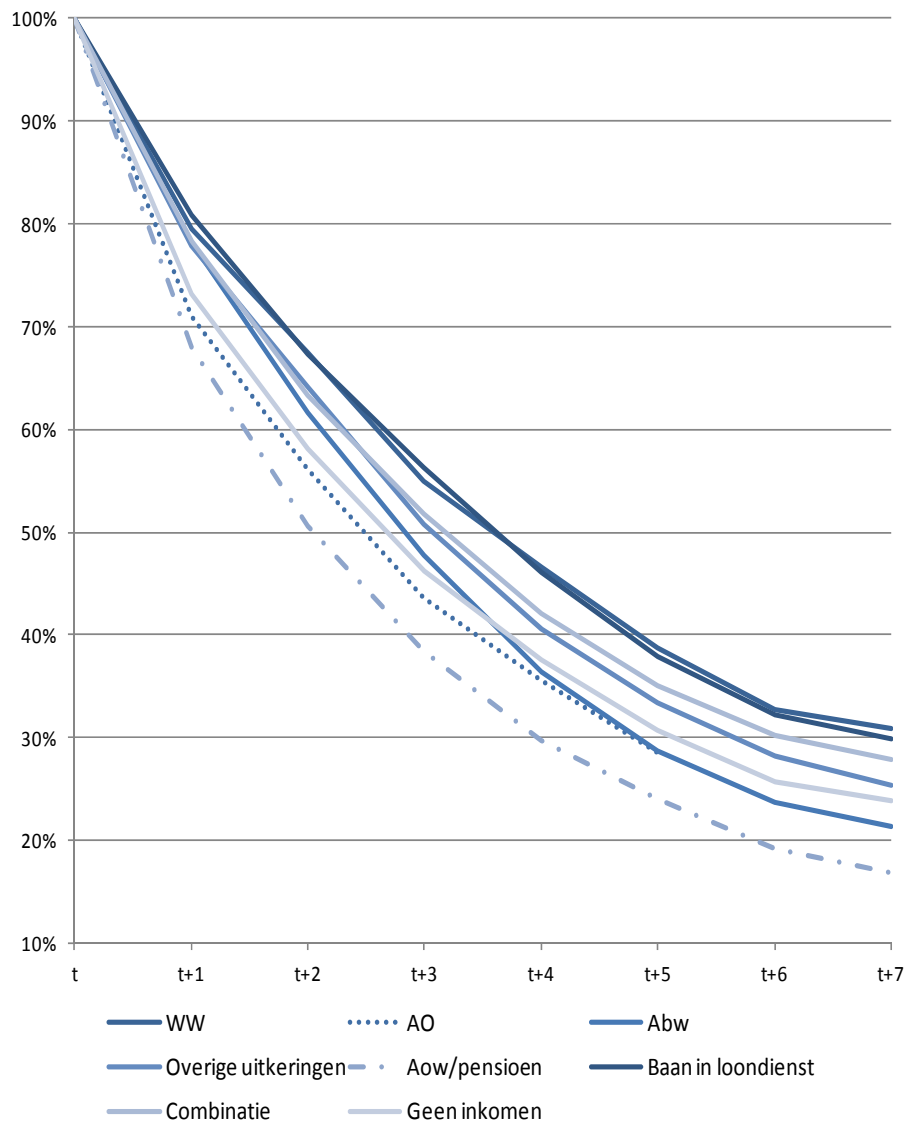
Uit deze subparagraaf blijkt dat de overlevingskansen tussen de drie doelgroepen in beperkte mate van elkaar verschillen. Ook verschilt de overlevingskans van oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking nauwelijks van die van de gemiddelde zzp'er. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben wel een kleinere overlevingskans dan gemiddeld.

Overlevingskansen van zzp'ers naar herkomstpositie

Van de zzp'ers die starten vanuit een baan in loondienst, is dertig procent nog actief na zeven jaar. Dit aandeel is hoger dan het aandeel zzp'ers in het algemeen dat nog actief is na zeven jaar (28%). Opvallend is dat de overlevingskansen van zzp'ers die vanuit een WW-uitkering zijn gestart, hoger zijn: 31 procent is nog actief na zeven jaar. De overlevingskansen van zzp'ers die vanuit een pensioenssituatie (17%), de bijstand (21%) of een arbeidsongeschiktheidsuitkering (22%) zijn gestart, zijn (met respectievelijk 17, 21 en 22%) aanzienlijk lager dan die van de gemiddelde zzp'er. De lage overlevingskansen van zzp'ers vanuit een pensioenssituatie worden naar verwachting veroorzaakt doordat een groot deel van deze zzp'ers na een aantal jaren stopt met het zzp-schap omdat vrijgekomen pensioengelden het voor hen minder noodzakelijk maken om te werken. Ook de overlevingskansen van zzp'ers die vanuit een andersoortige uitkering of vanuit een positie van geen inkomen⁶⁰ zijn gestart, zijn lager dan die van de gemiddelde zzp'er. Figuur 3.4 geeft dit weer.

⁶⁰ Dit zijn personen die een opleiding volgen, niet-uitkeringsgerechtigden, gepensioneerden, personen die financieel afhankelijk zijn van hun partner of personen die in het buitenland verblijven.

Figuur 3.4 Overlevingskansen van zzp'ers naar herkomstpositie

Bron: Regioplan, 2012

Op basis van het bovenstaande kan worden geconstateerd dat de positie van waaruit iemand als zzp'er aan de slag gaat, in sterke mate van invloed kan zijn op de overlevingskansen. Vooral starten vanuit AOW/pensioen, de bijstand of arbeidsongeschiktheidsuitkering zorgt voor lagere overlevingskansen.

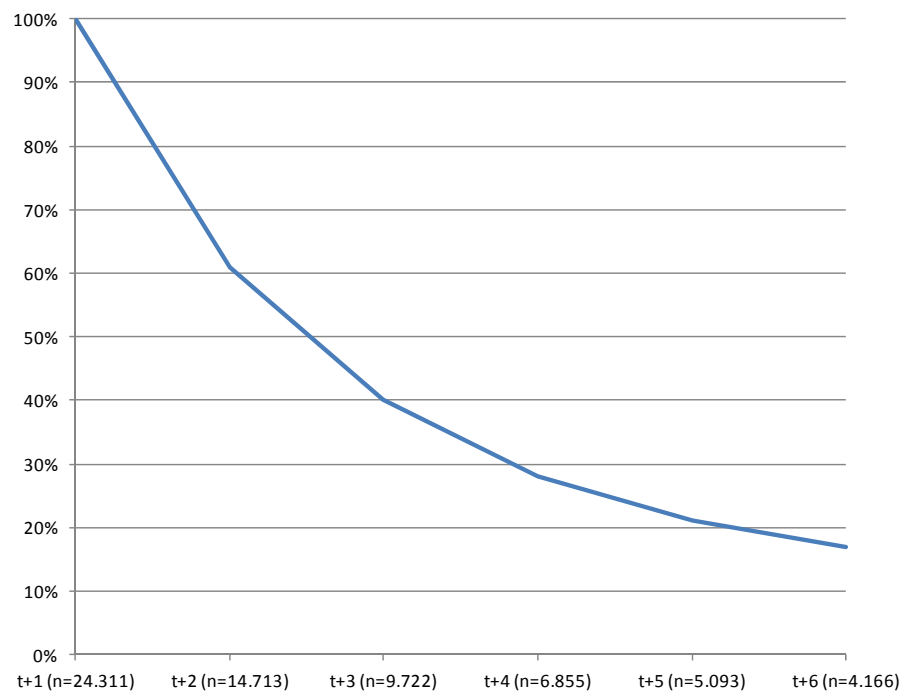
Overlevingskansen van hybride zzp'ers

Om de overlevingskansen van hybride zzp-ers te kunnen vergelijken met die van de totale groep zzp'ers, is nagegaan hoe lang hybride zzp'ers daadwerkelijk hybride blijven. Bij de duur van het hybride zzp-schap hebben wij gekeken naar de totale groep hybride zzp'ers, dus ook degenen die naast een baan in loondienst ook een uitkering en/of AOW/pensioen hebben. Als uitgangspunt zijn de zzp'ers genomen die in het jaar t+1 hybride zzp'er waren.

De reden dat niet voor het jaar t is gekozen, is dat wij voor het jaar t niet kon worden vastgesteld dat het werkelijk hybride zzp'ers betrof of dat verschillende actieve arbeidsmarktposities van startende zzp'ers achtereenvolgens in hetzelfde jaar plaatsvonden.⁶¹ Deze groep hybride zzp'ers is vijf jaar gevolgd; bij elk jaar is gekeken of iemand in dat jaar nog steeds hybride zzp'er was. Zodra iemand stopt met het zzp-schap of geen hybride zzp'er meer is, valt deze af. Als voorbeeld: wanneer iemand in jaar t+4 hybride zzp'er is, dan was deze persoon ook hybride in de voorliggende jaren t+3, t+2 en t+1.

Het aantal hybride zzp'ers neemt na het eerste jaar (t+1) in sterke mate af. In het tweede jaar (t+2) is nog 61 procent hybride zzp'er. De daling van het aantal hybride zzp'ers neemt in de jaren daarna in steeds minder sterke mate af. Vijf jaar na de start als hybride zzp'er (in het jaar t+6) is nog zeventien procent van de hybride zzp'ers actief (zie figuur 3.5); de overlevingskansen van hybride zzp'ers zijn daarmee aanzienlijk lager dan het gemiddelde van de totale zzp-populatie. Binnen de totale groep startende zzp'ers is namelijk nog 36 procent actief na vijf jaar. Een precieze vergelijking tussen de overlevingskansen is echter niet mogelijk omdat in de statistische analyse is uitgegaan van twee verschillende startjaren: het jaar t+1 bij hybride zzp'ers en het jaar t bij de totale groep zzp'ers.

Figuur 3.5 Overlevingskansen van hybride zzp'ers (in %)

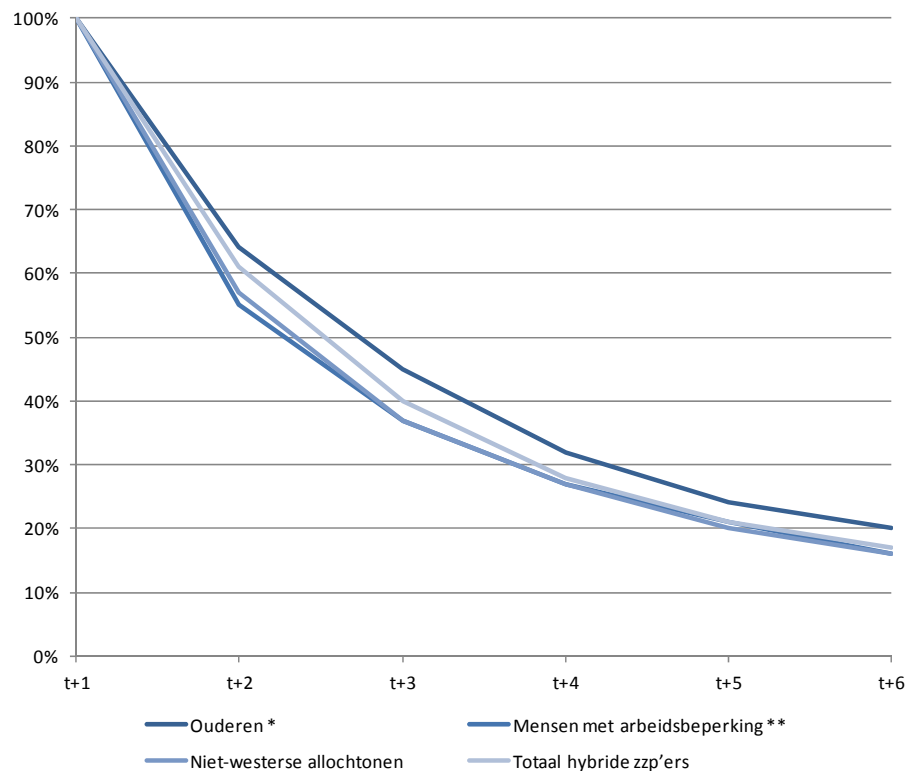
Bron: Regioplan, 2012

⁶¹ Mensen die in het startjaar of in het jaar na de start zijn gestopt, zijn uitgezonderd. De start- en stopjaren en het jaar 2010 zijn buiten beschouwing gelaten.

De afname van het aantal hybride zzp'ers heeft twee mogelijke oorzaken: (1) hybride zzp'ers zijn gestopt met het zzp-schap, of (2) zij zijn nog steeds zzp'er maar niet meer hybride. Voor de eerste groep geldt mogelijk dat zij ervoor hebben gekozen om alleen met een baan in loondienst verder te gaan, bijvoorbeeld vanwege gebrek aan succes als zzp'er. De mogelijkheid bestaat echter ook dat zij zowel stoppen met het zzp-schap als hun baan in loondienst, om vervolgens in een inactieve arbeidsmarktpositie terecht te komen. Voor de tweede groep geldt mogelijk dat de zzp-activiteiten zo succesvol zijn gebleken dat de baan in loondienst minder interessant wordt en/of lastig te combineren blijkt met het zzp-schap, of dat een uitkering niet meer nodig is. Wat de precieze reden van zzp'ers met een baan in loondienst is om de hybride situatie te beëindigen, is in onze studie niet onderzocht.

Er is ook gekeken wat de duur van hybride zzp-schap met een baan in loondienst is onder ouderen, mensen met een arbeidsbeperking en niet-westerse allochtonen (zie figuur 3.6). Uit de analyse komt naar voren dat hybride zzp'ers binnen de doelgroep ouderen hogere overlevingskansen hebben dan de totale populatie hybride zzp'ers. Vijf jaar na de start (t+6) was twintig procent van de hybride oudere zzp'ers nog steeds als zodanig actief ten opzichte van zeventien procent van de totale hybride zzp-populatie. Hybride zzp'ers van 55 jaar of ouder hebben aanzienlijk lagere overlevingskansen dan hybride 45-plussers. Na vijf jaar is nog dertien procent van de hybride zzp'ers actief. Dit verschil heeft er naar verwachting mee te maken dat een deel van de hybride zzp'ers van 55-jaar of ouder na een aantal jaren met pensioen is gegaan, en dus geen zzp'er meer is en/of niet meer in loondienst werkt. De overlevingskansen van hybride zzp'ers binnen de doelgroepen mensen met een arbeidsbeperking en niet-westerse allochtonen zijn na vijf jaar nauwelijks lager dan die van de totale hybride zzp-populatie met een baan in loondienst (zie figuur 3.6).

Figuur 3.6 Duur van hybride zzp-schap met een baan in loondienst onder doelgroepen (in %)

* n=5.432 in jaar t+1

** n= 676 in jaar t+1

*** n=2.203 in jaar t+1

Bron: Regioplan, 2012

Samenvattend

Uit het bovenstaande is gebleken dat de overlevingskansen van zzp'ers in vergelijking met die van startende ondernemers lager zijn. Mogelijk komt dit doordat zzp'ers minder goed in staat zijn om hun zzp-activiteiten te continueren. De kans bestaat echter ook dat het voor zzp'ers eenvoudiger is dan voor zelfstandig ondernemers met personeel om te stoppen wanneer men te weinig (financiële) voldoening uit het eigen bedrijf haalt. Zzp'ers zijn immers niet gebonden aan personeel, hebben vaak geen eigen bedrijfsruimte en hebben niet of nauwelijks geïnvesteerd in gebouwen, grond, kapitaalgoederen en dergelijke. Ook moet bij de vergelijking van de overlevingskansen van zzp'ers en startende ondernemers rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat een deel van de gestopte zzp'ers zelfstandig ondernemer *met* personeel is geworden en dus niet zozeer een 'falend' ondernemer is; in hoofdstuk 4 wordt hierop ingegaan.

De overlevingskansen van oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking verschillen nauwelijks van die van andere zzp'ers. Dit wijst er mogelijk op dat het weinig voor het succes van het zzp-schap uitmaakt of

iemand wel of niet tot één van deze doelgroepen behoort. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben wel een kleinere overlevingskans dan gemiddeld. Ook de herkomstpositie van waaruit iemand als zzp'er aan de slag gaat, is van invloed op de overlevingskansen. Vooral startende zzp'ers vanuit AOW/pensioen, de bijstand of arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn minder lang actief als zzp'er.

Vijf jaar na de start is zeventien procent van de hybride zzp'ers met een baan in loondienst nog steeds hybride. Wanneer dit wordt vergeleken met de overlevingskansen van zzp'ers in het algemeen, dan blijkt dat hybride zzp'ers een lagere overlevingskans hebben; na vijf jaar is namelijk nog 36 procent van de totale groep zzp'ers actief. Een precieze vergelijking is echter niet mogelijk omdat in onze analyse is uitgegaan van verschillende startjaren. Een belangrijke kanttekening is, zoals eerder aangegeven, dat beëindiging van hybride zzp-schap niet een beëindiging van het zzp-schap hoeft te betekenen. Hybride zzp'ers met een arbeidsbeperking en hybride niet-westerse allochtonen hebben ongeveer dezelfde overlevingskansen als de totale populatie hybride zzp'ers; hybride 45-plussers hebben juist hogere overlevingskansen.

3.4 Welke factoren beïnvloeden de overlevingskansen van zelfstandigen zonder personeel?

Achtergrond survivalanalyse

Om beter zicht te krijgen op de determinanten van de overlevingskansen van zzp'ers is een survivalanalyse uitgevoerd op basis waarvan de mogelijke invloed van diverse factoren in onderlinge samenhang in kaart is gebracht. Voor deze analyse konden we de volgende variabelen gebruiken: geslacht, leeftijd, bevolkingsgroep,⁶² wel/geen kinderen⁶³, herkomstpositie van startende zzp'ers, het jaar waarin zzp'ers zijn gestart en de sector waarin zzp'ers actief zijn.

Voor de survivalanalyse is aangesloten op de aanpak van Bosch (2011) die in haar studie een survivalanalyse heeft uitgevoerd over een cohort zelfstandig ondernemers die in 2001-2003 zijn gestart. Er bestaan enige verschillen in de variabelen die zijn meegenomen in onze survivalanalyse en die van haar. Terwijl Bosch sectordummies hanteert, hebben wij twaalf sectoren meegenomen in de survivalanalyse. Daarnaast hebben wij ook, in tegenstelling tot Bosch, de leeftijdscategorie '65-plus' meegenomen in de analyse, maar is de variabele opleiding niet meegenomen. De reden daarvoor is dat deze

⁶² Hierbij is gekeken naar allochtonen (westers en niet-westers) en autochtonen volgens de definities van het CBS.

⁶³ Het gaat om de variabelen 'heeft kinderen van 4-12 jaar', 'heeft kinderen van 12-18 jaar' en 'heeft kinderen van 18 jaar en ouder'.

variabele voor te veel ontbrekende cases zorgde. Door het aspect opleiding buiten beschouwing te laten, kon een aanzienlijk groter aantal startende zzp'ers in de analyse worden betrokken.

Er is gebruikgemaakt van een Cox regressieanalyse. De kans op beëindiging van het zzp-schap van een startende zzp'er die beschikt over een bepaald persoonskenmerk, wordt afgezet tegen de kans hierop van een startende zzp'er die niet over dit kenmerk beschikt (zie voor meer informatie bijlage 2).⁶⁴

Bevindingen van de survivalanalyse

Tabel 3.3 geeft weer welke factoren van significante invloed zijn op de kans dat een zzp'er ermee stopt. Hierin zijn alleen die kenmerken weergegeven waarbij de kans op beëindiging van het zzp-schap meer dan vier procent hoger of lager dan de referentiegroep is (zie bijlage 2 voor een uitgebreide weergave van de uitkomsten van analyse).

Tabel 3.3 Kans op beëindiging van het zzp-schap per jaar naar kenmerken van zzp'ers ten opzichte van de referentiegroep

Significant lagere kans op beëindiging van het zzp-schap	
Zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn gestart	17,7%
Personen van 41-50 jaar	15,0%
Personen van 31-40 jaar	11,7%
Personen van 51-65 jaar	8,8%
Gestart vanuit een baan in loondienst	4,9%
Heeft kinderen van 18 jaar en ouder	4,7%
Gestart vanuit WW-uitkering	4,5%
Significant hogere kans op beëindiging van het zzp-schap	
Gestart vanuit ABW-uitkering	25,0%
Gestart vanuit positie van geen inkomen	19,4%
Ouder dan 65 jaar	18,7%
In startjaar ook een baan in loondienst	10,4%
Gestart vanuit arbeidsongeschiktheidsuitkering	10,1%
Gestart in het jaar 2003	8,5%
Man	8,1%
Niet-westers allochtoon	7,8%

Bron: Regioplan, 2012

Zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn gestart, hebben een lagere kans op beëindiging van het zzp-schap

Mensen die in het jaar voor de start als zzp'er geen eigen onderneming (met of zonder personeel) hadden, hebben een aanzienlijk lagere kans om te stoppen met het zzp-schap (18%) dan zzp'ers die wel vanuit

⁶⁴ In de survivalanalyse is een aantal variabelen eruit gelaten, namelijk het startjaar 2001, de jongste leeftijdsgroep en de groep met kinderen onder de 4 jaar. De reden daarvan is dat deze variabelen een te hoge correlatie hadden met gelijksoortige variabelen, namelijk respectievelijk startjaar 2002 en 2003, de hogere leeftijdsgroepen en de groepen met kinderen boven de 4 jaar. Door de hoge mate van onderling verband tussen de verklarende variabelen moet één van de variabelen buiten de analyse gelaten worden om deze correct uit te voeren.

ondernemerschap zijn gestart. Eerder kwam al aan bod dat van de startende zzp'ers een groter deel nog actief is na vijf jaar, dan zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart (zie figuur 3.2). Dit zou erop kunnen wijzen dat zzp'ers zonder ondernemerservaring een grotere overlevingskans hebben dan zzp'ers met ondernemerservaring. Hierbij dienen twee kanttekeningen te worden geplaatst. Allereerst is het, zoals eerder aangegeven, mogelijk dat zzp'ers vanuit ondernemerschap feitelijk zelfstandig ondernemers zijn die in een afbouwfase zitten en geen personeel meer in dienst hebben of slechts tijdelijk zzp'er zijn. Ten tweede kan niet worden vastgesteld of startende zzp'ers echt geen ondernemerservaring hebben; op basis van de gehanteerde data kunnen alleen uitspraken worden gedaan over het jaar t-1 en niet over de jaren daarvoor.

Grotere kans op beëindiging van het zzp-schap voor zzp'ers vanuit bijstand, positie van geen inkomen of arbeidsongeschiktheidsuitkering

Zzp'ers die zijn gestart vanuit een bijstandsuitkering of een positie van geen inkomen, hebben een aanzienlijk hogere kans dan andere zzp'ers om te stoppen met het zzp-schap (25% resp. 19%). Zzp'ers die zijn gestart vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering, hebben een tien procent hogere kans om het zzp-schap te beëindigen dan zzp'ers die niet vanuit zo'n uitkering zijn begonnen. Ook uit de studie van Bosch (2011) komt naar voren dat zelfstandig ondernemers die zijn gestart van arbeidsongeschiktheid, een uitkering of een positie van geen inkomen, een grotere kans op beëindiging van het ondernemerschap hebben. Daarnaast sluit onze bevinding aan op de uitkomsten van een zzp-studie van Millán (2009). Volgens deze studie heeft iemand die vanuit werkloosheid aan de slag is gegaan als zzp'er, een significant grotere kans om te stoppen. Millán geeft als mogelijke verklaring hiervoor de afwezigheid van ondernemerschapsvaardigheden ('entrepreneurial human capital') binnen deze groep en het probleem van 'averechtse selectie' dat ontstaat wanneer zelfstandig ondernemerschap onder deze groep wordt gestimuleerd (bijvoorbeeld door de overheid) zonder dat vooraf is geïnvesteerd in hun ondernemerschapsvaardigheden. Onze bevindingen sluiten ook aan op de resultaten van een studie van Carrasco (1997). Hieruit komt naar voren dat zelfstandig ondernemers (met of zonder personeel) die in de drie maanden voor de start van hun bedrijf werkloos waren, een grotere kans op beëindiging van het ondernemerschap hebben. Carrasco geeft het verlies van menselijk kapitaal in de werkloze periode of slechte informatie over de eigen marktkansen als ondernemer als mogelijke verklaringen hiervoor. Een andere studie waaruit blijkt dat starten vanuit werkloosheid voor een hogere kans op beëindiging van het ondernemerschap zorgt, is die van Georgellis, Sessions en Tsitsianis (2007); zij geven hiervoor als mogelijke verklaring dat het menselijk kapitaal van werklozen kan zijn gedaald en dat deze personen slecht bestand zijn tegen de uitdagingen van het zelfstandig ondernemerschap. Een kanttekening bij de genoemde studies is dat zij handelen over de kans op beëindiging van het ondernemerschap van zelfstandigen die zijn gestart vanuit werkloosheid en niet specifiek vanuit een bepaald type uitkering of een positie van geen inkomen. De studies van

Carrasco en Georgellis, Sessions en Tsitsianis richten zich bovendien op startende ondernemers in het algemeen (met of zonder personeel).

Niet-westerse allochtonen hebben grotere kans op beëindiging van het zzp-schap

Uit de survivalanalyse komt verder naar voren dat niet-westers allochtone zzp'ers acht procent meer kans dan westerse allochtone en autochtone zzp'ers hebben om te stoppen. Dit sluit aan op de resultaten van de survivalanalyse van Bosch (2011): volgens haar heeft een autochtoon ('native') een significant kleinere kans om te stoppen met zijn of haar bedrijf. Onze bevinding dat niet-westers allochtone zzp'ers een hogere kans op beëindiging van het zzp-schap hebben, sluit ook in zekere mate aan op de resultaten van een studie van Falter (2002) naar de overlevingskansen van zelfstandig ondernemers (met of zonder personeel) in Zwitserland. Hieruit komt naar voren dat 'buitenlanders' een grotere kans hebben om het zelfstandig ondernemerschap te beëindigen. Kanttekening bij deze studie is dat deze zich richt op 'buitenlanders', ofwel niet-burgers van Zwitserland, en niet zozeer op 'allochtonen' zoals in onze survivalanalyse. Tot slot sluiten ook de resultaten van een studie van Jensen et al. (2003) aan op onze bevinding. Zij hebben in hun studie gekeken naar transitie van en naar zelfstandig ondernemerschap van mannelijke immigranten in Denemarken. Hieruit kwam naar voren dat immigranten uit Turkije, Pakistan, Vietnam en Iran een grotere kans hebben om te stoppen met het zelfstandig ondernemerschap dan autochtone zelfstandigen. Tussen ondernemers uit de genoemde landen bestaan ook verschillen in overlevingskansen.

Lagere kans op beëindiging van het zzp-schap voor zzp'ers tot 65 jaar

Zzp'ers in de leeftijdscategorieën 31-40 jaar, 41-50 jaar en 51-65 jaar hebben een lagere kans op beëindiging van het zzp-schap dan zzp'ers die niet tot die leeftijdscategorieën behoren. Uit het onderzoek van Bosch (2011) blijkt dat zelfstandig ondernemers (met of zonder personeel) in de leeftijdscategorie 51-65 jaar een significant grotere kans op beëindiging van het ondernemerschap hebben.

Hogere kans op beëindiging van het zzp-schap voor zzp'ers met baan in loondienst in het startjaar

Zzp'ers die in het startjaar ook een baan in loondienst hadden, hebben een significant hogere kans (10%) op beëindiging van het zzp-schap dan andere starters. Omdat de arbeidsmarktposities zzp-schap en in loondienst werken zowel tegelijkertijd als achtereenvolgens in het startjaar plaatsvinden, kan deze onderzoeksbevinding niet eenduidig geïnterpreteerd worden. In het hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op het aandeel zzp'ers binnen de totale zzp-populatie dat ook een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen heeft.

Wat bepaalt de overlevingskans volgens zzp'ers?

In de enquête onder zzp'ers is gevraagd wat zij zelf beschouwen als factoren die bepalend zijn voor het succes van hun zzp-schap. 'Succes' is als begrip niet nader gedefinieerd in de enquête; dit betekent dat respondenten zelf invulling aan het begrip konden geven.

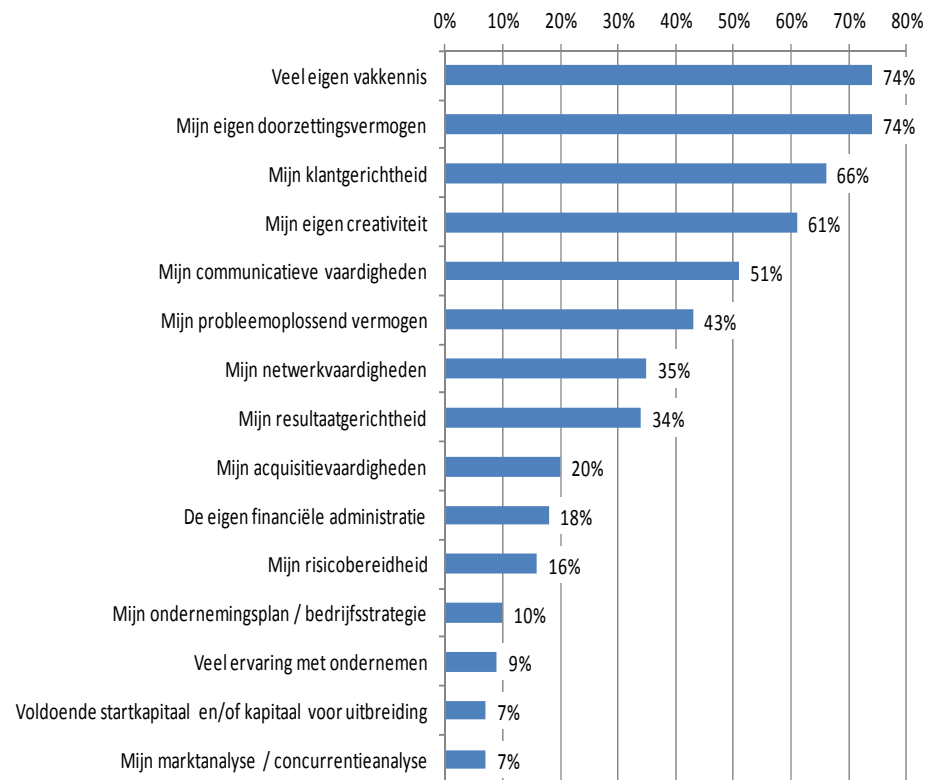
Veel eigen vakkennis en het eigen doorzettingsvermogen worden door circa driekwart van de zzp'ers als succesfactoren voor de eigen onderneming gezien. Andere succesfactoren die door meer dan de helft van de respondenten worden genoemd, zijn klantgerichtheid, creativiteit en communicatieve vaardigheden. Factoren die minder vaak worden genoemd (<20%), zijn de eigen financiële administratie, risicobereidheid, het eigen ondernemingsplan/bedrijfsstrategie, de ervaring met ondernemen en de eigen marktanalyse/concurrentieanalyse (zie figuur 3.5). Ook voldoende startkapitaal en/of kapitaal voor uitbreiding wordt door weinig zzp'ers als succesfactor genoemd. Dit heeft er waarschijnlijk mee te maken dat zzp'ers weinig kapitaal nodig hebben omdat zij geen personeel hebben, vaak geen eigen bedrijfsruimte hebben en niet of nauwelijks investeren in gebouwen, grond, kapitaalgoederen en dergelijke. Ook uit de interviews met startende zzp'ers blijkt dat de grote meerderheid van de zzp'ers maar weinig startkapitaal nodig heeft gehad voor hun activiteiten.

Uit de regressieanalyse op de enquêteresultaten blijkt dat zzp'ers met een arbeidsbeperking significant vaker dan andere zzp'ers de eigen creativiteit en klantgerichtheid als succesfactoren zien. In een rapport van het Breed Platform Verzekerden en Werk (2002) wordt genoemd dat mensen met een arbeidsbeperking vaak creatief zijn. De eigen marktanalyse/concurrentieanalyse wordt door zzp'ers binnen deze doelgroep juist significant minder vaak dan andere zzp'ers genoemd. Oudere zzp'ers noemen significant vaker dan zzp'ers die niet tot de doelgroep ouderen behoren, voldoende startkapitaal en/of kapitaal voor uitbreiding als succesfactor. Dit sluit aan op de wat De Kok en Winnubst (2007) hierover zeggen: naar verwachting beschikken startende oudere ondernemers gemiddeld genomen over meer kapitaal dan jongere starters. Het eigen doorzettingsvermogen wordt significant minder vaak genoemd door oudere zzp'ers. Op basis van de enquête kunnen wij niets zeggen over mogelijke verschillen in succesfactoren volgens niet-westers allochtone zzp'ers. Dit komt doordat het aantal niet-westers allochtone respondenten binnen de enquête laag is.

Zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, noemen significant vaker dan andere zzp'ers de eigen acquisitievaardigheden, risicobereidheid en hun probleemoplossend vermogen als succesfactoren. De eigen communicatievaardigheden worden juist significant minder vaak als succesfactor genoemd. Gevestigde zzp'ers – zzp'ers die drie jaar of langer actief zijn – noemen de eigen risicobereidheid en resultaatgerichtheid significant vaker dan zzp'ers die minder dan drie jaar actief zijn, als succesfactoren. De eigen marktanalyse/concurrentieanalyse is significant minder vaak een succesfactor voor deze

groep zzp'ers. Prestarters noemen succesfactoren niet significant vaker of minder vaak dan zzp'ers die geen prestarter zijn. Zzp'ers met ondernemingservaring noemen (vanzelfsprekend) veel ervaring met ondernemen significant vaker als succesfactor dan andere zzp'ers. Ook de eigen resultaatgerichtheid wordt door hen vaker genoemd.

Figuur 3.7 Succesfactoren volgens zzp'ers (n=1.252)

Bron: Regioplan, 2012

Samenvattend

Uit de survivalanalyse blijkt dat zzp'ers met een niet-westers allochtone achtergrond een hogere kans op beëindiging van het zzp-schap dan andere zzp'ers hebben. Dit ondersteunt de eerdere bevinding dat de overlevingskansen van niet-westers allochtone zzp'ers lager zijn dan de gemiddelde zzp'er. De bevinding dat zzp'ers vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering een hogere kans op beëindiging van het zzp-schap dan andere zzp'ers hebben, sluit aan op de bevinding dat deze groep zzp'ers lagere overlevingskansen dan gemiddeld heeft; deze overlevingskansen bleken overigens wel niet noemenswaardig lager. Ten derde blijkt uit de survivalanalyse een lagere kans op beëindiging van het zzp-schap voor zzp'ers in de leeftijdscategorieën tot 65 jaar; dit sluit niet aan op de eerdere bevinding dat oudere zzp'ers iets lagere overlevingskansen hebben.

Factoren die zzp'ers zelf als bepalend zien voor het succes van hun activiteiten, zijn met name veel eigen vakkennis, het eigen doorzettingsvermogen, de eigen klantgerichtheid en de eigen creativiteit. Er bestaan daarbij geen bijzonder grote verschillen tussen de succesfactoren die zzp'ers binnen de drie doelgroepen noemen.

3.5 Tot slot

Een belangrijk deel van de zzp'ers is slechts tijdelijk ondernemer. Ruim een kwart van de startende zzp'ers is zeven jaar na de start nog steeds als zzp'er actief. De overlevingskansen van startende zzp'ers zijn lager dan die van startende ondernemers in het algemeen (met of zonder personeel). Volgens Bosch (2011) is na vier jaar nog 57 procent van de startende ondernemers actief; bij startende zzp'ers ligt dit percentage volgens het onderzoek waarop deze rapportage is gebaseerd, op 44 procent. Indien zou worden gecorrigeerd voor de deelpopulatie zzp'ers binnen de groep startende ondernemers met of zonder personeel, dan is het verschil in de overlevingskansen van zzp'ers en startende ondernemers in het algemeen nog groter. Dit verschil komt mogelijk doordat zzp'ers minder goed in staat zijn om hun activiteiten te continueren en/of doordat het voor zzp'ers eenvoudiger is dan voor zelfstandig ondernemers met personeel om te stoppen met de eigen activiteiten. Bij het vergelijken van de overlevingskansen van zzp'ers en startende ondernemers moet ook rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat een deel van de gestopte zzp'ers niet 'faalt' als ondernemer: zij zijn zelfstandig ondernemer met personeel geworden. In het volgende hoofdstuk wordt nader ingegaan op deze potentiële uitstroombestemming van zzp'ers.

De overlevingskansen van oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking zijn ten opzichte van de gemiddelde zzp'er niet noemenswaardig lager. Dit betekent mogelijk dat het feit dat iemand tot (een van) deze doelgroepen behoort, niet of nauwelijks bepalend is voor zijn of haar succes als zzp'er. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben echter wel lagere overlevingskansen dan de gemiddelde zzp'er. Uit de survivalanalyse blijkt bovendien dat zzp'ers met een niet-westers allochtone achtergrond een hogere kans op beëindiging van het zzp-schap hebben.

De herkomstpositie van waaruit iemand als zzp'er aan de slag gaat, is ook van invloed op de overlevingskansen. Ook uit de survivalanalyse blijkt een hogere kans op beëindiging van het zzp-schap voor zzp'ers die zijn gestart vanuit een bijstandsuitkering, een positie van geen inkomen of een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

Van de zzp'ers die in het jaar t+1 hybride waren, was vijf jaar later nog een op de zes hybride zzp'ers met een baan in loondienst (en eventueel een uitkering en/of AOW/pensioen) actief als hybride zzp'er. Dit betekent dat de duur van het hybride zzp-schap (de overlevingskans) aanzienlijk korter is dan die van

zzp'ers in het algemeen. Beëindiging van hybride zzp-schap hoeft echter geen beëindiging van het zzp-schap te betekenen; een deel is mogelijk nog steeds actief als zzp'er maar heeft alleen geen andere inkomstenbronnen meer. De overlevingskansen van hybride zzp'ers zijn binnen de doelgroepen mensen met een arbeidsbeperking en niet-westerse allochtonen ongeveer even hoog als bij hybride zzp'ers in het algemeen. Oudere hybride zzp'ers hebben hogere overlevingskansen dan hybride zzp'ers in het algemeen. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door een stijging van het aandeel zzp'ers met AOW/pensioen doordat een deel van de ouderen de pensioengerechtigde leeftijd bereikt in de onderzochte periode.

Uit dit hoofdstuk blijkt dat ruim een kwart van de startende zzp'ers zeven jaar na de start nog steeds als zzp'er actief is. Zij zijn dus te zien als succesvol starter. Dat succes zegt echter nog niets over het succes van het ondernemerschap. Een zzp'er die actief is en blijft, heeft niet per definitie een hoger inkomen en/of is niet per definitie meer tevreden met de situatie dan iemand die de zzp-activiteiten heeft moeten beëindigen en naar een andere arbeidsmarktpositie is uitgestroomd (al dan niet uit noodzaak). Een baan in loondienst of zelfs een uitkering kan in de praktijk tot een hoger inkomen leiden dan het inkomen dat men via zzp-schap verdient (afgezien van verzekeringen, pensioenopbouw, en dergelijke). Niet alleen de continuering van zzp-schap moet daarom als een succes worden gezien. Ook wanneer zzp'ers na beëindiging van het zzp-schap een baan in loondienst hebben verworven of zelfstandig ondernemer *met* personeel zijn geworden, kan dit positief beoordeeld worden.

4 INKOMSTEN VAN ZELSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL

In hoofdstuk 3 kwam aan bod dat een startende zzp'er volgens onze benadering op twee manieren succesvol kan zijn. Allereerst is een startende zzp'er succesvol wanneer hij de startfase van zijn onderneming heeft weten te doorstaan; de continuïteit van het zzp-schap is in dit geval bepalend voor het succes. De tweede gedachtelijn is dat een zzp'er als succesvol is te beoordelen wanneer deze na beëindiging van zijn bedrijfsactiviteiten een baan in loondienst heeft verworven of zelfstandig ondernemer met personeel is geworden. Deze persoon behoudt immers een actieve positie op de arbeidsmarkt. Bij de eerste vorm van succesvol zzp-schap is een kanttekening dat iemand wel zzp'er kan blijven maar tegelijkertijd (te) weinig tot geen inkomsten via zijn zzp-activiteiten genereert of zelf verlies draait. In dit hoofdstuk wordt meer inzicht in de inkomsten van zzp'ers geboden.⁶⁵ Wij richten ons hierbij met name op de winst⁶⁶ van zzp'ers vanuit hun onderneming. Ook wordt aandacht besteed aan het aandeel zzp'ers met aanvullende andersoortige inkomsten, bijvoorbeeld uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen.

4.1 Inkomsten

In deze paragraaf wordt de vraag beantwoord welke inkomsten zzp'ers hebben en hoe hoog die inkomsten zijn. In het onderzoek is het huishoudinkomen van zzp'ers niet meegenomen in de analyse, omdat deze variabele niet voor alle jaren beschikbaar is via de databestanden van het CBS. Om de gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers te duiden wordt in deze paragraaf een vergelijking gemaakt met het fiscaal loon/winst zelfstandigen, bruto minimumloon en bruto modaal inkomen per jaar.

4.1.1 Achtergrond van de analyse

In de uitgevoerde analyse hebben wij ons gericht op de winst uit onderneming tijdens zzp-schap op jaarbasis, waarvoor wij SSB Zelfstandigen van het CBS

⁶⁵ Binnen het bestek van het onderzoek was het niet mogelijk individuele winsten en veranderingen daarin in de loop van de tijd. Dit hoofdstuk is te zien als een eerste poging om op basis van administratieve bestanden meer zicht te krijgen in inkomens en inkomensontwikkelingen van zzp'ers.

⁶⁶ Winst uit onderneming is de fiscale winst uit onderneming vermeerderd met het bedrag van de ondernemersaftrek en de investeringsaftrek (CBS).

hebben gebruikt.⁶⁷ Het uitgangspunt was het cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003. Mensen die in het startjaar of in het jaar na de start al weer stoppen met het zzp-schap, zijn buiten beschouwing gelaten. Ook de start- en stopjaren van zzp'ers evenals het jaar 2010 zijn niet meegenomen in de analyse. De reden hiervan is dat wij voor deze groep mensen en voor deze jaren niet konden vaststellen of mensen het gehele jaar zzp'er waren. Dit is wel het geval bij de andere jaren; in die jaren heeft de winst uit eigen onderneming betrekking op een volledig kalenderjaar.

Voor elk afzonderlijk jaar dat een zzp'er actief was (na het startjaar) is de hoogte bepaald van de gemiddelde winst van personen die gedurende dat gehele jaar zzp'er waren. Voor die groep is ook bepaald welk aandeel van de zzp'ers ook nog andersoortige inkomsten uit een baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen hadden. Dit hebben wij bepaald op basis van andere databestanden van het CBS (zie ook hoofdstuk 1).

4.1.2 Winst uit eigen onderneming van zzp'ers

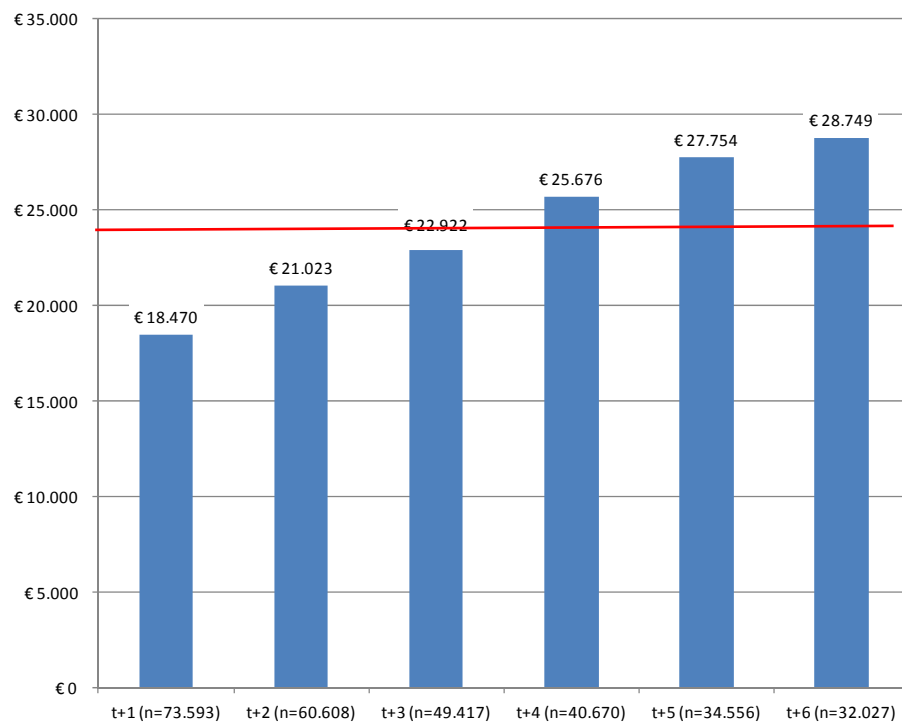
Gemiddelde winst uit eigen onderneming

In onderstaande figuur wordt de gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers in de jaren t+1 tot en met t+6 weergegeven. In het jaar t+1 – het eerste volledige kalenderjaar na de start – lag de gemiddelde winst van zzp'ers op € 18.470. In het jaar t+6 – het zesde jaar na de start van alle resterende zzp'ers – bedroeg de gemiddelde winst € 28.749. Het betreft hier gemiddelden van afzonderlijke jaren, dus er kan niet zozeer gesproken worden van een toename van de gemiddelde winst in de jaren t+1 tot en met t+6.

Mogelijk heeft het verschil in gemiddelde winst uit eigen onderneming in die jaren ermee te maken dat in die periode minder succesvolle zzp'ers – met een lage winst of zelfs verlies – het zzp-schap beëindigen en dus uit de analyse verdwijnen, waardoor de gemiddelde winst ieder jaar hoger wordt. De gemiddelde winst van zzp'ers in de jaren t+1 tot en met t+6 lag op € 24.099; de rode lijn in figuur 4.1 geeft dit aan.

⁶⁷ In de periode tot en met 2005 zijn de gegevens van het CBS gebaseerd op de aangiften inkomstenbelasting; op de aangiftebestanden vonden bijschattingen plaats. Vanaf 2006 tot en met 2008 zijn de gegevens over zelfstandigen ontleend aan het Inkomens Productie Systeem (IPS). Vanaf 2009 zijn de gegevens gebaseerd op de nieuwe Basisregistratie Zelfstandigen (onderdeel van het IPS). De variabele 'winst' heeft nu de betekenis van 'inkomen uit eigen onderneming'; deze is opgebouwd uit de belastbare winst uit onderneming in box 1 plus de mkb-winstvrijstelling, de ondernemersaftrek, en het saldo van de investeringsaftrek.

Figuur 4.1 Gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers

Bron: Regioplan, 2012

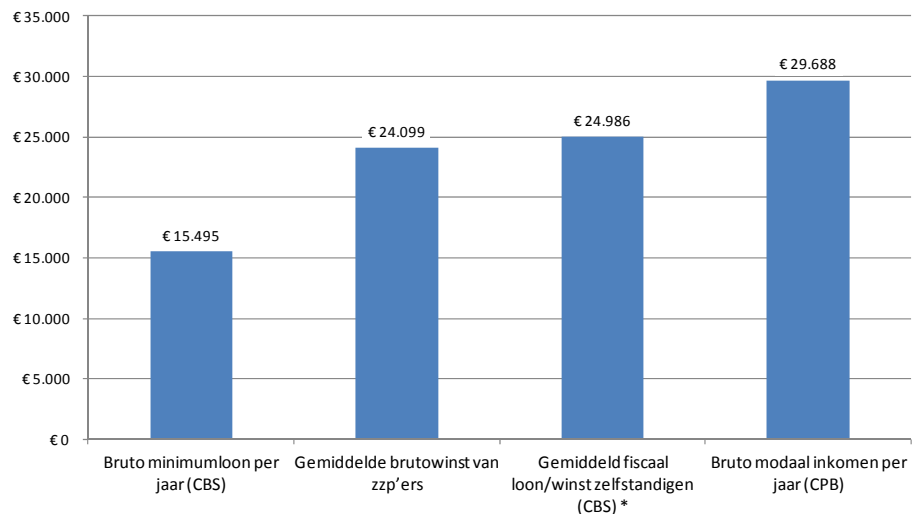
De jaren t+1 tot en met t+6 komen overeen met de periode 2002-2009.⁶⁸ Voor deze periode is nagegaan wat gemiddeld het fiscaal loon of de winst van zelfstandigen (met of zonder personeel) was volgens het CBS. Onder fiscaal loon/winst wordt het loon of de winst verstaan waarover loonheffing berekend wordt.⁶⁹ De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers is ongeveer hetzelfde als het gemiddeld fiscaal loon/winst van zelfstandigen met of zonder personeel.

De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers is lager dan het bruto modaal inkomen. Ten opzichte van het bruto minimumloon is de gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers hoger (zie figuur 4.2).

⁶⁸ Voor starters uit 2001 is t+6 het jaar 2007; voor starters uit 2003 is t+6 het jaar 2009.

⁶⁹ Als de zelfstandige ook directeur-grotaandeelhouder (DGA) is wordt deze door het CBS niet als zelfstandige meegerekend maar als DGA.

Figuur 4.2 Vergelijking gemiddelde winst uit eigen onderneming zzp'ers met gemiddeld fiscaal loon/winst *, bruto minimumloon ** en bruto modaal inkomen **

* De fiscale winsten van zelfstandigen kunnen erg uiteen lopen, ook per jaar. Ook komen er negatieve winsten (verliezen) voor. Het weergegeven bedrag betreft het gemiddelde van de jaren 2002-2008.

** Gemiddelde over de jaren 2002-2009.

Bij de vergelijking met het bruto minimumloon en het bruto modaal inkomen dient de kanttekening te worden geplaatst dat een ander belastingtarief geldt voor winst uit onderneming dan voor inkomen uit een baan in loondienst. Bovendien is het precieze belastingtarief voor winst uit onderneming afhankelijk van de juridische rechtsvorm van de onderneming; de SSB-bestanden van het CBS bieden geen zicht op de juridische rechtsvormen van zzp'ers. Hierdoor zouden uiteindelijke netto bedragen lager of juist iets minder laag kunnen uitvallen dan het modaal inkomen.

Tot slot is een vergelijking niet eenvoudig omdat in de lonen van werknemers zaken als pensioen of een verzekering tegen werkloosheid of ziekte en arbeidsongeschiktheid geheel of gedeeltelijk verwerkt zijn, terwijl dat bij zzp'ers lang niet altijd het geval is (zie o.a. Berg van den, en Mevissen, 2011; Wijzer in geldzaken, 2012).

Hoewel de weergegeven bedragen in figuur 4.2 niet 1-op-1 met elkaar vergeleken kunnen worden, kan wel geconcludeerd worden dat de gemiddelde winst van zzp'ers niet bijzonder hoog is. Echter, dat zegt nog niet alles over de financiële situatie van de zzp'ers. Een deel van de zzp'ers is hybride en ontvangt ook nog andere inkomsten uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Daarnaast bestaat de mogelijkheid dat de eventuele partner van de zzp'er ook voor inkomsten zorgt.

Winst uit eigen onderneming categorieën

Tabel 4.1 geeft het aantal zzp'ers naar verschillende winstcategorieën weer. In deze tabel wordt alleen naar het jaar t+1 gekeken, het jaar waarin de

gemiddelde winst € 18.470 bedraagt. Bijna de helft van de zzp'ers (45%) heeft een winst van € 1-10.000 of € 10.000-20.000. Deze zzp'ers verdienen minder dan de gemiddelde winst in jaar t+1. In totaal heeft 36 procent een winst van € 20.000 of meer. Achttien procent heeft in jaar t+1 verlies gedraaid; het betreft vooral zzp'ers met een verlies van € 0-10.000.

Tabel 4.1 Aantal en aandeel zzp'ers naar winst uit eigen onderneming categorieën in jaar t+1 (n=73.593)

Categorieën	Aantal zzp'ers	% van totale zzp-populatie
Hoger verlies dan € 50.000 *	169	0,2%
- € 50.000-10.000	2.220	3%
- € 10.000-0	11.399	15%
€ 1-10.000	20.854	28%
€ 10.000-20.000	12.349	17%
€ 20.000- 30.000	9.161	12%
€ 30.000-50.000	11.218	15%
€ 50.000-70.000	3.544	5%
€ 70.000-100.000	1.663	2%
€ 100.000 of hoger **	1.232	2%

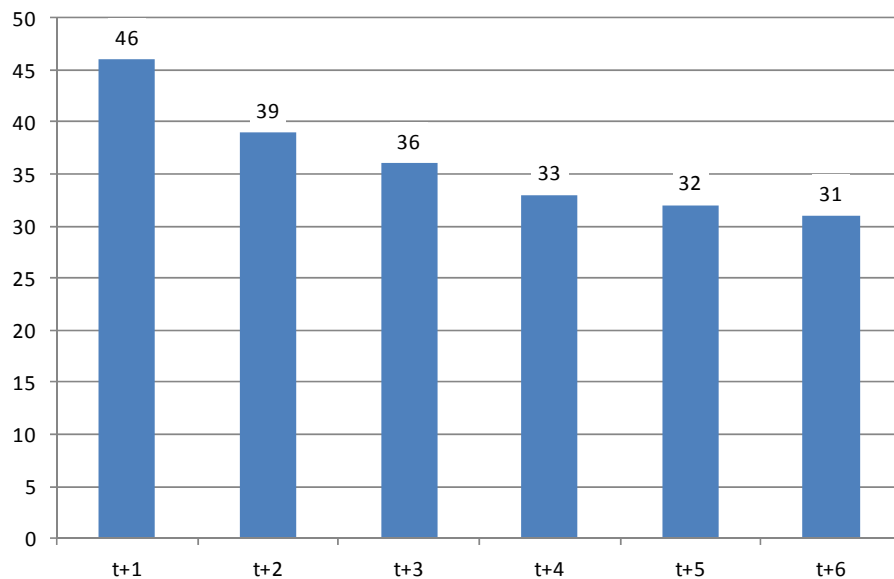
Bron: Regioplan, 2012

Uit bovenstaande blijkt dat bijna één op de vijf verlies lijdt in het jaar na de start en bijna de helft minder dan de gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers verdient. Cumulatief heeft circa 50 procent van de zzp'ers jaarlijkse inkomsten die lager liggen dan het bruto minimumloon per jaar. Ongeveer driekwart van de zzp'ers heeft een winst per jaar die lager is dan het bruto modaal inkomen per jaar.

4.1.3 Andere inkomsten zzp'ers

Eerder in deze publicatie is al beschreven dat een aanzienlijk deel van de zzp'ers hybride is. Voor hen geldt dat hun inkomen uit zzp-activiteiten een deel van hun totale inkomen is en mogelijk zelfs dat de winst uit de zzp-activiteiten slechts een aanvulling is op de hoofdinkomstenbron. Door middel van de uitgevoerde analyse is bepaald welk deel van de zzp'ers een andersoortige inkomstenbron heeft: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Of die andere inkomstenbron de hoofdbron is of niet, is niet door ons onderzocht.

In het eerste jaar na de start had bijna de helft van de zzp'ers ook een andere inkomstenbron (zie figuur 4.3). Dit aandeel overige inkomstenbronnen neemt af naarmate men langer zzp'er is. In het zesde jaar na de start had minder dan één op de drie zzp'ers een andere inkomstenbron.

Figuur 4.3 Aandeel zzp'ers met andersoortige inkomstenbron (in %)

Bron: Regioplan, 2012

Voor het eerste jaar na de start hebben wij gekeken welke andere inkomstenbronnen zzp'ers precies hadden. Bijna driekwart van de zzp'ers had ook een baan in loondienst, eventueel aangevuld met een uitkering en/of AOW/pensioen. Ruim één op de vijf ontving naast inkomsten uit het zzp-schap ook een uitkering, eventueel samen met AOW/pensioen (zie tabel 4.2).

Tabel 4.2 Type andersoortige inkomstenbronnen in jaar t+1

Baan in loondienst	61%
Baan in loondienst + overige inkomsten (uitkeringen en/of AOW/pensioen)	11%
Arbeidsongeschiktheidsuitkering (AO)	5%
Andere uitkering(en) (niet AO)	13%
Uitkering(en) en AOW/pensioen	4%
Pensioen/AOW	6%
Totaal	100%

Bron: Regioplan, 2012

4.1.4 Samengevat

De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers ligt in de onderzochte periode op zo'n € 24.000. Eén op de vijf zzp'ers lijdt verlies in het jaar na de start, ongeveer de helft verdient minder dan het bruto minimumloon per jaar, en circa driekwart heeft een winst lager dan het bruto modaal inkomen. Hoewel genoemde bedragen niet helemaal te vergelijken zijn, kan gesteld worden dat een groot deel van de zzp'ers geen hoge winst heeft. Voor een

deel van de zzp'ers geldt echter dat zij parttime ondernemer zijn. Een deel van de zzp'ers is hybride en ontvangt ook nog andere inkomsten uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Ook heeft een deel van de zzp'ers wellicht een partner die voor inkomsten zorgt.

4.2 Inkomsten als reden van beëindiging van zzp-schap

Het is niet mogelijk om op basis van een statistische analyse te bepalen of de hoogte van de inkomsten de reden voor iemand is om het zzp-schap te beëindigen. Om goed inzicht hierin te krijgen, zou aan gestopte zzp'ers zelf gevraagd moeten worden in welke mate de inkomsten uit het zzp-schap bepalend waren voor beëindiging van het zzp-schap. Dit valt echter buiten de scope van ons onderzoek. Uit bestaande data is alleen een indicatie af te leiden van de mate waarin de inkomsten uit het zzp-schap bepalend waren voor beëindiging van het zzp-schap. Dit hebben wij gedaan door te kijken naar de mate waarin vier situaties zich voordoen. Deze vier situaties wijzen er ieder mogelijk op dat de hoogte van de inkomsten reden waren om te stoppen als zzp'er.

1. invloed van winst uit eigen onderneming in jaar t+1 op stopkans een jaar later;
2. iemand draait als zzp'er verlies in het jaar voor beëindiging van de zzp-activiteiten;
3. iemand heeft als zzp'er lagere inkomsten dan voordat hij of zij zzp'er was;
4. iemand heeft in het jaar na beëindiging van het zzp-schap hogere inkomsten dan in het jaar daarvoor.

Invloed van winst in jaar X op stopkans een jaar later

In de analyse is bepaald wat de invloed van de hoogte van de winst uit eigen onderneming in jaar t+1 is op de kans van zzp'ers om het zzp-schap een jaar later (t+2) te beëindigen. Uit tabel 4.3 blijkt dat een verlies van € 25.000 of meer in jaar t+1 ervoor zorgt dat een aanzienlijk deel (39%) stopt met het zzp-schap in jaar t+2. Een verlies van minder dan € 25.000 lijkt minder bepalend voor de beëindiging van het zzp-schap in het jaar daarna; het aandeel dat stopt met het zzp-schap in jaar t+2 verschilt namelijk niet veel van het aandeel bij andere winst categorieën.

Tabel 4.3 Invloed van winst in jaar t+1 op stopkans een jaar later

Winst uit eigen onderneming in jaar t+1	Gestopt in jaar t+2	Niet gestopt in jaar t+2
-25.000 of lager	39%	61%
- € 25.000 tot en met € 0	12%	88%
€ 1 tot € 25.000	17%	83%
€ 25.000 tot € 50.000	12%	88%
€ 50.000 tot € 100.000	16%	84%
€ 100.000 of meer	19%	81%

Bron: Regioplan, 2012

Iemand draait als zzp'er verlies in het jaar voor beëindiging van de zzp-activiteiten

Slechts een beperkt deel (7%) van de gestopte zzp'ers had te maken met een negatief inkomen uit zzp-schap plus andere inkomsten in het jaar voor beëindiging van de zzp-activiteiten. Wanneer meer specifiek gekeken wordt naar de situatie van een negatief inkomen uit de zzp-activiteiten, dan blijkt dat achttien procent een negatief inkomen in het jaar voor beëindiging van het zzp-schap heeft. In beginsel zou dit erop kunnen wijzen dat de inkomsten van zzp'ers slechts in een beperkt deel van de gevallen bepalend is voor het beëindigen van het zzp-schap. Echter, de mogelijkheid bestaat dat gestopte zzp'ers in het jaar voor beëindiging van het zzp-schap niet met een verlies heeft te maken, maar wel in één of meer jaren daarvoor; het geleden verlies in die jaren kan van invloed zijn geweest op de keuze om het zzp-schap te beëindigen.

Iemand heeft als zzp'er lagere inkomsten dan voordat hij of zij zzp'er was

In veertig procent van de gevallen waren de inkomsten in het jaar voor beëindiging van het zzp-schap lager dan de inkomsten in het jaar voor de start als zzp'er. In drie op de vijf gevallen waren de inkomsten in het jaar voor beëindiging van het zzp-schap dus wel hoger dan voor de start als zzp'er. Dit betekent dat in deze situatie geen eenduidige uitspraken kunnen worden gedaan over de rol die de hoogte van de inkomsten speelt bij het beëindigen van het zzp-schap.

Iemand heeft in het jaar na beëindiging van het zzp-schap hogere inkomsten dan in het jaar daarvoor

Ongeveer de helft van de gestopte zzp'ers heeft hogere inkomsten in het jaar na beëindiging van het zzp-schap dan in het jaar daarvoor. De andere helft had dus geen hogere inkomsten in het jaar na gestopt te zijn als zzp'er. Op basis van deze situatie kunnen daarom geen eenduidige uitspraken worden gedaan over de rol die de hoogte van de nieuwe inkomsten speelt bij het beëindigen van het zzp-schap.

Tabel 4.4 Inkomsten als reden van beëindiging van zzp-schap

Inkomen (zzp-schap en andere inkomsten) in jaar vóór stop < inkomen in jaar na stop	52%
Inkomen in jaar voor stop < inkomen in jaar voor start zzp-schap	40%
Negatief inkomen (zzp-schap en andere inkomsten) in jaar voor stop	7%
Negatief inkomen zzp-schap in jaar voor stop	18%

Bron: Regioplan, 2012

4.3 Inkomsten van doelgroepen

In deze paragraaf wordt de vraag beantwoord wat de hoogte is van de gemiddelde winst uit eigen onderneming van oudere zzp'ers, zzp'ers met een arbeidsbeperking en niet-westers allochtone zzp'ers. Ook wordt beschreven welk deel van de leden van de drie doelgroepen ook nog andersoortige inkomstenbronnen heeft en welke deel financieel beter is geworden van het zzp-schap.

4.3.1 Achtergrond van de analyse

Wij hebben de gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers binnen de drie doelgroepen op dezelfde wijze bepaald als die van de totale zzp-populatie.⁷⁰ Voor elk afzonderlijk jaar na het startjaar is de hoogte bepaald van de gemiddelde winst van personen die gedurende dat gehele jaar zzp'er waren en nog niet (eerder) het zzp-schap hebben beëindigd.

Om te bepalen of leden van de drie doelgroepen financieel beter zijn geworden van het zzp-schap (en zo ja, vanaf welk jaar na de start) zijn wij nagegaan of en zo ja wanneer de totale inkomsten tijdens het zzp-schap – inclusief andersoortige inkomsten – hoger zijn dan de totale inkomsten van personen voordat zij als zzp'er aan de slag zijn gegaan. De inkomsten voor de start kunnen niet alleen de inkomsten uit een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen betreffen, maar eventueel ook de winst uit de onderneming in het geval dat iemand zelfstandig ondernemer met personeel was.

4.3.2 Gemiddelde winst uit eigen onderneming

De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers binnen de drie doelgroepen in de periode t+1 tot en met t+6 is lager dan de gemiddelde winst van de totale zzp-populatie. De gemiddelde winst van niet-westerse allochtonen ligt het dichtst bij het gemiddelde. Zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben een aanzienlijk lagere gemiddelde winst dan andere zzp'ers. Uit een nadere analyse blijkt ook dat 55-plussers een relatief lage gemiddelde winst hebben, namelijk gemiddeld € 16.275 in de periode t+1 tot en met t+6.

⁷⁰ Dit betekent dat het uitgangspunt het cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003 was. Mensen die in het startjaar of in het jaar na de start al weer stoppen met het zzp-schap zijn net als de start- en stopjaren van zzp'ers en het jaar 2010 buiten beschouwing gelaten.

Tabel 4.5 Gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers binnen doelgroepen

	Oudere zzp'ers (45+) *	Zzp'ers met arbeidsbeperking **	Niet-westers allochtone zzp'ers ***	Totaal zzp'ers
t+1	€ 17.176,-	€ 9.828,-	€ 17.485,-	€ 18.470,-
t+2	€ 19.028,-	€ 11.103,-	€ 19.907,-	€ 21.023,-
t+3	€ 20.022,-	€ 13.389,-	€ 21.315,-	€ 22.922,-
t+4	€ 22.692,-	€ 14.720,-	€ 24.225,-	€ 25.676,-
t+5	€ 24.150,-	€ 16.428,-	€ 26.621,-	€ 27.754,-
t+6	€ 24.329,-	€ 17.757,-	€ 27.144,-	€ 28.749,-
Gemiddeld	€ 21.233,-	€ 13.871,-	€ 22.783,-	€ 24.099,-

Bron: Regioplan, 2012

* n=17.390 in jaar t+1

** n= 3.359 in jaar t+1

*** n=7.033 in jaar t+1

Bron: Regioplan, 2012

De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers binnen de drie doelgroepen is dus lager dan die van de totale zzp-populatie. Hun winst is lager dan het gemiddeld fiscaal loon/winst van zelfstandigen met of zonder personeel en het bruto modaal inkomen per jaar. De gemiddelde winst van zzp'ers met een arbeidsbeperking is zelfs lager dan het bruto minimumloon.

4.3.3 Andere inkomsten zzp'ers

Niet-westers allochtone zzp'ers hebben ongeveer even vaak als zzp'ers in het algemeen andere inkomsten naast het zzp-schap. Zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben veel vaker dan gemiddeld een andersoortige inkomstenbron; in het eerste jaar na de start had 89 procent een andere inkomstenbron. In totaal ontving 86 procent van deze groep zzp'ers ook een arbeidsongeschiktheidsuitkering, eventueel aangevuld met inkomsten uit een baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen. Ook oudere zzp'ers ontvangen relatief vaak andere inkomsten naast die uit het zzp-schap (zie tabel 4.6). Dit geldt met name voor 55-plussers; in de onderzochte periode heeft – afhankelijk van het jaar – 70-78 procent ook een andere inkomstenbron. Het betreft in 88 procent van de gevallen AOW/pensioen als aanvullende inkomstenbron, eventueel aangevuld met een andersoortige inkomstenbron.

Tabel 4.6 Aandeel zzp'ers binnen doelgroepen met andersoortige inkomsten

	Oudere zzp'ers (45+) *	Zzp'ers met arbeidsbeperking **	Niet-westers allochtone zzp'ers ***	Totaal zzp'ers
t+1	57%	89%	45%	46%
t+2	53%	84%	39%	39%
t+3	52%	79%	36%	36%
t+4	50%	76%	34%	33%
t+5	49%	75%	33%	32%
t+6	49%	70%	32%	31%

Bron: Regioplan, 2012

Oudere zzp'ers, met name 55-plussers, en zzp'ers met een arbeidsbeperking ontvangen ten opzichte van de totale zzp-populatie dus relatief vaak andere inkomsten. Binnen die groep 55-plussers heeft bijna iedereen ook AOW/pensioen en binnen die groep zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben de meesten ook een arbeidsongeschiktheidsuitkering.

4.3.4 Worden leden van doelgroepen financieel beter van het zzp-schap?

In de uitgevoerde analyse is bepaald of en zo ja wanneer de totale inkomsten tijdens het zzp-schap hoger zijn dan de totale inkomsten van personen voordat zij als zzp'er aan de slag zijn gegaan.

In onderstaande tabel wordt voor de jaren t+1 tot en met t+6 afzonderlijk aangegeven welk deel van de zzp'ers er beter van geworden is om zzp'er te worden. In totaal is 60-68 procent van de ouderen, afhankelijk van het onderzochte jaar, financieel beter geworden van het zzp-schap. Bij zzp'ers met een arbeidsbeperking ligt dat aandeel op 57-67 procent en bij niet-westers allochtone zzp'ers varieert dat aandeel van 58-73 procent. Het aandeel zzp'ers dat financieel beter is geworden van het zzp-schap verschilt dus vrijwel niet tussen de doelgroepen.

Tabel 4.7 Aandeel leden van doelgroepen dat financieel beter is geworden van zzp-schap

	Oudere zzp'ers (45+)	Zzp'ers met arbeidsbeperking	Niet-westers allochtone zzp'ers
t+1	60%	56%	58%
t+2	61%	58%	60%
t+3	62%	59%	64%
t+4	65%	62%	68%
t+5	68%	64%	73%
t+6	68%	67%	72%

Bron: Regioplan, 2012

Over de gehele onderzochte periode kan dus gesteld worden dat zo'n tweederde van de zzp'ers binnen de doelgroepen financieel voordeel heeft gehad van zijn of haar keuze voor het zzp-schap. Voor een derde is dat dus niet het geval geweest.

4.4 Tot slot

Dit tussenhoofdstuk heeft een eerste beeld gegeven van de inkomsten van zzp'ers. Een groot deel van de zzp'ers behaalt geen hoge winst uit het zzp-schap. Ongeveer de helft verdient in het jaar na de start minder dan het bruto minimumloon per jaar; circa driekwart heeft een winst uit eigen onderneming lager dan het bruto modaal inkomen. Daarnaast lijdt een op de vijf zzp'ers

verlies in het jaar na de start. Een goede vergelijking tussen enerzijds de winst uit eigen onderneming van zzp'ers en anderzijds het bruto minimumloon en het bruto modaal inkomen is echter niet mogelijk. Voor winst uit onderneming geldt immers een ander belastingtarief dan voor inkomen uit een baan in loondienst. De gemiddelde winst van zzp'ers binnen de drie doelgroepen is lager dan die van de totale zzp-populatie.

De lage winst van veel zzp'ers zegt niet alles over de financiële situatie van de zzp'ers. Een aanzienlijk deel van de zzp'ers heeft naast de inkomsten uit het zzp-schap ook nog andere inkomstenbronnen. In de onderzochte periode lag het aandeel zzp'ers met aanvullende inkomstenbronnen op 31-46 procent. In de meeste gevallen gaat het om een baan in loondienst als aanvullende inkomstenbron. Oudere zzp'ers, met name 55-plussers, hebben relatief vaak een andere inkomstenbron; zij ontvangen in de meeste gevallen ook AOW/pensioen. Ook zzp'ers met een arbeidsbeperking ontvangen relatief vaak andere inkomsten, veelal uit een arbeidsongeschiktheidsuitkering. Naast het gegeven dat iemand zelf nog een andere inkomstenbron heeft, geldt voor een deel van de zzp'ers ook dat zijn of haar partner voor inkomsten kan zorgen.

5 DE ARBEIDSMARKTMOBILITEIT VAN ZELFSTANDIGEN ZONDER PERSONEEL

Niet alleen het continueren van de onderneming kan gezien worden als een positief resultaat van het starten als zzp'er. Het is ook positief wanneer zzp-schap leidt tot een algehele verbetering van de arbeidsmarktpositie nadat zij hun activiteiten als zzp'er hebben beëindigd. Dat kan het geval zijn wanneer men vanuit of na het zzp-schap een baan in loondienst verwerft terwijl men vanuit een uitkeringssituatie startte als zzp'er of wanneer men is doorgegroeid tot zelfstandig ondernemer met personeel. In dit hoofdstuk wordt inzicht geboden in de herkomstposities van waaruit zzp'ers met hun bedrijf beginnen en in de uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers: zijn zij werkloos geworden, hebben zij een baan in loondienst gekregen, zijn zij zelfstandig ondernemer met personeel geworden of zijn zij in een positie zonder inkomen terechtgekomen? Daarbij is nagegaan of er in de situaties vóór het zzp-schap en uitstroombestemmingen verschillen bestaan tussen de drie doelgroepen en de totale zzp-populatie.

In de eerste twee paragrafen wordt de arbeidsmarktmobiliteit rond het zzp-schap in algemene zin beschreven: in paragraaf 5.1 voor de totale onderzoekspopulatie en in paragraaf 5.2 voor de doelgroepen niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking afzonderlijk. In paragraaf 5.3 worden per instroomsituatie de posities na het stoppen als zzp'er beschreven. In de drie paragrafen wordt ook beschreven wat de omvang is van de groep personen die zzp'er blijven, ondernemer met personeel zijn geworden of na beëindiging van het zzp-schap in loondienst zijn gaan werken.

Box 5.1 Verschillen tussen hoofdstuk 3 en hoofdstuk 5

In het vorige hoofdstuk zijn de overlevingskansen van zzp'ers beschreven. Deze zijn bepaald aan de hand van een secundaire statistische analyse op basis van een cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003 in de SSB-bestanden van het CBS. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de herkomstposities van startende zzp'ers en uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers. Hiervoor is een secundaire statistische analyse uitgevoerd op basis van hetzelfde cohort startende zzp'ers. Ondanks het gegeven dat uitgegaan is van hetzelfde cohort startende zzp'ers, bestaan er twee duidelijke verschillen tussen de bevindingen uit de secundaire statistische analyses in hoofdstuk 3 en hoofdstuk 5.

Allereerst hebben de bevindingen in dit hoofdstuk betrekking op de groep startende zzp'ers inclusief de groep zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen. De reden daarvoor is dat wij ook 'ondernemerschap' als herkomstmogelijkheid en uitstroombestemming willen belichten. In hoofdstuk 3 werd binnen de secundaire statistische analyse uitgegaan van de groep startende zzp'ers exclusief de groep zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen. De bevindingen van de survivalanalyse die in hoofdstuk 3 zijn beschreven, hebben overigens wel betrekking op de groep startende zzp'ers, inclusief de groep zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen.

Ten tweede verschillen de percentages over zzp'ers die nog actief zijn. De percentages in hoofdstuk 5 zeggen iets over het aandeel zzp'ers dat nog actief is aan het einde van de onderzochte periode 2002-2010. Dat betekent dat zzp'ers die gestart zijn in het jaar 2001, maximaal negen jaar actief zijn. Zzp'ers die in het jaar 2003 aan de slag zijn gegaan, kunnen in de onderzochte periode maximaal zeven jaar actief zijn. De percentages over zzp'ers die nog actief zijn, hebben in hoofdstuk 5 dus betrekking op zzp'ers die na zeven tot negen jaar actief zijn. In hoofdstuk 3 is binnen de secundaire statistische analyse juist gekeken naar de gemiddelde overlevingskansen van zzp'ers zeven jaar na de start (t+7).

Een en ander betekent dat de percentages uit hoofdstuk 3 niet exact vergelijkbaar zijn met die in hoofdstuk 5. Om een voorbeeld hiervan te geven: op basis van de analyse voor dit hoofdstuk is van alle gestarte zzp'ers na zeven tot negen jaar nog 25 procent actief als zelfstandige. In hoofdstuk 3 was dit percentage 28%.

5.1 **Herkomst en uitstroombestemmingen totale groep zelfstandigen zonder personeel**

Achtergrond van de analyse

Om te bepalen wat de herkomstposities en uitstroombestemmingen van zzp'ers zijn, is een secundaire statistische analyse uitgevoerd op basis van het cohort startende zzp'ers in de periode 2001-2003 in de SSB-bestanden van het CBS (zie ook hoofdstuk 3). Hierbij is wederom aangesloten bij de aanpak van Bosch (2011) in een studie naar de overlevingskansen van startende ondernemers. Zoals eerder opgemerkt, richtte Bosch zich op de totale groep startende ondernemers en wij ons enkel op de groep startende zzp'ers. Een verschil tussen onze aanpak en die van Bosch heeft betrekking op de herkomstpositie en uitstroombestemming 'combinatie'. In onze analyse betreft dit een combinatie van een baan in loondienst, een uitkering, AOW/pensioen en/of zelfstandig ondernemerschap met personeel. Bosch gaat uit van een combinatie van inactieve posities op de arbeidsmarkt: werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, bijstand en/of een positie zonder inkomen. Een ander verschil betreft de onderzochte periode. In onze analyse wordt naar een periode van zeven tot negen jaar gekeken, terwijl Bosch naar de uitstroombestemming van gestopte ondernemers na vier jaar kijkt.

In de figuren in deze paragraaf wordt onderscheid gemaakt naar de volgende herkomstposities en uitstroombestemmingen:

- Baan in loondienst.
- Ondernemerschap. Het gaat hierbij om zelfstandig ondernemerschap met personeel.
- Uitkering (WW, Algemene bijstandswet of arbeidsongeschiktheidsuitkering).
- AOW/pensioen.

- Combinatie (baan in loondienst, uitkering, AOW/pensioen en/of zelfstandig ondernemerschap met personeel).⁷¹
- Geen inkomen. Dit zijn personen die een opleiding volgen, niet-uitkeringsgerechtigden, personen die financieel afhankelijk zijn van hun partner, en/of personen die in het buitenland verblijven.

In dit hoofdstuk wordt niet afzonderlijk ingegaan op de herkomstposities en uitstroombestemmingen van hybride zzp'ers.

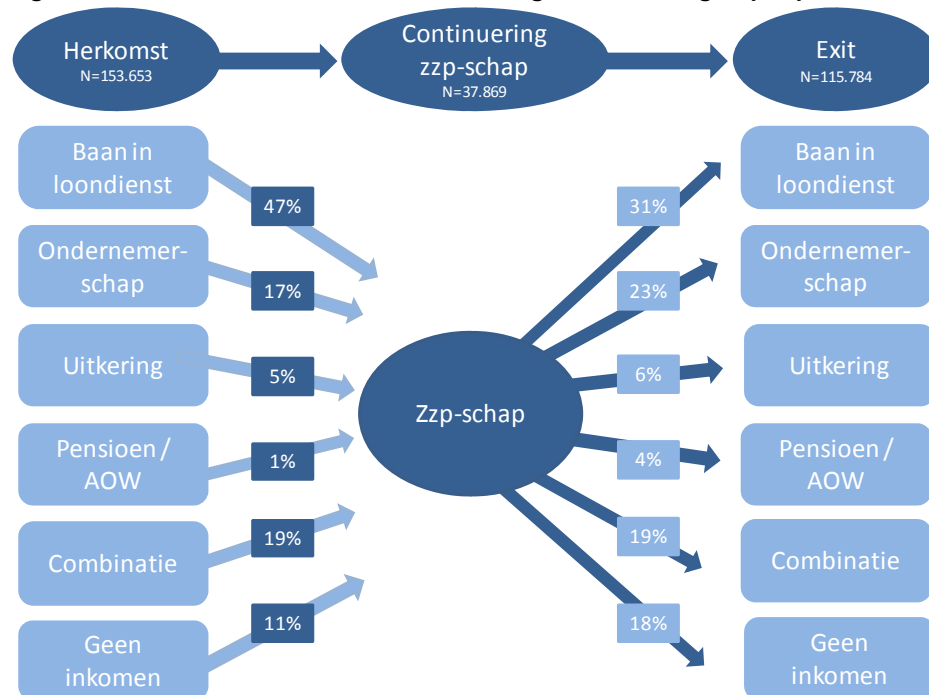
Herkomstposities van startende zzp'ers en uitstroom van gestopte zzp'ers

Het meest wordt gestart vanuit een baan in loondienst, het minst vanuit een pensioensituatie. Van de totale groep zzp'ers is bijna de helft gestart vanuit een baan in loondienst. Zeventien procent is gestart vanuit ondernemerschap, elf procent had het jaar voor de start geen inkomen en negentien procent is gestart vanuit een combinatie van een baan, uitkering, pensioen en/of ondernemerschap. Vijf procent is gestart vanuit een uitkerings situatie en één procent is gestart vanuit een pensioensituatie.

Van alle gestarte zzp'ers is na zeven tot negen jaar nog 25 procent actief als zelfstandige. Van de ruim 115.000 gestopte zzp'ers had 31 procent na beëindiging van de zzp-activiteiten een baan in loondienst. Bijna een kwart heeft zijn of haar onderneming uitgebreid met personeel. Zes procent van de gestopte zzp'ers is in een uitkeringspositie terechtgekomen, vier procent is gestopt met het zzp-schap en in een pensioensituatie terecht gekomen, en achttien procent heeft geen inkomen meer.⁷² Figuur 5.1 geeft dit weer.

⁷¹ Bij herkomstpositie gaat het in 43 procent van de gevallen om de combinatie baan in loondienst en uitkering, en in 27 procent van de gevallen om de combinatie baan en ondernemerschap. Bij uitstroombestemming gaat het in 32 procent van de gevallen om de combinatie baan en uitkering, en bij 30 procent om de combinatie van baan en ondernemerschap. Andersoortige combinaties komen ook voor, maar in mindere mate voor (zie bijlage 2).

⁷² De feitelijke redenen om te stoppen kunnen uit de beschikbare data niet afgeleid worden.

Figuur 5.1 Herkomst en uitstroombestemmingen van totale groep zzp'ers

Bron: Regioplan, 2012

Ook in de eerdergenoemde studie van Bosch (2011) is gekeken naar de uitstroombestemmingen van ondernemers (met of zonder personeel) die met hun bedrijfsactiviteiten zijn gestopt. Hieruit kwam naar voren dat vier jaar na de start 43 procent van de ondernemers was gestopt met zijn bedrijf. Van deze groep is gemiddeld 39 procent inactief geworden op de arbeidsmarkt,⁷³ de rest (61%) is in loondienst gaan werken. Hoewel een precieze vergelijking tussen onze bevindingen en die van Bosch niet mogelijk is (zie pag. 52), lijkt het erop dat gestopte zzp'ers minder vaak als gestopte zelfstandigen met of zonder personeel een actieve positie op de arbeidsmarkt verwerven. Uit onze analyse komt namelijk naar voren dat 31 procent van de zzp'ers uitstroomt naar een baan in loondienst en 23 procent zelfstandig ondernemer met personeel wordt.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

Het is niet alleen positief te beoordelen wanneer mensen actief blijven als zzp'er, maar ook wanneer zij na beëindiging van het zzp-schap op een andere manier actief blijven op de arbeidsmarkt, namelijk door in loondienst te werken of ondernemer met personeel te worden. Van de totale groep zzp'ers heeft 65 procent zeven tot negen jaar na de start een actieve arbeidsmarktpositie: 25 procent is nog steeds actief als zzp'er, 23 procent is gestopt met het zzp-schap en is in loondienst gaan werken en zeventien procent heeft personeel in dienst genomen.

⁷³ Onder inactiviteit vallen werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, de bijstand of een positie zonder inkomen.

Tabel 5.1 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van totale groep zzp'ers

	Aandeel
Continuering zzp-schap	25%
Uitstroom naar baan in loondienst	23%
Uitstroom naar zelfstandig ondernemerschap met personeel	17%
Totaal	65%

Bron: Regioplan, 2012

Uit het voorgaande blijkt dat startende zzp'ers met name vanuit een baan in loondienst starten. Driekwart van de zzp'ers is na zeven tot negen jaar in een andere positie op de arbeidsmarkt terechtgekomen. Voor die groep was zzp-schap dus een arbeidsmarktpositie van tijdelijke aard. Van degenen die als zzp'er aan de slag zijn gegaan, was ten minste⁷⁴ 64 procent voor de start actief op de arbeidsmarkt (baan in loondienst of ondernemerschap). Na zeven tot negen jaar heeft ten minste 65 procent van de onderzoekspopulatie een actieve arbeidsmarktpositie (waaronder ook het zzp-schap).

5.2 Herkomst en uitstroombestemmingen van doelgroepen

5.2.1 Niet-westers allochtone zzp'ers

Herkomstposities van startende zzp'ers en uitstroom van gestopte zzp'ers

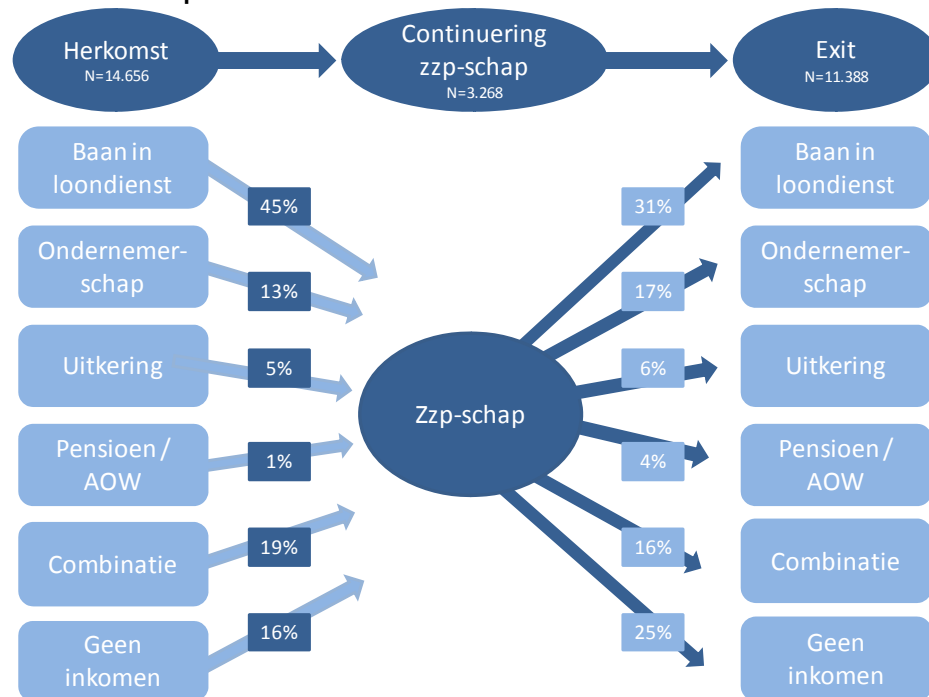
De herkomstposities van waaruit niet-westers allochtone zzp'ers starten, zijn voor een groot deel gelijk aan die van de gemiddelde zzp'er. Wel starten niet-westers allochtone zzp'ers vaker vanuit een positie zonder inkomen (16% ten opzichte van 11%) en minder vaak vanuit ondernemerschap (13% ten opzichte van 17%).

Van de groep niet-westers allochtone zzp'ers is 22 procent⁷⁵ na zeven tot negen jaar nog actief als zzp'er; dit is drie procentpunten lager dan het percentage actieve zzp'ers onder de totale groep zzp'ers. Gestopte niet-westers allochtone zzp'ers komen vaker dan gemiddeld weer terecht in een positie zonder inkomen (25% ten opzichte van 18%) en groeien minder vaak dan gemiddeld door tot zelfstandig ondernemer met personeel (17% ten opzichte van 23%). Figuur 5.2 geeft dit weer.

⁷⁴ Binnen de herkomstpositie gaat in een deel van de gevallen om een combinatie van een actieve arbeidsmarktpositie en inactieve arbeidsmarktpositie. Wanneer deze combinatie ook meegerekend zou worden, zou het percentage hoger zijn dan hier weergegeven.

⁷⁵ In hoofdstuk 3 kwam naar voren dat niet-westers allochtone zzp'ers lagere overlevingskansen hadden dan hier vermeld. Dit verschil komt doordat in het vorige hoofdstuk is gekeken naar de overlevingskansen van startende zzp'ers exclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen. In deze paragraaf wordt gekeken naar de groep startende zzp'ers inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn begonnen.

Figuur 5.2 Herkomst en uitstroombestemmingen van niet-westers allochtone zzp'ers

Bron: Regioplan, 2012

Uit het bovenstaande blijkt dus dat niet-westerse allochtonen, net als de totale groep zzp'ers, vooral vanuit een baan in loondienst zijn gestart als zzp'er. De gestopte niet-westers allochtone zzp'ers gaan even vaak als gemiddeld in loondienst werken, maar groeien iets minder vaak door tot zelfstandige met personeel. Dat laatste kan overigens een bewuste keuze zijn.

In de volgende subparagraaf wordt gekeken naar het aandeel niet-westers allochtone zzp'ers dat na zeven tot negen jaar nog steeds actief is en het aandeel gestopte zzp'ers binnen deze doelgroep dat een andere actieve arbeidsmarktpositie heeft ingenomen.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

Ongeveer drie op de vijf niet-westerse allochtonen heeft aan het einde van de onderzochte periode nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt. Terwijl 22 procent het zzp-schap continueert, is 24 procent uitgestroomd in een baan in loondienst en heeft dertien procent personeel in dienst genomen. Tabel 5.2 geeft dit weer.

Tabel 5.2 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van niet-westers allochtone zzp'ers

	Aandeel
Continuering zzp-schap	22%
Uitstroom in baan in loondienst	24%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	13%
Totaal	59%

Bron: Regioplan, 2012

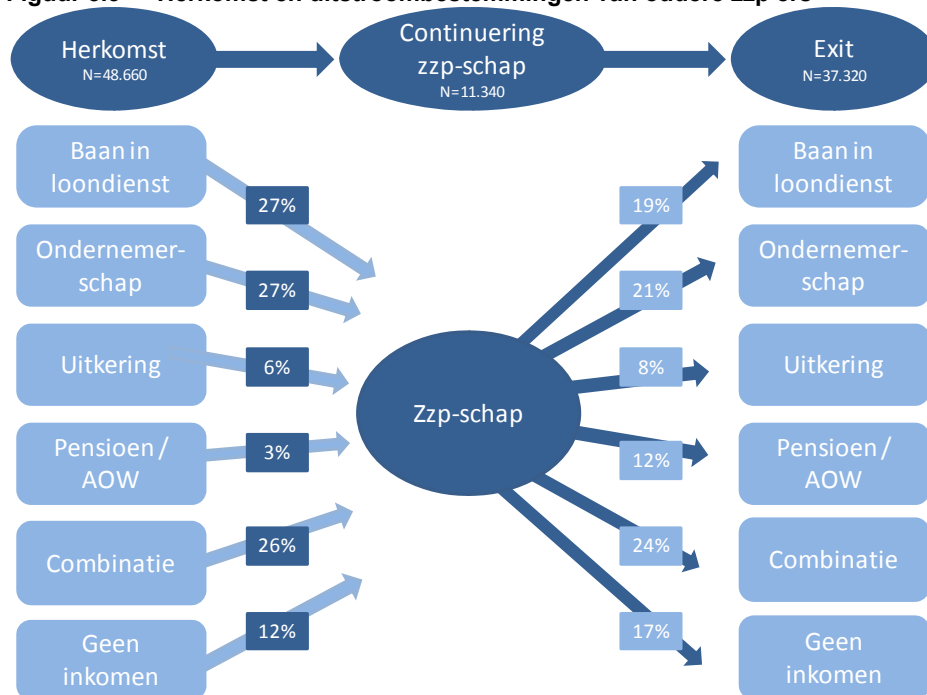
Het bovenstaande betekent dat niet-westerse allochtonen bijna even vaak als zzp'ers in het algemeen een actieve arbeidsmarktpositie hebben ingenomen. Wel blijkt dat niet-westerse allochtonen na beëindiging van het zzp-schap iets vaker dan gemiddeld uitstromen in een baan in loondienst en dat zij minder vaak ondernemer met personeel worden. Na zeven tot negen jaar heeft ten minste 59 procent van de niet-westers allochtone onderzoekspopulatie een actieve arbeidsmarktpositie.

5.2.2 Oudere zzp'ers

Herkomstposities van startende zzp'ers en uitstroom van gestopte zzp'ers

De oudere zzp'er start vaker vanuit ondernemerschap dan de gemiddelde zzp'er (27% ten opzichte van 17%). Daarnaast blijken oudere zzp'ers minder vaak vanuit een baan in loondienst (27% ten opzichte van 47%) te starten. Een klein deel van de oudere zzp'ers start vanuit een pensioensituatie (4%). Ruim een kwart is gestart vanuit een combinatie van een baan, uitkering, pensioen en/of ondernemerschap; dit is hoger dan gemiddeld (19%).

Van de groep oudere zzp'ers is 23 procent na zeven tot negen jaar nog steeds actief als zzp'er; dit percentage is twee procentpunten lager dan het gemiddelde van de totale groep zzp'ers. Figuur 5.3 geeft weer dat 21 procent van de gestopte oudere zzp'ers verder gaat als zelfstandig ondernemer met personeel. Bijna een vijfde deel heeft een baan in loondienst (19%) na beëindiging van de bedrijfsactiviteiten; dit is aanzienlijk minder vaak dan gemiddeld (31%). Acht procent van de oudere zzp'ers komt in een uitkering terecht; dit is iets meer dan gemiddeld (6%). Een op de acht gestopte oudere zzp'ers stroomt uit in een pensioensituatie, mogelijk omdat vrijgekomen pensioengelden het voor hen minder noodzakelijk maken om te werken.

Figuur 5.3 Herkomst en uitstroombestemmingen van oudere zzp'ers

Bron: Regioplan, 2012

Ouderen starten dus minder vaak dan gemiddeld vanuit een baan in loondienst als zzp'er en juist vaker vanuit ondernemerschap. Het aandeel ouderen dat na beëindiging van het zzp-schap een baan in loondienst heeft, is aanzienlijk minder groot dan gemiddeld. Gestopte oudere zzp'ers stromen daarnaast veel vaker dan gemiddeld uit naar een situatie waarin men alleen nog een pensioen ontvangt.

In de volgende subparagraaf wordt gekeken naar het aandeel oudere zzp'ers dat na zeven tot negen jaar nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt heeft.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

Van alle ouderen die aan de slag zijn gegaan als zzp'er, heeft 53 procent zeven tot negen jaar na de start nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt: 23 procent continueert het zzp-schap, veertien procent is na beëindiging van het zzp-schap in loondienst gaan werken en zestien procent is ondernemer met personeel geworden. Tabel 5.3 geeft dit weer.

Tabel 5.3 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van oudere zzp'ers

	Aandeel
Continuering zzp-schap	23%
Uitstroom in baan in loondienst	14%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	16%
Totaal	53%

Bron: Regioplan, 2012

Uit het bovenstaande blijkt dat oudere zzp'ers aan het eind van de onderzochte periode iets minder vaak dan gemiddeld een actieve arbeidsmarktpositie hebben ingenomen. Het percentage ouderen dat na het zzp-schap een baan in loondienst heeft verworven, is aanzienlijk lager dan gemiddeld (14% ten opzichte van 23%). Dit hangt enerzijds samen met het feit dat ouderen over het algemeen lastiger een baan in loondienst kunnen verwerven (zie hoofdstuk 2), anderzijds met het hoge aandeel oudere zzp'ers dat met pensioen gaat na beëindiging van het zzp-schap. Na zeven tot negen jaar heeft ten minste 53 procent van de oudere onderzoekspopulatie een actieve arbeidsmarktpositie.

5.2.3 Zzp'ers met een arbeidsbeperking

Herkomstposities van startende zzp'ers en uitstroom van gestopte zzp'ers

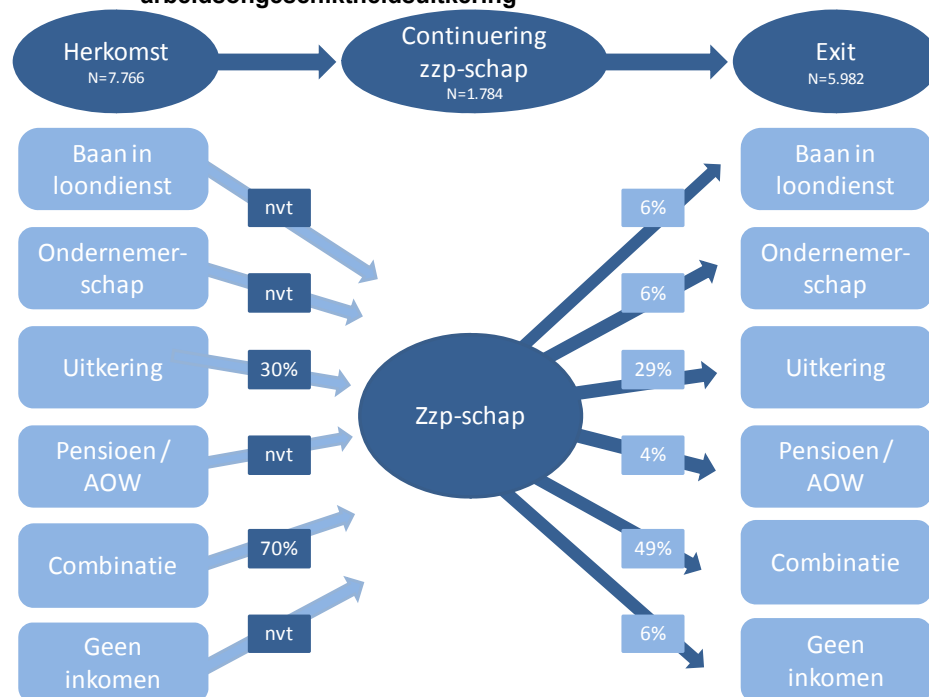
Van de zzp'ers die gestart zijn vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering, had dertig procent alleen een uitkering en had zeventig procent naast de uitkering nog een baan in loondienst en/of was ondernemer met personeel en/of ontving een pensioen. Omdat het starten vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering bepalend is of iemand wel of niet tot de doelgroep zzp'ers met een arbeidsbeperking behoort,⁷⁶ geeft figuur 5.4 bij de herkomst van zzp'ers alleen percentages weer voor de posities 'uitkering' en 'combinatie'.

Van deze groep is 23 procent na zeven tot negen jaar nog actief als zzp'er; dit is twee procentpunten lager dan het gemiddelde van de totale groep zzp'ers. Van de gestopte zzp'ers die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn begonnen, komt 29 procent terecht in een uitkering. Daarnaast belandt ongeveer de helft in de categorie 'combinatie'. Gestopte zzp'ers vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering hebben in totaal in twaalf procent van de gevallen nadien een baan in loondienst of een onderneming met personeel; dit is veel lager dan zzp'ers in het algemeen (54%). Figuur 5.4 geeft het een en ander weer.

Uit de studie van Bosch (2011) kwam eveneens naar voren dat zelfstandig ondernemers (met of zonder personeel) die zijn gestart vanuit arbeidsongeschiktheid, na beëindiging van de bedrijfsactiviteiten vaak werkloos of arbeidsongeschikt worden of in de bijstand of een positie zonder inkomen terechtkomen.

⁷⁶ De groep zzp'ers met een arbeidsbeperking is naar verwachting groter dan de groep zzp'ers die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart. Zo bestaat de mogelijkheid dat er ook mensen met een arbeidsbeperking zijn die vanuit een andere arbeidsmarktpositie zijn gestart (dus niet vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering). De mogelijke verschillen tussen de uitstroombestemmingen van zzp'ers vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering en zzp'ers met een arbeidsbeperking die vanuit een andere arbeidsmarktpositie zijn gestart, hebben wij niet onderzocht. Dit vereist nader onderzoek.

Figuur 5.4 Herkomst en uitstroombestemmingen van zzp'ers gestart vanuit arbeidsongeschiktheidsuitkering

Bron: Regioplan, 2012

Gestopte zzp'ers met een arbeidsbeperking komen dus veel vaker dan gemiddeld (weer) in een uitkering terecht, al dan niet in combinatie met een baan in loondienst.

In de volgende subparagraaf wordt gekeken naar het aandeel van de startende zzp'ers met een arbeidsbeperking dat na zeven tot negen jaar nog steeds actief is en welk aandeel gestopte zzp'ers een andere actieve arbeidsmarktpositie heeft ingenomen.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

In totaal heeft een derde van de mensen met een arbeidsbeperking die voor het zzp-schap hebben gekozen, na zeven tot negen jaar een actieve positie op de arbeidsmarkt. Bijna een kwart (23%) is nog steeds zzp'er en de rest is na beëindiging van het zzp-schap in loondienst gaan werken of is doorgegroeid tot ondernemer met personeel. Tabel 5.4 geeft dit weer.

Tabel 5.4 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van zzp'ers met een arbeidsbeperking

	Aandeel
Continuering zzp-schap	23%
Uitstroom in baan in loondienst	5%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	5%
Totaal	33%

Bron: Regioplan, 2012

Zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben aan het einde van de onderzochte periode dus aanzienlijk minder vaak dan gemiddeld (65%) een actieve arbeidsmarktpositie behouden of verworven.

5.2.4 Samenvattend

Zzp-schap blijkt een arbeidsmarktpositie te zijn die door veel personen slechts tijdelijk wordt ingenomen. Dat geldt niet alleen voor zzp'ers in het algemeen, maar ook voor zzp'ers binnen de drie doelgroepen. Meer dan driekwart van de niet-westers allochtone zzp'ers, oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking heeft zeven tot negen jaar na de start zijn/haar zzp-activiteiten beëindigd.

Ongeveer tweederde van de personen die gestart zijn als zzp'er, is zeven tot negen jaar na de start nog steeds actief op de arbeidsmarkt door continuering van het zzp-schap, doordat men uitgegroeid is naar ondernemerschap met personeel of omdat men in loondienst is gaan werken. Niet-westerse allochtonen en ouderen zijn na zeven tot negen jaar minder vaak dan gemiddeld nog actief op de arbeidsmarkt. Toch neemt dan nog steeds meer dan de helft van de leden van deze doelgroepen een actieve positie in op de arbeidsmarkt. Mensen met een arbeidsbeperking die als zzp'er zijn gestart, blijken aan het einde van de onderzochte periode veel minder vaak nog actief te zijn op de arbeidsmarkt (33%). Gestopte zzp'ers binnen deze doelgroep stromen weinig uit in een baan in loondienst en groeien niet vaak door tot zelfstandig ondernemer met personeel.

Zzp-schap leidt niet voor iedereen tot een verbetering van zijn of haar positie op de arbeidsmarkt. Wanneer iemand vanuit een uitkering start als zzp'er en na beëindiging van de zzp-activiteiten in loondienst gaat werken, is dat een verbetering van zijn positie op de arbeidsmarkt. De mogelijkheid bestaat echter ook dat iemand vanuit een baan in loondienst start als zzp'er en na het zzp-schap in een uitkeringssituatie belandt. In de volgende paragraaf wordt hierop nader ingegaan.

5.3 Uitstroombestemmingen van zelfstandigen zonder personeel naar herkomst

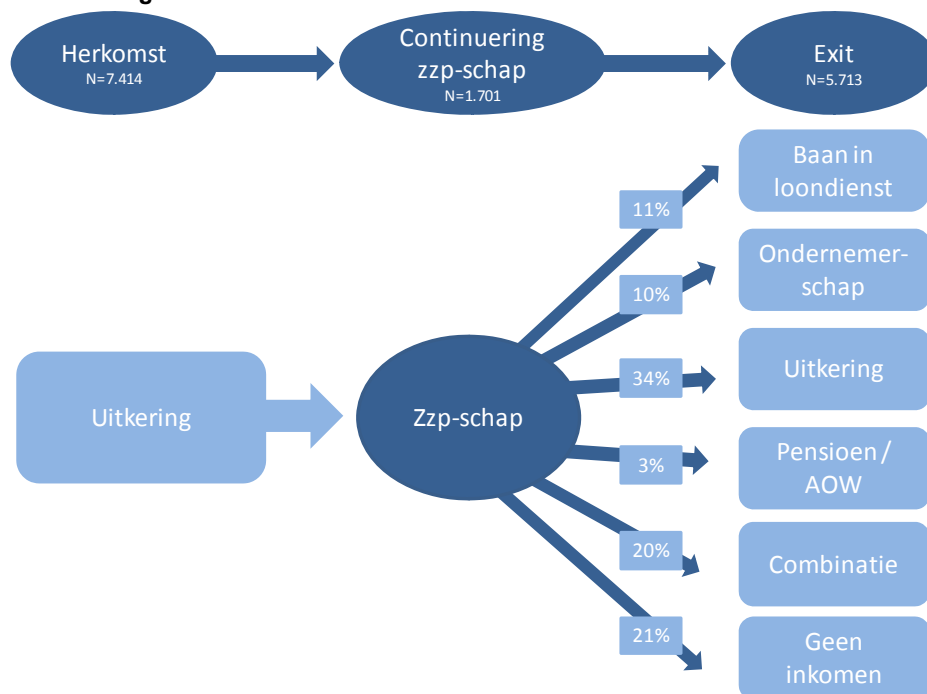
Om een beter beeld te krijgen van de kansen dat men met het starten als zzp'er een betere arbeidsmarktpositie gaat bezetten dan voor men als zelfstandige aan de slag ging, is per instroomsituatie vastgesteld in hoeverre men als zzp'er actief blijft en in welke arbeidsmarktpositie men terechtkomt na beëindiging van het zzp-schap.

5.3.1 Zzp'ers vanuit uitkering

Uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers

Van alle personen in de onderzoekspopulatie die vanuit een uitkering als zzp'er zijn gestart,⁷⁷ is na zeven tot negen jaar nog 23 procent actief als zzp'er; dit is iets lager dan het gemiddelde van de totale groep zzp'ers. Van de gestopte zzp'ers die vanuit een uitkering gestart zijn, komt 55 procent terecht in een uitkering of positie van geen inkomen. In totaal stroomt 21 procent uit in een baan in loondienst of wordt ondernemer met personeel. Figuur 5.5 geeft dit weer.

Figuur 5.5 Uitstroombestemmingen van zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart

Bron: Regioplan, 2012

Tabel 5.5 geeft de uitstroombestemmingen weer van leden van de drie doelgroepen die vanuit een uitkering aan de slag zijn gegaan als zzp'er. Hieruit blijkt dat gestopte oudere zzp'ers en zzp'ers met een arbeidsbeperking vaker dan het gemiddelde van de groep zzp'ers vanuit een uitkering, uitstromen in een uitkeringspositie/positie zonder inkomen. Daarnaast blijkt dat zzp'ers binnen deze doelgroepen na beëindiging van het zzp-schap minder vaak in loondienst gaan werken.

⁷⁷ Het gaat hier om de groep startende zzp'ers exclusief zzp'ers vanuit ondernemerschap die in dit geval buiten de analyse gehouden moesten worden. In deze paragraaf gaat het namelijk om zzp'ers die vanuit een uitkerings situatie zijn gestart.

Tabel 5.5 Uitstroombestemmingen van doelgroep-zzp'ers vanuit uitkering

	Niet-westerse allochtonen (n=619)	Ouderen (n=2.110)	Mensen met arbeidsbeperking (n=1.792)
Baan in loondienst	11%	6%	5%
Ondernemerschap	9%	6%	5%
Uitkering	31%	43%	51%
AOW/pensioen	2%	7%	3%
Combinatie	21%	23%	29%
Geen inkomen	26%	15%	8%

Bron: Regioplan, 2012

Binnen de groep zzp'ers vanuit een uitkering blijken ouderen en mensen met een arbeidsbeperking na beëindiging van het zzp-schap aanzienlijk minder vaak dan gemiddeld een betere arbeidsmarktpositie (baan in loondienst of ondernemerschap) in te nemen. Twintig procent van de gestopte niet-westers allochtone zzp'ers heeft een baan in loondienst verworven of is ondernemer met personeel geworden; dit aandeel is ongeveer even groot als het gemiddelde binnen de groep zzp'ers vanuit een uitkering.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

Wanneer mensen vanuit een uitkering actief blijven als zzp'er, maar ook wanneer zij na het zzp-schap in loondienst zijn gaan werken of zelfstandig ondernemer met personeel zijn geworden, is dat positief te beoordelen. In totaal heeft veertig procent van de zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, zeven tot negen jaar na de start een actieve positie op de arbeidsmarkt verworven: 23 procent is erin geslaagd het zzp-schap te continueren, negen procent heeft na het stopzetten van de zzp-activiteiten een baan in loondienst verworven en acht procent is zelfstandig ondernemer met personeel geworden. Tabel 5.6 geeft dit weer.

Tabel 5.6 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van zzp'ers vanuit een uitkering

	Aandeel
Continuering zzp-schap	23%
Uitstroom in baan in loondienst	9%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	8%
Totaal	40%

Bron: Regioplan, 2012

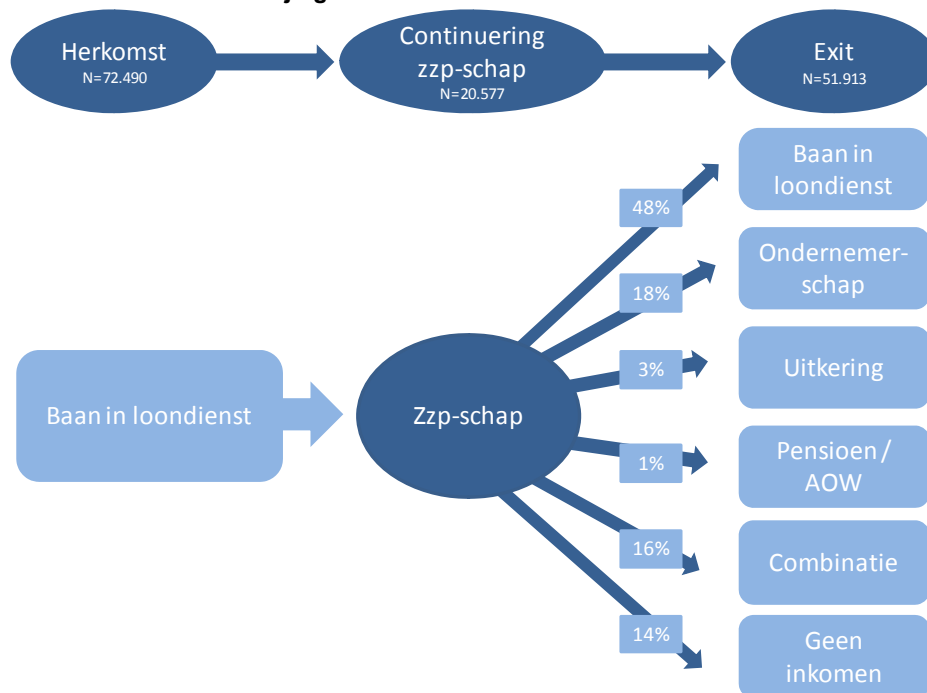
Vergeleken met de totale groep zzp'ers blijken uitkeringsgerechtigden die aan de slag gaan als zzp'er, minder vaak in staat om zzp'er te blijven of een andere actieve arbeidsmarktpositie in te nemen. De onderzoeksresultaten wijzen er echter wel op dat zzp-schap voor een groot deel van de uitkeringsgerechtigden al dan niet als tussenstap een reële kans biedt op een betere positie op de arbeidsmarkt.

5.3.2 Zzp'ers vanuit een baan in loondienst

Uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers

Van de personen die vanuit een baan aan de slag gaan als zzp'er,⁷⁸ is 28 procent na zeven tot negen jaar nog steeds actief als zzp'er; dit is hoger dan gemiddeld (25%). Van de gestopte zzp'ers vanuit een baan in loondienst stroomt bijna de helft (48%) weer uit in een baan in loondienst na beëindiging van de zzp-activiteiten. Achttien procent is ondernemer met personeel geworden. Zeventien procent van de gestopte zzp'ers komt terecht in een uitkering of in een positie van geen inkomen. Zestien procent stroomt uit naar een combinatie van een baan in loondienst, uitkering, pensioen en/of ondernemerschap met personeel, en één procent gaat met pensioen. Figuur 5.6 geeft dit weer.

Figuur 5.6 Uitstroombestemmingen van zzp'ers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart

Bron: Regioplan, 2012

Uit de studie van Bosch (2011) komt naar voren dat driekwart van de zelfstandig ondernemers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart, na beëindiging van de bedrijfsactiviteiten opnieuw een baan in loondienst heeft verworven. Uit onze analyse, die op een iets langere periode betrekking heeft, blijkt het aandeel gestopte zzp'ers vanuit een baan in loondienst, dat in een

⁷⁸ Het gaat hier om de groep startende zzp'ers exclusief zzp'ers vanuit ondernemerschap die in dit geval buiten de analyse gehouden moest worden. In deze paragraaf gaat het namelijk om zzp'ers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart.

andere actieve arbeidsmarktpositie (baan in loondienst of zelfstandig ondernemerschap met personeel) terechtkomt, lager te zijn (66%).

Uit tabel 5.7 blijkt dat niet-westerse allochtonen en ouderen die vanuit een baan in loondienst zijn gestart als zzp'er, na beëindiging van de zzp-activiteiten ongeveer even vaak als gemiddeld (wat betreft de groep zzp'ers vanuit een baan in loondienst) in loondienst zijn gaan werken. Gestopte niet-westers allochtone zzp'ers komen vaker dan gemiddeld in een uitkering/positie van geen inkomen terecht (22% ten opzichte van 17%). Oudere zzp'ers die hun zzp-activiteiten hebben beëindigd, komen even vaak als gemiddeld in een uitkering/positie van geen inkomen terecht.

Tabel 5.7 Uitstroombestemmingen van doelgroep-zzp'ers vanuit een baan in loondienst*

	Niet-westerse allochtonen (n=5.027)	Ouderen (n=9.310)	Mensen met arbeidsbeperking
Baan in loondienst	48%	45%	-
Ondernemerschap	13%	11%	-
Uitkering	3%	5%	-
AOW/pensioen	1%	6%	-
Combinatie	15%	21%	-
Geen inkomen	19%	12%	-

* Voor het bepalen van de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking is in onze analyse gekeken naar personen die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart. Omdat in deze tabel specifiek wordt gekeken naar zzp'ers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart, worden bij de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking geen percentages weergegeven.

Bron: Regioplan, 2012

Ten opzichte van andere zzp'ers vanuit een baan in loondienst stromen niet-westerse allochtonen na het stoppen met zzp-schap relatief vaak uit naar een minder goede arbeidsmarktpositie (uitkering/geen inkomen).

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

In totaal is 28 procent van de personen die vanuit een baan in loondienst als zzp'er zijn gestart, na zeven tot negen jaar nog steeds actief als zzp'er. Daarnaast is circa een derde van deze groep na beëindiging van het zzp-schap in loondienst gaan werken. Dertien procent heeft de stap naar zelfstandig ondernemerschap met personeel gezet. In totaal heeft dus driekwart van de zzp'ers vanuit een baan in loondienst een actieve positie op de arbeidsmarkt behouden. Tabel 5.8 geeft dit weer.

Tabel 5.8 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van zzp'ers vanuit een baan in loondienst

	Aandeel
Continuering zzp-schap	28%
Uitstroom in baan in loondienst	34%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	13%
Totaal	75%

Bron: Regioplan, 2012

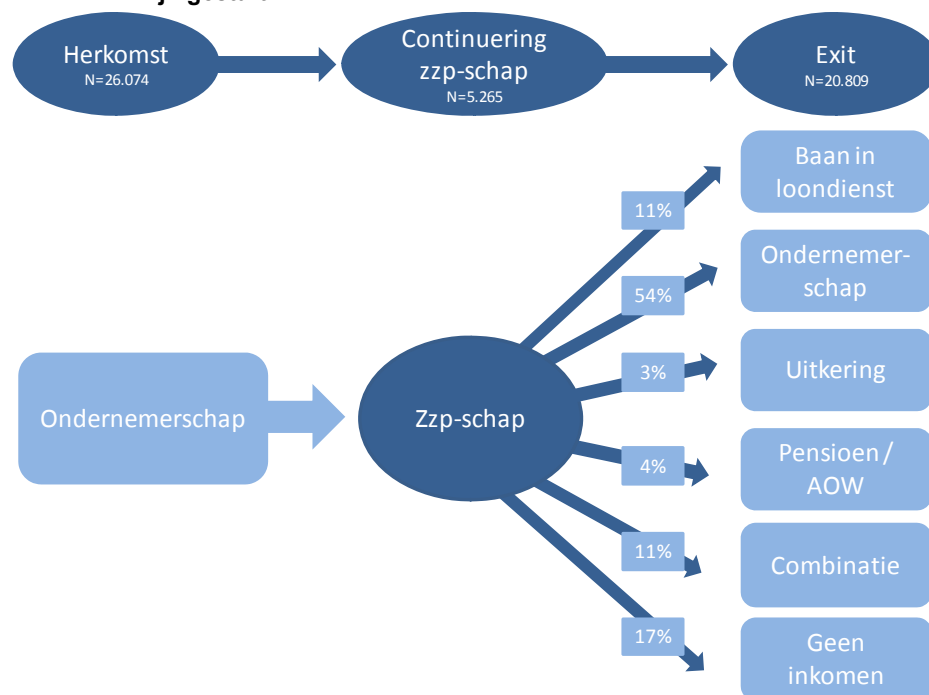
Uit het bovenstaande blijkt dat zzp'ers vanuit een baan in loondienst vaker dan gemiddeld het zzp-schap continueren. Gestopte zzp'ers binnen deze groep komen bovendien vaker dan gemiddeld (weer) in een baan in loondienst terecht, maar groeien minder vaak door tot ondernemer met personeel. Ook blijkt dat een deel van hen (25%) in een slechtere arbeidsmarktpositie belandt dan voordat zij als zzp'er zijn gestart.

5.3.3 Zzp'ers vanuit ondernemerschap

Uitstroombestemmingen van gestopte zzp'ers

Uit onze analyse komt naar voren dat zeven tot negen jaar na de start nog één op de vijf zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart, actief is; dit is vijf procentpunten lager dan gemiddeld. Van de personen die stoppen met zzp-schap, wordt 54 procent zelfstandig ondernemer met personeel. Elf procent heeft na de zzp-activiteiten een baan in loondienst verworven. In totaal is twintig procent van de gestopte zzp'ers vanuit ondernemerschap uitgestroomd in een uitkering of positie van geen inkomen. Figuur 5.7 geeft dit weer.

Figuur 5.7 Uitstroombestemmingen van zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart

Bron: Regioplan, 2012

Tabel 5.9 geeft weer dat ouderen die vanuit ondernemerschap zijn gestart als zzp'er, na beëindiging van het zzp-schap minder vaak dan gemiddeld (van de groep zzp'ers vanuit ondernemerschap) in loondienst zijn gaan werken. Gestopte zzp'ers binnen de doelgroepen niet-westerse allochtonen en

ouderen stromen vaker dan gemiddeld uit in een uitkering/positie van geen inkomen.

Tabel 5.9 Uitstroombestemmingen van doelgroep-zzp'ers vanuit ondernemerschap*

	Niet-westerse allochtonen (n=1.546)	Ouderen (n=10.525)	Mensen met arbeidsbeperking
Baan in loondienst	12%	7%	-
Ondernemerschap	46%	52%	-
Uitkering	5%	4%	-
AOW/pensioen	5%	7%	-
Combinatie	10%	12%	-
Geen inkomen	23%	18%	-

* Voor het bepalen van de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking is in onze analyse gekeken naar personen die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart. Omdat in deze tabel specifiek wordt gekeken naar zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart, worden bij de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking geen percentages weergegeven.

Bron: Regioplan, 2012

Binnen de groep zzp'ers vanuit ondernemerschap blijkt dat niet-westerse allochtonen en ouderen die stoppen met het zzp-schap, relatief vaak een slechtere arbeidsmarktpositie (uitkering/geen inkomen of combinatie) innemen dan de positie van waaruit zij als zelfstandige zijn gestart.

Continuering zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities

Van de personen die vanuit ondernemerschap als zzp'er zijn gestart, heeft aan het einde van de onderzochte periode 72 procent een actieve positie op de arbeidsmarkt behouden: twintig procent is nog steeds actief als zzp'er, negen procent is gestopt met het zzp-schap en uitgestroomd in een baan in loondienst, en 43 procent is ondernemer met personeel geworden. Wat betreft de laatste groep personen gaat het mogelijk om zelfstandig ondernemers met personeel die tijdelijk geen personeel in dienst gehad hebben; dit zijn eigenlijk geen zzp'ers. Tabel 5.10 geeft dit weer.

Tabel 5.10 Continuering van zzp-schap en uitstroom naar actieve arbeidsmarktposities van zzp'ers vanuit ondernemerschap

	Aandeel
Continuering zzp-schap	20%
Uitstroom in baan in loondienst	9%
Uitstroom in zelfstandig ondernemerschap met personeel	43%
Totaal	72%

Bron: Regioplan, 2012

Net als zzp'ers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart, geldt ook voor zzp'ers vanuit ondernemerschap dat zij vaker dan gemiddeld het zzp-schap continueren en dat gestopte zzp'ers in veel gevallen een andere actieve

arbeidsmarktpositie innemen. Ook hier belandt een deel van hen (28%) in een slechtere arbeidsmarktpositie dan voordat zij als zzp'er zijn gestart.

5.3.4 Samenvattend

De herkomstpositie van waaruit men start als zzp'er, blijkt niet alleen bepalend voor het al dan niet continueren van het zzp-schap, maar ook voor het type arbeidsmarktpositie waarin men na beëindiging van de zzp-activiteiten terechtkomt. Zzp'ers die vanuit een baan in loondienst zijn gestart, blijven vaker dan gemiddeld actief als zzp'er en indien men stopt, dan blijft men veelal op een andere wijze actief op de arbeidsmarkt. Ook gestopte zzp'ers vanuit ondernemerschap behouden in veel gevallen een actieve arbeidsmarktpositie. Zzp-schap leidt echter niet voor iedereen binnen deze groepen tot een verbetering van zijn of haar positie op de arbeidsmarkt. Een deel komt na beëindiging van het zzp-schap terecht in een uitkering, al dan niet in combinatie met een baan, of een positie van geen inkomen. Niet-westerse allochtonen die vanuit een baan in loondienst of ondernemerschap zijn gestart als zzp'er, blijken na het zzp-schap relatief vaak in een minder goede arbeidsmarktpositie terecht te komen dan die van waaruit zij zijn gestart als zelfstandige. Ook stroomt een (beperkt) deel van de zzp'ers uit naar een pensioensituatie.

Zzp-schap blijkt voor twee op de vijf uitkeringsgerechtigden die als zzp'er aan de slag zijn gegaan, een goede manier te zijn om een actieve positie op de arbeidsmarkt te verwerven (of te behouden): 23 procent is aan het eind van de onderzochte periode nog actief als zzp'er, negen procent is na het zzp-schap in loondienst gaan werken en acht procent is ondernemer met personeel geworden. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking die vanuit een uitkering zijn gestart, nemen na beëindiging van het zzp-schap minder vaak dan gemiddeld een betere arbeidsmarktpositie in.

5.4 Tot slot

In dit hoofdstuk is op de eerste plaats de arbeidsmarktpositie besproken van waaruit zzp'ers aan de slag gaan (herkomstpositie) en de verschillen die daarbij bestaan tussen de drie doelgroepen. Van de totale groep zzp'ers is bijna twee derde vanuit een baan in loondienst of ondernemerschap gestart; de rest is vanuit een uitkering, een pensioensituatie, een positie zonder inkomen of een combinatie van een baan in loondienst, uitkering, pensioen en/of ondernemerschap begonnen als zzp'er. De arbeidsmarktpositie van waaruit niet-westerse allochtonen en ouderen aan de slag gaan als zzp'er, wijkt niet veel af van het algemene beeld. Wel starten niet-westerse allochtonen vaker dan gemiddeld vanuit een positie zonder inkomen en minder vaak vanuit ondernemerschap. Ouderen gaan vaker vanuit ondernemerschap, maar ook nog vanuit een pensioensituatie aan de slag als zzp'er; zij starten minder vaak dan gemiddeld vanuit een baan in loondienst. Zij starten

ongeveer even vaak als andere zzp'ers vanuit een uitkering. De herkomst van de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking is in alle gevallen een uitkering of combinatie van een uitkering met een baan in loondienst of ondernemerschap. Dit komt doordat deze personen binnen onze analyse werden gezien als personen die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart.

Zzp-schap blijkt verder voor velen een arbeidsmarktpositie van tijdelijke aard te zijn. Van de totale groep zzp'ers heeft driekwart in de onderzoeksperiode 2002-2010 zijn zzp-activiteiten beëindigd. Binnen de doelgroepen niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking ligt dit aandeel hoger.

Het is positief wanneer mensen actief blijven als zzp'er, maar ook wanneer zij na beëindiging van het zzp-schap in loondienst zijn gaan werken of doorgegroeid zijn tot zelfstandig ondernemer met personeel. Circa tweederde van de personen die gestart zijn als zzp'er, blijkt zeven tot negen jaar na de start een actieve positie op de arbeidsmarkt te hebben. Bij niet-westerse allochtonen en ouderen ligt dat percentage tussen de vijftig en zestig procent; van de mensen met een arbeidsbeperking is na zeven tot negen jaar nog een derde deel actief op de arbeidsmarkt.

Van de zzp'ers die vanuit een baan in loondienst of ondernemerschap zijn gestart, behoudt meer dan zeventig procent een actieve arbeidsmarktpositie. Van die groepen zzp'ers blijkt echter ook een deel na beëindiging van het zzp-schap een verslechtering van hun arbeidsmarktpositie te ervaren. Binnen de groepen zzp'ers vanuit een baan in loondienst of ondernemerschap komen niet-westerse allochtonen en ouderen relatief vaak in een minder goede arbeidsmarktpositie terecht dan die van waaruit zij zijn gestart.

Voor veertig procent van de uitkeringsgerechtigden die aan de slag gaan als zzp'er, blijkt het zzp-schap een goede manier te zijn om een betere positie op de arbeidsmarkt te verwerven. Bijna een kwart blijft actief als zzp'er, de rest is doorgegroeid tot ondernemer met personeel of is in loondienst gaan werken. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking die vanuit een uitkering zijn gestart, hebben na beëindiging van het zzp-schap minder vaak hun arbeidsmarktpositie kunnen verbeteren. Het type uitkering dat men in het jaar voor de start ontving, is waarschijnlijk ook van invloed op het type arbeidsmarktpositie waarin gestopte zzp'ers uitstromen. Uit hoofdstuk 3 bleek immers dat zzp'ers vanuit de bijstand of arbeidsongeschiktheidsuitkering een kleinere overlevingskans dan gemiddeld hebben, terwijl zzp'ers vanuit de WW juist een grotere overlevingskans hebben.

Uit dit hoofdstuk blijkt dus dat tweederde van de personen die aan de slag zijn gegaan als zzp'er, actief blijft op de arbeidsmarkt. Hoewel dit in mindere mate voor niet-westerse allochtonen geldt, wijst de omvang van het aandeel dat actief blijft, erop dat leden van deze doelgroep via zzp-schap – al dan niet

beëindigd – een actieve arbeidsmarktpositie kunnen behouden dan wel verwerven. Dit geldt in veel minder sterke mate voor mensen met een arbeidsbeperking.

Voor een groot deel van de uitkeringsgerechtigden blijkt zzp-schap tot een verbetering van hun arbeidsmarktpositie te leiden. Dit wijst erop dat het stimuleren van zzp-schap onder uitkeringsgerechtigden en leden van twee van de drie doelgroepen zinvol kan zijn. Om personen binnen deze groepen in staat te stellen om succesvol van start te gaan als zzp'er en hun overlevingskansen te vergroten, kan advisering en ondersteuning bij de uitdagingen die zij ervaren bij de start nuttig zijn. Het volgende hoofdstuk biedt inzicht in de uitdagingen die zzp'ers in de (op)startfase ervaren en de wijze waarop zij momenteel gebruikmaken van ondersteuning.

6 UITDAGINGEN EN ONDERSTEUNING

In hoofdstuk 5 bleek dat zzp-schap voor een groot deel van de uitkeringsgerechtigden, al dan niet behorend tot één van de drie doelgroepen, tot een verbetering van hun positie op de arbeidsmarkt kan leiden. Dat neemt niet weg dat het werken voor eigen rekening met tal van risico's omgeven is. Personen die aan de slag willen gaan als zzp'er, kunnen in de (op)startfase met tal van uitdagingen te maken krijgen die hun start bemoeilijken of zelfs onmogelijk maken. Eenmaal gestart kunnen zzp'ers verschillende knelpunten ervaren die hun overlevingskansen negatief beïnvloeden. Goede advisering en ondersteuning stelt hen beter in staat om als zzp'er aan de slag te gaan en kan hun overlevingskansen als zzp'er vergroten. Dit hoofdstuk beschrijft welke uitdagingen startende zzp'ers in het algemeen, startende zzp'ers in de drie doelgroepen en startende zzp'ers vanuit een uitkering precies ervaren (paragraaf 6.1). Ook wordt ingegaan op de ondersteuning die zzp'ers gebruiken om hun problemen bij de start op te lossen (paragraaf 6.2). Om gebruik te kunnen maken van geschikte ondersteuning, is het belangrijk dat het voor zzp'ers eenvoudig is om de juiste informatie en ondersteuning te vinden en moet het voor hen duidelijk zijn bij welke organisatie zij hiervoor terecht kunnen (paragraaf 6.3).

6.1 Welke uitdagingen ervaren startende zelfstandigen zonder personeel?

In deze paragraaf wordt allereerst op basis van de interviews met experts op het terrein van startend ondernemerschap en de literatuurstudie beschreven welke uitdagingen startende ondernemers in het algemeen ervaren. Vervolgens wordt op basis van de enquête onder zzp'ers beschreven met welke uitdagingen zzp'ers naar eigen zeggen te maken hebben (gehad) bij de start.

6.1.1 Uitdagingen van startende ondernemers algemeen

Afgaande op de belemmeringen die voor starters als belangrijk benoemd worden in de vakliteratuur, is de beste eigenschap die een starter kan hebben de ervaring als ondernemer. Van den Tillaart et al. (2009) geven aan dat de onbekendheid en/of onervarenheid met ondernemerschap vaak een uitdaging voor starters is. Startende ondernemers krijgen in de (op)startfase van hun bedrijf te maken met verschillende onderwerpen waar men tot dat moment mogelijk nog geen of weinig kennis van en ervaring mee had. Zo kan het voor starters bijvoorbeeld een uitdaging zijn om meer inzicht te krijgen in de wet- en regelgeving die geldt voor de sector waarin men aan de slag wil gaan. Ook kunnen bedrijfsvoeringsaspecten als de financiële administratie en belastingaangifte een knelpunt voor startende ondernemers vormen. Volgens Wagemakers (2004) kan het voor starters ook lastig zijn te achterhalen waar

zij geschikte informatie voor het opstarten van het bedrijf vandaan moeten halen. Verder vormen het werven van klanten en het opbouwen van een netwerk voor veel startende ondernemers een grote uitdaging. Van den Tillaart et al. (2009) geven verder aan dat onzekerheid over de eigen ondernemersvaardigheden ook vaak een belemmering voor startende ondernemers vormt.

Voor het starten van een onderneming is in veel gevallen startkapitaal nodig. Volgens Van den Tillaart et al. (2009) en Wagemakers (2004) vormt de financiering van de onderneming vaak een uitdaging voor starters. Wanneer een starter zelf niet beschikt over voldoende financiële middelen, dan kan hij of zij genoodzaakt zijn om bij een bank langs te gaan voor het benodigde krediet. Uit een studie van Berkhout en Heuts (2010) komt naar voren dat banken bij het verstrekken van een krediet op een aantal aspecten letten. Zo vinden banken het belangrijk dat de startende ondernemer beschikt over ondernemersvaardigheden. Voor het begrip ondernemersvaardigheden bestaat echter geen strak omliggende definitie. Het kan gaan om persoonlijke eigenschappen als doorzettingsvermogen, risicobereidheid en creativiteit, maar ook om bijvoorbeeld communicatieve of organisatorische vaardigheden, acquisitievvaardigheden en het in staat zijn om te netwerken. Banken maken een inschatting van de ondernemersvaardigheden in een persoonlijk gesprek. Banken kijken verder naar de kwaliteit van het ondernemingsplan: zijn de geplande bedrijfsactiviteiten voldoende kansrijk zodat de ondernemer in staat blijft het geleende krediet terug te betalen? Ook financiële aspecten als het eigen vermogen (als mogelijke buffer voor onvoorziene tegenvallers), de verwachte rentabiliteit van de onderneming en de aanwezigheid van zekerheden (onderpand) voor het geval men niet meer aan de rente en/of aflossing kan voldoen.

Uitdagingen startende ondernemers naar doelgroep

Uit de interviews met experts en de literatuurstudie blijkt dat (niet-westerse) allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking naast knelpunten die voor starters in het algemeen gelden, ook een aantal specifieke uitdagingen (kunnen) ervaren.

Volgens EIM (2004) bereiden startende allochtonen zich ten opzichte van autochtone starters relatief slecht voor op de start van hun onderneming en beschikken zij over relatief weinig kennis van de geldende wet- en regelgeving.⁷⁹ Ook maken allochtone ondernemers als groep vaak een eenzijdige branchekeuze: zij gaan aan de slag in dezelfde branches. Dit zijn bovendien vaak branches met lage toetredingsdrempels, met als gevolg aanzienlijke onderlinge concurrentie en daardoor ook minder perspectief op succes. De branche-, maar ook de locatiekeuze, vindt vaak plaats zonder een goede analyse van marktbehoeften. Daarnaast vormt het opbouwen van relevante netwerken voor allochtone ondernemers vaker dan gemiddeld een

⁷⁹ Hierbij wordt opgemerkt dat uitdagingen voor de ene groep allochtone ondernemers vaak worden veralgemeniseerd naar andere groepen, terwijl er juist grote verschillen kunnen bestaan tussen de diverse groepen allochtonen.

probleem; zij beperken zich veelal tot de eigen groep. Allochtone ondernemers sluiten zich minder vaak aan bij winkeliersverenigingen, brancheorganisaties of andere ondernemersnetwerken. Ook wordt genoemd dat allochtone ondernemers over het algemeen lastiger dan andere starters krediet kunnen krijgen bij een bank.

Tot slot komt uit de literatuur naar voren dat gebrekkige kennis van de Nederlandse taal een probleem kan zijn voor allochtone starters. Dit knelpunt is echter sterk afhankelijk van het type allochtoon (westers of niet-westers) en de generatie (1^e, 2^e of 3^e generatie) waartoe een allochtoon behoort. Het algemene beeld is dat een aantal uitdagingen dat voor starters in het algemeen geldt, een bovengemiddeld probleem vormt voor startende allochtone ondernemers. De eenzijdige branchekeuze van allochtone ondernemers lijkt specifiek voor deze doelgroep te gelden.

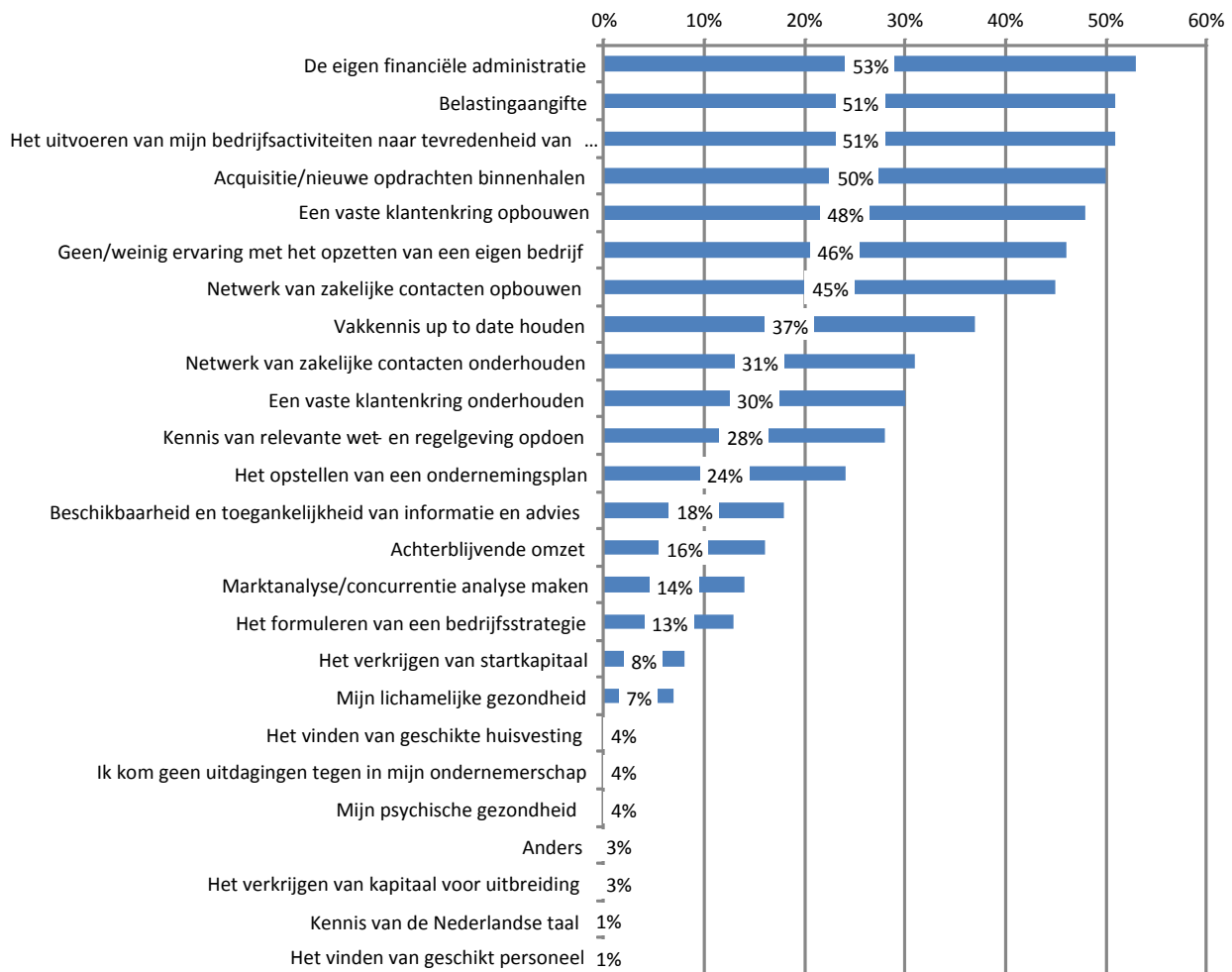
Iets soortgelijks speelt ook bij oudere zelfstandigen. De Kok en Winnubst (2007) hebben in hun studie gekeken naar de belemmeringen die startende ondernemers van 45 jaar en ouder ten opzichte van jongere starters ervaren. Hieruit blijkt dat het type uitdagingen tussen beide groepen niet verschilt, maar dat de frequentie waarin deze problemen zich voordoen, wel verschilt. Oudere starters ervaren ten opzichte van jongere starters vaak het ontwikkelen van een afzetgebied en het rendement van de eigen onderneming als uitdaging. Zaken als de organisatie van het bedrijf, de houding van banken/financiers en de financiële administratie noemen oudere starters juist minder vaak dan jongere starters. Oudere starters noemen echter over het algemeen minder uitdagingen dan jongere starters. De Kok en Winnubst geven hiervoor als mogelijke verklaringen dat oudere starters meer (werk)ervaring hebben en/of dat zij over het algemeen kleiner starten en minder vaak groei nastreven. Uit de literatuur blijkt dus dat oudere starters veelal dezelfde uitdagingen ervaren als jongere starters, maar dat de frequentie waarin zij hiermee te maken hebben verschilt.

Startende ondernemers met een arbeidsbeperking ervaren blijkens diverse onderzoeken ook een aantal uitdagingen die specifiek voor hun doelgroep gelden. Een belangrijk specifiek probleem voor starters met een arbeidsbeperking als gevolg van hun aandoening is dat zij relatief vaak te maken hebben met een negatieve beeldvorming bij hun contacten met klanten, banken, e.d. (Hessels en Vroonhof, 2003). Een bevinding van Boylan en Burchardt (2003) sluit hierbij aan: het verkrijgen van startkapitaal is volgens hen een bovengemiddeld grote uitdaging voor starters binnen deze doelgroep, mogelijk als gevolg van de negatieve beeldvorming bij banken. Het SCP (2007) noemt als knelpunt dat voor deze starters het risico bestaat dat zij geen of minder inkomsten ontvangen wanneer zij door gezondheidsproblemen een tijd lang niet of minder kunnen werken. Uit de literatuur blijkt dus dat startende ondernemers met een arbeidsbeperking een aantal uitdagingen ervaren die specifiek voor hun doelgroep gelden.

6.1.2 Uitdagingen voor startende zzp'ers in de praktijk

Op basis van de bevindingen uit de interviews met experts en de literatuurstudie is een lijst met uitdagingen opgesteld die in een enquête is voorgelegd aan zzp'ers. Respondenten konden aangeven welke belemmeringen zij in de (op)startfase van het zzp-schap (hebben) ervaren. Na de beschrijving van de enquêtebevindingen wordt nader ingegaan op de uitdagingen voor zzp'ers binnen de drie doelgroepen, en de problemen die worden ervaren door zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, zzp'ers met ondernemerservaring, zzp'ers in de opstartfase en zzp'ers die al drie jaar of langer actief zijn. Dit wordt besproken aan de hand van de resultaten van de regressieanalyse op de enquêteresultaten. In de tekst worden alleen de significante uitkomsten vermeld.

Uit de enquête blijkt dat zzp'ers de eigen financiële administratie, belastingaangifte en het uitvoeren van hun bedrijfsactiviteiten naar tevredenheid van de klant/opdrachtgever het vaakst als uitdaging noemen. Meer dan de helft noemt deze uitdagingen, die vooral betrekking hebben op de bedrijfsvoering. Ook acquisitie/nieuwe opdrachten binnenhalen en het opbouwen van een vaste klantenkring worden door veel zzp'ers genoemd als knelpunt. Ook door Van den Berg e.a. (2009) werd al vastgesteld dat zzp'ers vooral werken vanuit hun vakkennis en minder vanuit ondernemerschap. Een algemene startgerelateerde uitdaging als het gebrek aan ervaring met het opzetten van een eigen bedrijf wordt ook door bijna de helft van de zzp'ers als ervaren knelpunt genoemd. Dit laatste kan erop wijzen dat zzp'ers juist bij de start van hun onderneming (meer) behoefte hebben aan goede informatie en/of ondersteuning. Eén op de vijf zzp'ers ervaart de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie als een knelpunt. Figuur 6.1 geeft dit weer.

Figuur 6.1 Ervaren uitdagingen van startende zzp'ers (n=1.252)

Bron: Regioplan, 2012

Over het algemeen bestaat er weinig verschil tussen de problemen die zzp'ers en ondernemers met of zonder personeel bij de start ervaren. Dat er in de (op)startfase weinig verschil tussen beide typen ondernemers bestaat, kwam ook naar voren in de interviews met experts. Toch bestaan er wel enkele verschillen. Zo blijkt in positieve zin uit de enquête dat de financieringsproblematiek nauwelijks speelt voor startende zzp'ers. Ook in de interviews met zzp'ers is dit zelden als een ervaren uitdaging genoemd. Dit heeft er naar verwachting mee te maken dat starten als zzp'er relatief weinig grote investeringen vereist; in de literatuur wordt genoemd dat zzp'ers vaak geen eigen bedrijfsruimte bezitten en niet of nauwelijks investeren in gebouwen, grond en kapitaalgoederen (FNV, 2007). Onze interviews met zzp'ers bevestigen dit: zzp'ers werken veelal vanuit huis en met inzet van weinig kapitaalgoederen. Dit verklaart ook waarom het vinden van geschikte huisvesting door weinig respondenten als knelpunt is genoemd in de enquête.

“De belangrijkste knelpunten die ik tot nu toe ervaar, is het bijhouden van mijn administratie en belastingregelgeving. Hiervoor ga ik via het re-integratiebureau binnenkort deelnemen aan een cursus hierover.”

Zzp’er die een schrijfbureau opzet

Uitdagingen voor zzp’ers in de drie doelgroepen

Op basis van de regressieanalyse op de enquêteresultaten blijken er nauwelijks significante verschillen te bestaan tussen de ervaren uitdagingen van oudere zzp’ers, zzp’ers met een arbeidsbeperking en zzp’ers die niet tot een doelgroep behoren (autochtonen die jonger zijn dan 45 jaar en geen arbeidsbeperking hebben). Toch zijn er enige verschillen te benoemen. Zo ervaren oudere zzp’ers achterblijvende omzet en de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie en advies vaker dan andere zzp’ers als knelpunt.

“Mijn leeftijd is geen nadeel bij het opstarten van het bedrijf. Het biedt juist een voordeel: aangezien ik al jaren werk binnen deze branche, beschik ik over een netwerk waarvan ik goed gebruik kan maken.”

Oudere zzp’er die als tourorganisator is begonnen

Hoewel het aantal niet-westerse allochtonen in de enquête beperkt is,⁸⁰ kan, in tegenstelling tot wat uit diverse onderzoeken naar voren komt, financiering van hun ondernemerschap voor deze groep wel een probleem opleveren. Leden van deze doelgroep ervaren vaker dan andere zzp’ers het verkrijgen van kapitaal voor uitbreiding als uitdaging. In de interviews met zzp’ers wordt door een enkele niet-westerse allochtoon aangegeven dat negatieve beeldvorming bij klanten ook een probleem kan zijn (zie onderstaand kader).

“Mijn allochtone achtergrond ervaar ik als nadeel bij het opstarten van mijn bedrijf. Ik merk dat mijn allochtone achtergrond mij niet belemmert wanneer ik telefonisch contact heb met klanten, omdat ik accentloos Nederlands spreek. Bij persoonlijk contact ervaar ik echter wel dat klanten mij anders benaderen.”

Niet-westers allochtone zzp’er die actief is als schadecoach (hulp bij het verhalen van schade door ondernemers)

⁸⁰ Het lage aantal niet-westers allochtone respondenten heeft er naar verwachting mee te maken dat aan respondenten is gevraagd tot welke bevolkingsgroep zij zichzelf rekenen. Respondenten die volgens de CBS-definitie allochtoon zijn, kunnen in de enquête hebben aangegeven dat zij zichzelf als autochtoon zien.

Zzp'ers met een arbeidsbeperking ervaren volgens de enquête niet vaker of minder vaak dan andere zzp'ers bepaalde knelpunten. Uit de interviews met zzp'ers met een arbeidsbeperking komt echter naar voren dat de eigen arbeidsbeperking in sommige gevallen voor een extra uitdaging kan zorgen. Veel geïnterviewde zzp'ers zeggen als gevolg van hun arbeidsbeperking parttime ondernemer te zijn.

“Mijn autisme maakt het voor mij extra lastig om een netwerk op te bouwen en klanten te werven. Momenteel zoek ik naar ondersteuning hiervoor in de vorm van een coach bij een organisatie die hierin is gespecialiseerd.”

Zzp'er met arbeidsbeperking die een tekstbureau is begonnen

Tot slot blijkt meer algemeen dat zzp'ers binnen de drie doelgroepen vaker dan andere zzp'ers de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie en advies als belemmering (hebben) ervaren. Uit de interviews met zzp'ers binnen de drie doelgroepen ontstaat geen eenduidig beeld hierover: sommigen vinden het zeer eenvoudig om informatie en advies in te winnen, anderen zien dit juist als enorm knelpunt.

Uit het bovenstaande resulteert dat zzp'ers binnen de drie doelgroepen slechts in beperkte mate en specifiek met meer en/of andere uitdagingen te maken hebben dan zzp'ers in het algemeen. Dat kan erop wijzen dat het al dan niet ervaren van knelpunten bij de start niet afhangt van de vraag of iemand wel of niet tot een doelgroep behoort, maar dat dit meer persoonsgebonden is. Mogelijk speelt de herkomstpositie van een startende zzp'er een grotere rol. In de volgende subparagraaf wordt ter illustratie hiervan nader ingegaan op de uitdagingen die zzp'ers vanuit een uitkerings situatie ervaren.

Uitdagingen voor zzp'ers vanuit uitkering

In onze analyse is nagegaan of zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, met meer en/of andere knelpunten dan andere zzp'ers te maken hebben. Ten opzichte van zzp'ers die niet vanuit een uitkering zijn gestart, ervaren de uitkeringsstarters vaak acquisitie, het opbouwen van een vaste klantenkring en het opbouwen en onderhouden van een netwerk van zakelijke contacten als knelpunten. Ook het opstellen van een ondernemingsplan, kennis van relevante wet- en regelgeving opdoen, de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie en advies, het formuleren van een bedrijfsstrategie en het maken van een mark- of concurrentieanalyse worden door deze groep zzp'ers relatief vaak genoemd. Financiële uitdagingen als het verkrijgen van startkapitaal en achterblijvende omzet spelen ook vaker bij zzp'ers die vanuit een uitkeringspositie zijn gestart. Ten opzichte van de totale groep zzp'ers ervaren zzp'ers vanuit een uitkeringspositie vaker dan andere zzp'ers het opstellen van een ondernemingsplan en de belastingaangifte als knelpunt.

Zzp'ers die vanuit een uitkering starten, ervaren dus veel meer uitdagingen dan andere zzp'ers. Aangezien zzp-schap voor een deel van de uitkeringsgerechtigden een kans op verbetering van zijn of haar arbeidsmarktpositie kan betekenen (zie hoofdstuk 4), is het wellicht ook zinvol om deze categorie zzp'ers goed advies en ondersteuning bij bovengenoemde knelpunten te bieden.

Uitdagingen zzp'ers met ondernemerservaring

Ook is in onze analyse gekeken of zzp'ers die in het verleden al eens een bedrijf hebben gehad, met minder en/of andere problemen hebben te maken dan zzp'ers die geen eigen bedrijf hebben gehad. Mogelijk ervaart deze groep zzp'ers dankzij hun ondernemerservaring minder belemmeringen bij de start.

Zzp'ers die in het verleden al eens een bedrijf hebben gehad, ervaren misschien dankzij hun ondernemerservaring minder belemmeringen bij de (door)start. Uit de enquête komt bijvoorbeeld dat startende zzp'ers met ondernemerservaring⁸¹ de belastingaangifte en de eigen financiële administratie minder vaak dan andere zzp'ers als knelpunt noemen. Dit duidt erop dat zij dankzij hun ervaring beter op de hoogte zijn van hoe zij met deze bedrijfsvoeringsaspecten moeten omgaan. Toch is het opvallend dat beide uitdagingen nog steeds voor zo'n veertig procent van die groep gelden. Tegelijkertijd zien zzp'ers met ondernemerservaring de eigen onervarenheid met het opzetten van een eigen bedrijf minder vaak dan andere zzp'ers als een knelpunt.

Uitdagingen naar fase

Om na te gaan of er verschillen bestaan tussen zzp'ers die nog in de opstartfase (prestarters) zitten en zzp'ers die reeds van start zijn gegaan, is in de analyse gekeken naar de knelpunten die beide groepen ervaren.

Prestarters zien het gebrek aan ervaring met het opzetten van een eigen bedrijf relatief vaak als knelpunt. Prestarters noemen over het algemeen minder vaak problemen bij de start dan reeds gestarte zzp'ers. Dit komt mogelijk doordat prestarters bepaalde uitdagingen nog niet hebben (kunnen) ervaren, omdat men qua bedrijfsactiviteiten nog niet zo ver gevorderd is. Gevestigde zzp'ers (drie jaar of langer actief) noemen ten opzichte van startende zzp'ers relatief vaak achterblijvende omzet als uitdaging.

Samenvattend

Bedrijfsvoeringsaspecten als de financiële administratie en de belastingaangifte evenals aspecten die betrekking hebben op acquisitie, blijken voor circa de helft van de zzp'ers knelpunten te zijn die men bij de start ervaart. Verder lijken startende zzp'ers en ondernemers met of zonder personeel in de (op)startfase ongeveer dezelfde problemen te ondervinden. Het enige verschil tussen beide typen ondernemers is dat startende zzp'ers over het algemeen

⁸¹ Dit zijn zzp'ers die in het verleden een of meer bedrijven hebben gehad.

nauwelijks met financieringsproblemen hebben te maken, omdat het zzp-schap weinig investeringen vereist.

Terwijl zzp'ers binnen de drie doelgroepen nauwelijks meer belemmeringen ervaren bij de start dan de rest van de zzp'ers, hebben zzp'ers vanuit een uitkering wel aanzienlijk vaker met problemen in de (op)startfase te maken. De situatie van waaruit een zzp'er start, is wat dit betreft dus meer bepalend dan het al dan niet tot een doelgroep behoren.

6.2 Welke ondersteuningskanalen gebruiken zelfstandigen zonder personeel?

Om mensen in staat te stellen succesvol aan de slag te gaan als zzp'er en vervolgens hun overlevingskansen als zzp'er te vergroten, kan goede advisering en ondersteuning in de (op)startfase van groot belang zijn. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op enkele bevindingen uit de literatuur over de mate waarin zzp'ers behoefte hebben aan ondersteuning. Na een korte beschrijving van bestaande ondersteuningskanalen voor startende ondernemers in het algemeen, wordt op basis van de enquêtebevindingen beschreven van welke ondersteuningskanalen zzp'ers gebruikmaken om knelpunten bij de start weg te nemen.

6.2.1 In welke mate hebben startende zzp'ers behoefte aan ondersteuning?

Uit onderzoek van Van den Berg et al. (2009) naar de mate waarin zzp'ers ondersteuning nodig hebben, blijkt dat zzp'ers weinig 'openstaande' ondersteuningsbehoeften hebben, dat wil zeggen vragen, problemen en dergelijke, waarop men (nog) geen actie ondernomen heeft. Als een zzp'er een vraag of probleem heeft, gaat deze proactief op zoek naar de persoon (zoals boekhouders, belastingdeskundigen, collega-zzp'ers en dergelijke) of instantie die hem of haar kan ondersteunen. Over het algemeen wordt daarmee blijkbaar het probleem dat men heeft, opgelost. Uit diezelfde studie komt naar voren dat startende zzp'ers vooral behoefte hebben aan fiscale en juridische ondersteuning.

Het algemene beeld dat Van den Berg et al. schetsen wordt deels bevestigd in onze interviews met zzp'ers. Veel zzp'ers die knelpunten bij de start voorzien of ervaren, gaan op zoek naar de benodigde informatie en ondersteuning. Niet iedere geïnterviewde zzp'er lost op deze manier echter zijn problemen op. Sommige zzp'ers ervaren zo'n specifieke uitdaging dat het lastig voor hen blijkt om hiervoor de juiste ondersteuning te vinden. Daarnaast is een aantal geïnterviewde zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, in de (op)startfase actief ondersteund en begeleid door de gemeente of UWV.

“De gemeente wilde mij graag uit de uitkering krijgen en stelde voor dat ik wellicht als ondernemer aan de slag kon gaan. Met hulp van de gemeente heb ik een ondernemingsplan geschreven en heb ik financiële ondersteuning kunnen krijgen.”

Zzp'er met arbeidsbeperking, gestart als therapeut

6.2.2 Welke ondersteuningskanalen voor starters bestaan er?

Startende ondernemers en zzp'ers kunnen terecht bij verschillende organisaties en instanties voor advisering en ondersteuning. In deze paragraaf wordt beknopt beschreven welke ondersteuningskanalen er zijn. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar landelijke, regionale en lokale ondersteuningskanalen.

Landelijk georganiseerde ondersteuning

Er zijn in ons land allerlei organisaties die startende ondernemers en zzp'ers ondersteunen. Startende ondernemers in het algemeen kunnen gebruikmaken van de diensten van startersadviescentra (bijvoorbeeld de Kamer van Koophandel) en belangenorganisaties zoals branche- en beroepsorganisaties. Ook vakbonden (bijvoorbeeld FNV Zelfstandigen) en werkgeversorganisaties (bijvoorbeeld MKB-Nederland) adviseren en ondersteunen startende ondernemers op verschillende manieren. Ook een organisatie als de Belastingdienst is zich de afgelopen jaren meer gaan richten op de ondersteuning van startende ondernemers. Zo biedt deze organisatie op haar website een Starterskrant en het Handboek Ondernemen, met daarin relevante informatie voor starters over belastingen en sociale verzekeringspremies.

Regionaal georganiseerde ondersteuning

Voor startende ondernemers bestaan ook regionaal georganiseerde vormen van ondersteuning. Een voorbeeld is het Starterscentrum Zuid-Limburg, een samenwerkingsverband tussen een groot aantal gemeenten en de Kamer van Koophandel in de regio Zuid-Limburg. Dit centrum ondersteunt ondernemers bij het starten van een eigen bedrijf en adviseert ondernemers die problemen in de (op)startfase ondervinden. Het Starterscentrum biedt gratis adviesgesprekken aan, organiseert gratis startersbijeenkomsten en biedt ondernemers de mogelijkheid om grotendeels kostenloze workshops te volgen.

In de regio Rotterdam wordt door het Regionaal Bureau Zelfstandigen (RBZ) het zogeheten zzp-arrangement aangeboden aan uitkeringsgerechtigden die een klein bedrijf willen starten. Uitkeringsgerechtigden die al een paar opdrachtgevers hebben, kunnen bij het RBZ maximaal € 10.000 lenen, op voorwaarde dat zij een coachingstraject van één jaar aanvaarden.

Lokaal georganiseerde ondersteuning

Startende ondernemers worden ook vaak door Nederlandse gemeenten ondersteund. Sommige gemeenten richten zich specifiek op het ondersteunen

en begeleiden van uitkeringsgerechtigden naar het zelfstandig ondernemerschap of zzp-schap. Zo bestaat in de gemeente Amsterdam sinds 2006 het project Eigen Werk. Naast het aanbod van workshops en cursussen voor startende ondernemers vanuit een uitkering, worden deze startende ondernemers gecoacht (onder meer bij het opstellen van het ondernemingsplan) en krijgen zij een aantal 'adviesuren' aangeboden die bij een commercieel startersadviesbureau kunnen worden ingewisseld.

Een ander voorbeeld van lokale ondersteuning van zelfstandig ondernemerschap is een project van de gemeente Utrecht dat zich richt op de ondersteuning van kleinschalig ondernemerschap op wijkniveau. Deze ondersteuning bestaat uit advisering, trainingen en netwerkbijeenkomsten voor starters. Andere activiteiten van de gemeente Utrecht richten zich specifiek op zzp'ers, zoals de realisatie van flexwerkplekken voor zzp'ers en – in samenwerking met de Kamer van Koophandel – het opstarten van zzp-verenigingen in Utrechtse wijken.

Een derde voorbeeld van lokaal georganiseerde ondersteuning is te vinden in de gemeente Amersfoort. Eind 2009 heeft deze gemeente een programma opgestart onder de titel ZZP BV, waarmee een extra impuls moest worden gegeven aan het ondernemerschap in de wijken. ZZP BV faciliteerde en ondersteunde zzp'ers die actief zijn in Amersfoort, op verschillende manieren: door middel van bijeenkomsten, praktische workshops op relevante gebieden, en praktische ondersteuning bij vraagstukken op het gebied van onder meer subsidieaanvragen, vergunningen, financiën en administratie. Ook zorgde ZZP BV voor een actief netwerk dat zzp'ers in contact brengt met potentiële opdrachtgevers, adviseurs en mogelijke samenwerkingspartners. Begin 2012 is het project ZZP BV afgelopen en zijn de activiteiten op het terrein van netwerken, scholing, huisvesting en dergelijke geleidelijk overgedragen naar de nieuw opgerichte Vereniging Amersfoortse Zelfstandigen.

6.2.3 Welke ondersteuningskanalen gebruiken zzp'ers voor hun knelpunten?

Deze paragraaf biedt op basis van de enquêtebevindingen inzicht in de ondersteuningskanalen waarvan zzp'ers gebruik hebben gemaakt om de door hen ervaren knelpunten het hoofd te bieden. Dit geeft een indruk welke ondersteuningskanalen relatief vaak of juist minder vaak gebruikt worden.

Uit tabel 6.1 komt naar voren dat zzp'ers het vaakst ondersteuning krijgen van familie, vrienden en/of kennissen; 45 procent van de totale groep zzp'ers geeft dit aan. In totaal heeft 36 procent van de zzp'ers ondersteuning gekregen van collega-ondernemers. Bijna een op de drie zzp'ers kreeg geen ondersteuning. Wat de precieze reden is waarom zij geen ondersteuning hebben gekregen, kan op basis van de enquêtebevindingen niet worden gezegd. Mogelijk hebben deze zzp'ers niet naar een vorm van ondersteuning gezocht en hebben zij de problemen zelf opgelost. De kans bestaat echter ook dat zzp'ers

geen geschikte ondersteuning konden vinden, met als mogelijk gevolg dat zij nog steeds problemen ondervinden of hun activiteiten hebben moeten staken. De organisatie die volgens de enquête het vaakst door zzp'ers als ondersteuningskanaal wordt opgezocht, is de Kamer van Koophandel. Ruim een kwart heeft van dit ondersteuningskanaal gebruikgemaakt voor een of meer uitdagingen. Een op de vijf krijgt ondersteuning van een administratiekantoor/boekhouder en zestien procent is ondersteund door de Belastingdienst. Vanwege het lage aantal niet-westerse allochtonen dat de enquête heeft afgerond, worden in de onderstaande tabel geen percentages voor deze doelgroep weergegeven. Uit de interviews met experts komt naar voren dat niet-westerse allochtonen over het algemeen weinig gebruikmaken van de ondersteuning van formele ondersteuningskanalen. Zij zoeken ondersteuning relatief vaak in de informele hoek: familie, vrienden of kennissen en/of collega-ondernemers.

Tabel 6.1 Van wie hebben zzp'ers ondersteuning bij hun uitdagingen gekregen? (meerdere antwoorden mogelijk) (n=1.252)⁸²

	Totaal zzp'ers (n=1.255)	Geen doelgroep (n=477)	Ouderen (n=681)	Arbeids- beperking (n=179)	Vanuit uitkering (n=200)
Familie, vrienden en/of kennissen	45%	55%	38%	44%	43%
Collega-ondernemers	36%	38%	34%	32%	34%
Voor mijn uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	32%	27%	35%	35%	38%
Kamer van Koophandel	27%	26%	28%	27%	20%
Administratiekantoor/boekhouder	20%	19%	21%	16%	18%
Belastingdienst	16%	17%	17%	13%	12%
Een andere vorm van ondersteuning (niet nader gedefinieerd)	11%	10%	9%	17%	14%
Netwerkorganisatie	7%	7%	8%	4%	10%
UWV	6%	5%	7%	9%	15%
Coachingsbureau/organisatie	4%	3%	4%	6%	6%
Re-integratiebureau	2%	1%	2%	6%	7%
Brancheorganisatie	2%	1%	3%	3%	3%
Gemeente (Dienst Werk en Inkomen en/of Bureau Zelfstandigen)	2%	0%	2%	3%	8%
Adviesbureau	2%	2%	3%	3%	3%
Organisatieadviesbureau	1%	0%	1%	1%	1%
IMK	1%	0%	1%	3%	5%

Bron: Regioplan, 2012

De door zzp'ers gebruikte ondersteuningsinfrastructuur verschilt in zekere mate voor de drie doelgroepen. De hierna volgende informatie is mede gebaseerd op een regressieanalyse op de enquêteresultaten. Wij vermelden

⁸² Binnen de groepen ouderen, zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, is sprake van overlap. In totaal behoren 97 respondenten zowel tot de doelgroep ouderen als de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking; daarvan zijn 32 respondenten vanuit een uitkering gestart. Van de respondenten die vanuit een uitkering zijn gestart, behoren 125 personen tot de doelgroep ouderen en 53 personen tot de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking.

alleen de significante uitkomsten. Oudere zzp'ers, zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, geven ten opzichte van zzp'ers die niet tot een doelgroep behoren vaak aan dat zij voor de door hen genoemde knelpunten geen ondersteuning hebben gekregen. Zzp'ers met een arbeidsbeperking krijgen vaker dan andere zzp'ers ondersteuning van het IMK en/of een re-integratiebureau. Ook niet-westers allochtone zzp'ers maken relatief vaak gebruik van ondersteuning van het IMK. Oudere zzp'ers krijgen minder vaak dan andere zzp'ers ondersteuning van familie, vrienden en/of kennissen en relatief vaak ondersteuning van een brancheorganisatie. Zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, geven vaker dan andere zzp'ers aan dat zij ondersteund zijn door UWV, een re-integratiebureau, de gemeente en/of het IMK. De Kamer van Koophandel wordt door deze groep zzp'ers juist minder vaak genoemd.

Uit de interviews met zzp'ers binnen de drie doelgroepen blijkt dat zij over het algemeen van veel verschillende typen ondersteuningskanalen gebruikmaken, variërend van landelijk georganiseerde kanalen tot informele ondersteuningsvormen. Zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, hebben relatief vaak ondersteuning gekregen van de gemeente of UWV.

Ondersteuningskanalen bij vaakst genoemde uitdagingen

In deze subparagraaf wordt beschreven via welke kanalen zzp'ers ondersteuning hebben gekregen voor de zes uitdagingen die in de enquête het vaakst zijn aangegeven (zie figuur 6.1). Wij benoemen hierbij alleen de gezochte ondersteuningskanalen die door ten minste drie procent van de respondenten zijn genoemd.

Eigen financiële administratie

De eigen financiële administratie is door zzp'ers het vaakst als knelpunt genoemd. De ondersteuning die 39 procent van zzp'ers hiervoor krijgt, is die van een administratiekantoor en/of boekhouder. Een groot deel van de zzp'ers krijgt voor deze uitdaging ondersteuning in de informele sfeer, namelijk bij familie, vrienden en/of kennissen (34%) en bij collega-ondernemers (23%). Ook krijgt een deel van de zzp'ers ondersteuning van de Belastingdienst (22%) en/of van de Kamer van Koophandel (19%). In totaal heeft twaalf procent geen ondersteuning voor dit probleem gekregen. Tabel 6.2 geeft dit weer.

Tabel 6.2 Ondersteuning bij uitdaging 'eigen financiële administratie' (n=241, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Administratiekantoor/boekhouder	39%
Familie, vrienden en/of kennissen	34%
Collega-ondernemers	23%
Belastingdienst	22%
Kamer van Koophandel	19%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	12%
Brancheorganisatie	3%

Bron: Regioplan, 2012

Belastingaangifte

Voor de belastingaangifte ontvangen de meeste zzp'ers ondersteuning van de Belastingdienst (37%). Een administratiekantoor/boekhouder en 'familie, vrienden en/of kennissen' worden beide door een derde van de zzp'ers als gebruikte ondersteuningskanalen genoemd. Achttien procent is door de Kamer van Koophandel ondersteund bij dit knelpunt. In totaal heeft negen procent geen ondersteuning voor dit probleem gekregen. Tabel 6.3 geeft dit weer.

Tabel 6.3 Ondersteuning bij uitdaging 'belastingaangifte' (n=174, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Belastingdienst	37%
Administratiekantoor/boekhouder	33%
Familie, vrienden en/of kennissen	33%
Kamer van Koophandel	18%
Collega-ondernemers	10%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	9%

Bron: Regioplan, 2012

Uitvoeren bedrijfsactiviteiten naar tevredenheid klant/opdrachtgever

Aan zzp'ers die het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten naar tevredenheid van de klant/opdrachtgever als knelpunt noemden, is gevraagd van wie zij ondersteuning hiervoor hebben ontvangen. In totaal heeft 38 procent ondersteuning gekregen van familie, vrienden en/of kennissen en kreeg een kwart ondersteuning van collega-ondernemers. Bijna een derde geeft aan dat zij voor dit probleem geen ondersteuning hebben gekregen. Overige ondersteuningskanalen worden door een beperkt deel van de zzp'ers genoemd. Tabel 6.4 geeft dit weer.

Tabel 6.4 Ondersteuning bij uitdaging 'uitvoeren van bedrijfsactiviteiten naar tevredenheid klant/opdrachtgever' (n=293, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Familie, vrienden en/of kennissen	38%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	30%
Collega-ondernemers	25%
Kamer van Koophandel	13%
Brancheorganisatie	8%
Administratiekantoor/boekhouder	7%
Belastingdienst	5%
UWV	4%
Coachingsbureau/organisatie	3%

Bron: Regioplan, 2012

Acquisitie/nieuwe opdrachten binnenhalen

Zzp'ers krijgen met name in de informele sfeer ondersteuning bij problemen die te maken hebben met acquisitie en het binnenhalen van nieuwe opdrachten. In totaal noemt 41 procent 'familie, vrienden en/of kennissen' en

37 procent 'collega-ondernemers' als geraadpleegd ondersteuningskanaal. Een kwart van de zzp'ers geeft aan dat zij voor deze uitdaging geen ondersteuning hebben gekregen. Een op de tien zzp'ers heeft ondersteuning ontvangen van een netwerkorganisatie. Tabel 6.5 geeft dit weer.

Tabel 6.5 Ondersteuning bij uitdaging 'acquisitie/nieuwe opdrachten binnenhalen' (n=425, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Familie, vrienden en/of kennissen	41%
Collega-ondernemers	37%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	25%
Netwerkorganisatie	10%
Kamer van Koophandel	9%
Coachingsbureau/organisatie	3%
Administratiekantoor/boekhouder	3%
Brancheorganisatie	3%
Andere vorm van ondersteuning	7%

Bron: Regioplan, 2012

Vaste klantenkring opbouwen

Ook zzp'ers die het opbouwen van een vaste klantenkring als probleem ervaren, hebben hiervoor met name in informele sfeer ondersteuning gekregen. Bijna de helft van de zzp'ers (47%) is ondersteund door familie, vrienden en/of kennissen. Ruim een derde (35%) heeft ondersteuning van collega ondernemers gekregen bij deze uitdaging. Dertig procent heeft geen ondersteuning gekregen. Tabel 6.6 geeft dit weer.

Tabel 6.6 Ondersteuning bij uitdaging 'vaste klantenkring opbouwen' (n=308, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Familie, vrienden en/of kennissen	41%
Collega-ondernemers	29%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	27%
Kamer van Koophandel	5%
Netwerkorganisatie	4%
Brancheorganisatie	3%

Bron: Regioplan, 2012

Geen/weinig ervaring met het opzetten van een eigen bedrijf

De helft van de zzp'ers heeft ondersteuning van de Kamer van Koophandel gekregen bij het opzetten van een eigen bedrijf. Ook vanuit de informele netwerken hebben veel zzp'ers ondersteuning gekregen: 42 procent kreeg ondersteuning van familie, vrienden en/of kennissen en 29 procent kreeg ondersteuning van collega-ondernemers. Daarnaast is circa een op de vijf zzp'ers ondersteund door een administratiekantoor/boekhouder en de Belastingdienst. Twaalf procent heeft in het geheel geen ondersteuning gekregen. Tabel 6.7 geeft dit weer.

Tabel 6.7 Ondersteuning bij uitdaging ‘geen/weinig ervaring met het opzetten van een eigen bedrijf’ (n=265, meerdere antwoorden mogelijk)

	Percentage
Kamer van Koophandel	50%
Familie, vrienden en/of kennissen	42%
Collega ondernemers	29%
Administratiekantoor/boekhouder	22%
Belastingdienst	19%
Voor deze uitdaging heb ik geen ondersteuning gekregen	12%
UWV	10%
Brancheorganisatie	6%
Coachingsbureau/organisatie	4%
Re-integratiebureau	4%
Netwerkorganisatie	3%

Bron: Regioplan, 2012

6.2.4 Samenvattend

De meeste zzp'ers krijgen ondersteuning van familie, vrienden en/of kennissen of collega-ondernemers. Dit geldt ook voor oudere zzp'ers, zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart. Hoewel dit niet uit de enquête blijkt, blijkt uit de interviews met experts dat niet-westerse allochtonen ook veelal ondersteuning vanuit de informele sfeer ontvangen.

Wat betreft de landelijk georganiseerde ondersteuning blijkt de Kamer van Koophandel het meest geraadpleegd door zzp'ers. Met name zzp'ers die het als belemmering ervaren dat zij geen of weinig ervaring hebben met het opzetten van een eigen bedrijf, maken gebruik van de diensten van deze organisatie. Ook maakt een deel van de zzp'ers gebruik van ondersteuning door de Kamer van Koophandel voor problemen als het bijhouden van de eigen financiële administratie en de belastingaangifte. Voor deze drie genoemde knelpunten maakt een deel van zzp'ers ook gebruik van ondersteuning van de Belastingdienst en/of een administratiekantoor/boekhouder.

Bijna een op de drie zzp'ers kreeg geen ondersteuning voor ervaren knelpunten. Dit is met name het geval bij uitdagingen als het uitvoeren van bedrijfsactiviteiten naar tevredenheid van de klant/opdrachtgever, het opbouwen van een vaste klantenkring en acquisitie/nieuwe opdrachten binnenhalen. Oudere zzp'ers, zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, geven ten opzichte van zzp'ers die niet tot een doelgroep behoren, vaak aan dat zij geen ondersteuning hebben gekregen.

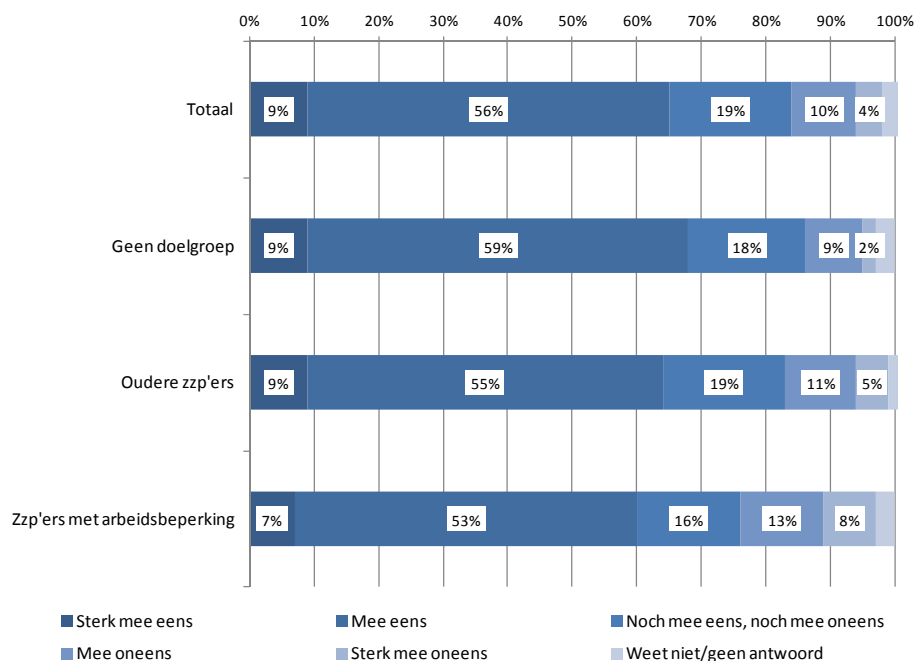
Mogelijk hebben zzp'ers geen ondersteuning gekregen omdat zij hun problemen zelf hebben opgelost, maar het kan ook komen doordat zij geen geschikte ondersteuning hiervoor konden vinden. In de volgende paragraaf wordt ingegaan op de vraag of zzp'ers het eenvoudig vinden om informatie en ondersteuning voor de start van hun bedrijf te vinden en of zij het duidelijk vinden bij welke organisatie zij daarvoor terecht kunnen.

6.3 Zoeken naar informatie en ondersteuning

Om de stap naar het zzp-schap te vereenvoudigen en de overlevingskansen van startende zzp'ers te verhogen, is het belangrijk dat relevante informatie over het opzetten van een bedrijf en bestaande ondersteuningsvormen goed toegankelijk zijn. Ook moet het voor zzp'ers die op zoek zijn naar ondersteuning, duidelijk zijn bij welke organisatie zij terecht kunnen. Dit is in de enquête aan de hand van twee vragen aan zzp'ers vastgesteld.

Op de eerste plaats is gevraagd of zzp'ers het eens zijn met de stelling 'Ik vind het eenvoudig om informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden'. Circa twee derde van de zzp'ers vindt het eenvoudig om informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden. Eén op de zeven zzp'ers vindt dit echter niet eenvoudig. Figuur 6.2 geeft dit weer. Verder blijkt dat circa één op de vijf zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers vanuit een uitkering het (in sterke mate) oneens is met de stelling.

Figuur 6.2 Bent u het eens met de stelling 'Ik vind het eenvoudig om informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden'?

Bron: Regioplan, 2012

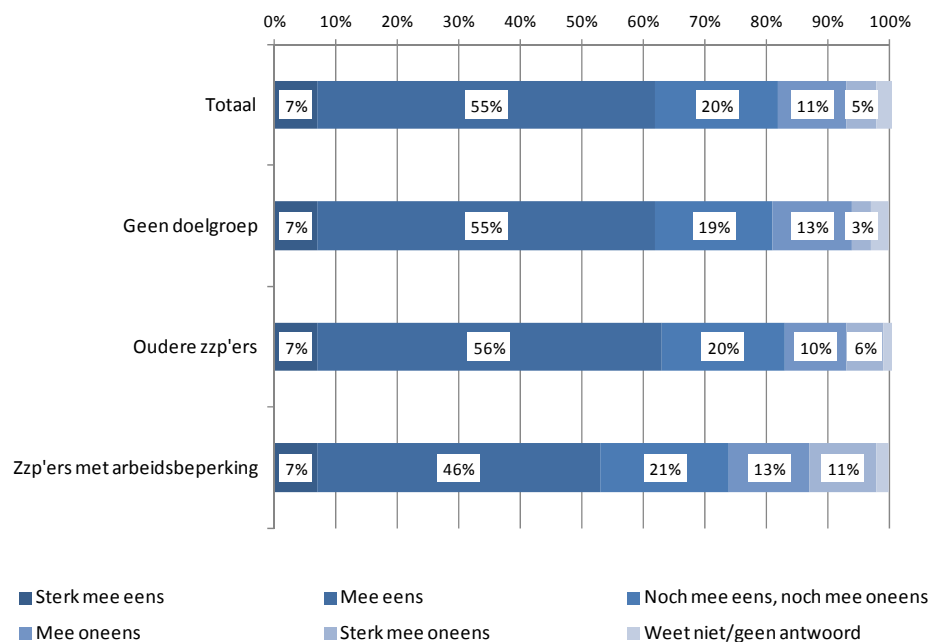
Van de zzp'ers die geen ondersteuning hebben gehad voor hun problemen bij de start (zie paragraaf 6,2), vindt zeventien procent het lastig om informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden. Mogelijk heeft deze groep geen ondersteuning gekregen, omdat zij deze niet heeft kunnen vinden.

“Het is voor mij wel eenvoudig om informatie over de start bij organisaties als de Kamer van Koophandel en de Belastingdienst te vinden. Ik vind de informatie die zij leveren echter vaak lastig omschreven. Daarom vind ik het makkelijker om bij knelpunten collega-ondernemers te raadplegen.”

Zzp'er die is begonnen als restaurateur van antiek en kunst

Als tweede is de stelling voorgelegd ‘Het is duidelijk bij welke organisatie ik terecht moe(s)t om geschikte informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden’. Meer dan zestig procent van de totale groep zzp'ers is het hiermee (in sterke mate) eens. Zestien procent vindt het echter niet duidelijk bij welke organisatie zij terecht kon. Mensen met een arbeidsbeperking geven in bijna een kwart van de gevallen aan dat zij dit niet duidelijk vinden (24%). Figuur 6.3 geeft dit weer.

Figuur 6.3 Bent u het eens met de stelling ‘Het is duidelijk bij welke organisatie ik zijn moe(s)t om geschikte informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden’?

Bron: Regioplan, 2012

Ook ongeveer een op de vijf zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, is het (in sterke mate) oneens met de stelling dat het duidelijk is bij welke organisatie men terecht kan om geschikte informatie en ondersteuning voor het starten van het eigen bedrijf te vinden. Opvallend is dat twintig procent van de zzp'ers met ondernemerservaring het oneens is met de stelling; van deze groep zou verwacht mogen worden dat het voor hen duidelijker dan andere zzp'ers is waar men terecht kan voor geschikte informatie en ondersteuning.

Een op de vijf zzp'ers die geen ondersteuning hebben gehad voor hun problemen bij de start (zie paragraaf 6.2), vindt het onduidelijk bij welke organisatie zij terechtkonden voor geschikte informatie en ondersteuning. Mogelijk hebben zij om deze reden geen ondersteuning gehad. Bijna driekwart (73%) van de zzp'ers die het lastig vinden om informatie en ondersteuning te vinden, vindt het ook onduidelijk waar zij hiervoor terechtkan.

"Het duurt een tijdje voordat je weet waar je moet zijn om aan bepaalde informatie te komen. Instanties doen doorgaans erg hun best maar toch kost het tijd om de juiste informatie via hen te krijgen.

Zzp'er met arbeidsbeperking die een praktijk voor creatieve therapie is gestart

Samenvattend

Uit het bovenstaande blijkt dat een op de zeven startende zzp'ers het lastig vindt om informatie en ondersteuning voor het starten van een eigen bedrijf te vinden of om vast te stellen bij welke organisatie zij terechtkan voor geschikte informatie en ondersteuning.

Zzp'ers die tot een van de onderscheiden doelgroepen behoren, hebben vaker problemen met het verwerven van relevante informatie en ondersteuning dan andere zzp'ers. Binnen de doelgroepen blijken zzp'ers met een arbeidsbeperking relatief vaak problemen te hebben met het vinden informatie en ondersteuning en het uitzoeken waar men hiervoor terechtkan. Zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, vinden het ook vaker dan andere zzp'ers lastig om informatie en ondersteuning te vinden en om vast te stellen bij welke organisatie zij daarvoor terechtkunnen.

Uit de enquête blijkt dat een deel van de zzp'ers die het vinden van geschikte info en ondersteuning bij de juiste organisatie als knelpunt ervaren, geen ondersteuning heeft gekregen voor hun startproblemen. Wanneer informatie en ondersteuning voor zzp'ers lastig is te vinden en het onduidelijk is waar men terecht moet, bestaat het risico dat zzp'ers hun zoektocht staken en hun problemen bij de start niet oplossen.

6.4 Tot slot

Dit hoofdstuk heeft inzicht geboden in de uitdagingen die starters in het algemeen en zzp'ers (hebben) ervaren bij de start van hun onderneming. Zzp'ers ervaren met name knelpunten die betrekking hebben op de bedrijfsvoering (financiële administratie en belastingaangifte) en op acquisitie. Leden van de drie doelgroepen hebben bij de start als zzp'er met ongeveer dezelfde problemen te maken als zzp'ers in het algemeen; alleen de

frequentie waarin zij deze problemen ondervinden verschilt. Zo ervaren zzp'ers die vanuit een uitkeringspositie zijn gestart, relatief vaak bepaalde typen uitdagingen. Niet alleen hebben zij vaker dan andere zzp'ers problemen met acquisitiegerichte aspecten, maar ook met het opdoen van kennis van relevante wet- en regelgeving en financiële uitdagingen als het verkrijgen van startkapitaal en achterblijvende omzet. Hieruit blijkt dat de herkomstpositie van waaruit een zzp'er start, van grotere invloed is op het type en de omvang van knelpunten bij de start dan het gegeven of iemand tot een van de drie doelgroepen behoort.

Hoewel er in Nederland vele typen organisaties zijn die startende ondernemers en/of zzp'ers ondersteunen, blijken de meeste zzp'ers ondersteuning juist in een informele hoek te zoeken: bij familie, vrienden, kennissen en/of collega-ondernemers. Ook zzp'ers binnen de drie doelgroepen en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart, maken gebruik van informele ondersteuning. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat zzp'ers relatief snel en veelal kosteloos van dit type ondersteuningskanaal gebruik kunnen maken. Voor specifieke uitdagingen als het bijhouden van de eigen financiële administratie en het doen van de belastingaangifte wordt vaak ondersteuning gezocht bij officiële instanties.

Een op de drie zzp'ers maakt, wanneer men problemen ervaart in de startfase, geen gebruik van ondersteuning. Een deel van hen vond het lastig om geschikte informatie en ondersteuning te vinden en/of te achterhalen bij welke organisatie zij daarvoor terecht konden. Terwijl zzp'ers die vanuit een uitkeringspositie zijn gestart, bepaalde uitdagingen vaker dan andere zzp'ers ervaren en mogelijk daarom aanvullende informatie en/of ondersteuning nodig hebben, vindt juist deze groep het relatief vaak lastig om geschikte informatie en ondersteuning te vinden. In de praktijk kan onduidelijkheid over waar men terecht kan voor ondersteuning ertoe leiden dat sommige zzp'ers de zoektocht naar de benodigde ondersteuning staken. Dit kan een negatieve impact hebben op de overlevingskansen van die zzp'ers.

7 CONCLUSIES EN AANKNOPINGSPUNTEN VOOR BELEID

In het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, zijn verschillende onderzoeksmethoden ingezet om de vraag te beantwoorden in hoeverre en onder welke voorwaarden zelfstandig ondernemerschap zonder personeel een kans kan bieden op arbeidsparticipatie voor niet-westerse allochtonen, 45-plussers en mensen met een arbeidsbeperking. Voor de beantwoording van deze vraag was het nodig zzp'ers in het algemeen op een aantal aspecten onder de loep te nemen. In dit hoofdstuk wordt allereerst een samenvatting van de belangrijkste onderzoeksbevindingen weergegeven (paragraaf 7.1). Daarna wordt aan de hand van de eerder besproken bevindingen antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag (paragraaf 7.2). De onderzoeksresultaten bieden daarnaast een aantal aanknopingspunten voor beleid (paragraaf 7.3). Het gaat om zowel economisch als sociale zekerheids- en arbeidsmarktbeleid.

7.1 Samenvatting: zzp-schap voor de drie doelgroepen?

Is zzp-schap een reële keuzemogelijkheid voor de drie doelgroepen?

Afgemeten aan het aantal leden van de drie doelgroepen dat in de praktijk al vaak als zzp'er actief is en gegeven de min of meer evenredige aanwezigheid van de drie doelgroepen binnen de zzp-populatie, lijkt zzp-schap een reële keuzemogelijkheid te zijn voor de doelgroepen. Van de huidige zzp-populatie is meer dan de helft 45 jaar of ouder en heeft ongeveer een op de vijf een langdurige aandoening (waarvan ongeveer de helft arbeidsgehandicapt is); ruim zeven procent van de totale groep zzp'ers is niet-westerse allochtoon. De categorieën ouderen en mensen met een arbeidsbeperking zijn verhoudingsgewijs ten minste even groot binnen de zzp-populatie als binnen de werkzame beroepsbevolking. Niet-westerse allochtonen maken minder vaak deel uit van de zzp-populatie dan van de beroepsbevolking; dit verschil is echter niet groot.

De factoren geslacht, leeftijd en opleiding hebben bij de categorieën niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking een invloed op de keuze voor het zzp-schap, net zoals dat het geval is bij personen die niet tot een van de drie doelgroepen behoren.

Wat zijn de overlevingskansen van zzp'ers binnen de drie doelgroepen?

Leden van de drie doelgroepen blijken dus in staat te zijn om zzp'er te worden. De vraag is vervolgens voor hoe lang zij zzp'er (kunnen) blijven? Zijn de overlevingskansen van zzp'ers binnen de drie doelgroepen dezelfde als die van zzp'ers in het algemeen? Indien hun overlevingskansen niet of nauwelijks verschillen, dan is dat een extra aanwijzing dat zzp-schap een reële optie voor

arbeidsmarktparticipatie is voor niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking.

In totaal is 28 procent van de onderzochte startende zzp-populatie na zeven jaar nog steeds actief. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking hebben als zzp'er bijna even hoge overlevingskansen als zzp'ers in het algemeen: 29 procent van de oudere zzp'ers en 27 procent van de zzp'ers met een arbeidsbeperking is na zeven jaar nog steeds actief. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben wel lagere overlevingskansen dan zzp'ers in het algemeen: 24 procent is na zeven jaar nog steeds actief.

Voor de duur van het zzp-schap blijkt het dus weinig uit te maken of iemand 45-plusser is of een arbeidsbeperking heeft. Een niet-westers allochtone achtergrond heeft wel een negatief effect hierop. Ook personen die vanuit AOW/pensioen, de bijstand of een arbeidsongeschiktheidsuitkering als zzp'er starten, hebben lagere overlevingskansen dan zzp'ers in het algemeen.

Welk deel van de zzp'ers binnen de drie doelgroepen is hybride?

Een aanzienlijk deel van de zzp-populatie in Nederland is hybride zzp'er: zij heeft – in onze ruime definitie - naast het zzp-schap nog een of meer andere inkomstenbronnen: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Het aandeel hybride zzp'ers met een baan in loondienst ligt in de onderzochte periode op 17-28 procent (afhankelijk van het onderzochte jaar); 55-plussers en mensen met een arbeidsbeperking zijn minder vaak dan gemiddeld hybride zzp'er met een baan in loondienst. Een deel van de zzp'ers is hybride zzp'er met een uitkering; in de onderzochte periode fluctueert hun aandeel tussen de zes en tien procent van de totale zzp-populatie. Deze vorm van hybride zzp-schap komt relatief vaak voor onder zzp'ers met een arbeidsbeperking (51% tot 67% in de onderzochte jaren). Het aandeel hybride zzp'ers met AOW/pensioen binnen de totale zzp-populatie ligt in de onderzochte periode op vier tot zeven procent. Dit aandeel is niet alleen veel hoger onder oudere zzp'ers (vooral 55-plussers) maar ook onder zzp'ers met een arbeidsbeperking.

Van de zzp'ers die in het jaar na de start hybride waren, was vijf jaar later nog een op de zes hybride zzp'ers met een baan in loondienst (en eventueel een uitkering en/of AOW/pensioen) actief. Beëindiging van hybride zzp-schap hoeft echter geen beëindiging van het zzp-schap te betekenen; een deel is mogelijk nog steeds actief als zzp'er maar heeft alleen geen baan in loondienst meer. Voor veel zzp'ers blijkt dus dat hybride zzp-schap een tussenstation vormt.

De overlevingskansen van hybride zzp'ers binnen de doelgroepen mensen met een arbeidsbeperking en niet-westerse allochtonen zijn ongeveer even hoog als die van hybride zzp'ers in het algemeen. Oudere hybride zzp'ers hebben hogere overlevingskansen dan gemiddeld binnen de hybride zzp-populatie. Dit wordt naar verwachting deels veroorzaakt doordat een deel van

de ouderen de pensioengerechtigde leeftijd bereikt in de onderzochte periode; hierdoor stijgt het aandeel zzp'ers met AOW/pensioen.

Welke inkomsten levert het zzp-schap op?

Een groot deel van de zzp'ers behaalt geen hoge winst uit het zzp-schap. Ongeveer de helft verdient (voor belastingen) in het jaar na de start minder dan het bruto minimumloon per jaar. In het eerste jaar als zzp'er heeft circa driekwart een winst uit eigen onderneming lager dan het bruto modaal inkomen en een op de vijf zzp'ers lijdt verlies. Mogelijk hangen het lage niveau van inkomsten en het maken van verlies ook samen met de aanloopproblemen bij het starten van een eigen bedrijf. Een goede vergelijking tussen enerzijds de winst uit eigen onderneming van zzp'ers en anderzijds het bruto minimumloon en het bruto modaal inkomen was binnen het bestek van dit onderzoek niet mogelijk.

De gemiddelde winst uit eigen onderneming van zzp'ers binnen de drie doelgroepen is lager dan die van de totale zzp-populatie; vooral zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben een aanzienlijk lagere gemiddelde winst. Een lage winst uit eigen onderneming zegt niet alles over de feitelijke financiële situatie van de zzp'ers. Een aanzienlijk deel van de zzp'ers heeft namelijk naast de inkomsten uit het zzp-schap ook nog andere inkomstenbronnen. Negen op de tien zzp'ers met een arbeidsbeperking had in het eerste jaar na de start een andere inkomstenbron, veelal een arbeidsongeschiktheidsuitkering, eventueel aangevuld met inkomsten uit een baan in loondienst, uitkering en/of AOW/pensioen. Circa driekwart van de 55 plussers heeft naast de inkomsten uit het zzp-schap ook een andere inkomstenbron; in bijna alle gevallen gaat het om AOW/pensioen, eventueel aangevuld met een andersoortige inkomstenbron. Niet-westers allochtone zzp'ers hebben ongeveer even vaak als zzp'ers in het algemeen andere inkomsten naast het zzp-schap (31-46% in de onderzochte periode). Naast het gegeven dat iemand zelf nog een andere inkomstenbron heeft, geldt voor een deel van de zzp'ers bovendien dat zijn of haar partner voor inkomsten kan zorgen.

In het onderzoek is ook bepaald welk deel van de zzp'ers binnen de drie doelgroepen er beter van is geworden om zzp'er te worden, door te na te gaan of en wanneer de totale inkomsten tijdens het zzp-schap – inclusief andersoortige inkomsten – hoger zijn dan de totale inkomsten van personen voordat zij als zzp'er aan de slag zijn gegaan. Over de gehele onderzochte periode blijkt zo'n tweederde van de zzp'ers binnen de drie doelgroepen financieel voordeel heeft gehad van zijn of haar keuze voor het zzp-schap. Voor een derde is dat dus niet het geval geweest.

Hoeveel zzp'ers binnen de drie doelgroepen blijven actief op de arbeidsmarkt?

Beëindiging van het zzp-schap hoeft niet een negatieve keuze te zijn. Relevant is welke positie men nadien op de arbeidsmarkt inneemt, in hoeverre die anders is en of die beter is dan die vóór men zzp'er werd. Naast het deel

van de startende zzp'ers dat in de onderzochte periode actief is gebleven als zzp'er, is er ook een deel dat na beëindiging van het zzp-schap is uitgestroomd naar een andere actieve arbeidsmarktpositie. Zij zijn doorgegroeid tot zelfstandig ondernemer met personeel of zijn in loondienst gaan werken.

Van degenen die aan de slag zijn gegaan als zzp'er, heeft tweederde zeven tot negen jaar na de start nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt: zij zijn nog steeds actief als zzp'er, zijn doorgegroeid tot zelfstandig ondernemer met personeel of zijn in loondienst gaan werken. Bij niet-westerse allochtonen en ouderen ligt het percentage dat zeven tot negen jaar na de start nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt heeft, lager dan gemiddeld (59% respectievelijk 53%). Zzp'ers met een arbeidsbeperking hebben zeven tot negen jaar na de start aanzienlijk minder vaak nog een actieve arbeidsmarktpositie (33%). Leden van deze doelgroep groeien in beperkte mate door tot zelfstandig ondernemer met personeel en komen relatief minder na het zzp-schap in loondienst terecht. Het gaat bij deze groep zzp'ers overigens wel in alle gevallen om een verbetering van hun arbeidsmarktpositie, omdat het zzp'ers betreft die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart.

Zzp-schap blijkt voor een groot deel van de mensen die vanuit een uitkering zijn gestart als zzp'er, een goede manier om een actieve arbeidsmarktpositie te verwerven of te behouden. Veertig procent van deze categorie startende zzp'ers blijft minimaal zeven tot negen jaar actief als zzp'er, is zelfstandig ondernemer met personeel geworden of is in loondienst gaan werken. Ouderen en mensen met een arbeidsbeperking, voor zover gestart vanuit een uitkering, hebben na beëindiging van het zzp-schap relatief minder vaak hun arbeidsmarktpositie verbeterd.

Uitdagingen en ondersteuning in de (op)startfase

Inzicht in de problemen die zzp'ers ervaren in de (op)startfase, maakt het mogelijk om meer gerichte advisering en ondersteuning te bieden aan mensen die aan de slag willen gaan als zzp'er en aan reeds gestarte zzp'ers.

Zzp'ers ervaren in de (op)startfase vooral knelpunten die betrekking hebben op de bedrijfsvoering, zoals het bijhouden van de financiële administratie en de belastingaangifte, en/of op acquisitie, bijvoorbeeld het binnenhalen van nieuwe opdrachten en het opbouwen van een vaste klantenkring. Ongeveer de helft van de geënquêteerde zzp'ers heeft deze uitdagingen in de (op)startfase ervaren. Startende zzp'ers binnen de drie doelgroepen ervaren ongeveer even vaak dezelfde knelpunten.

Zzp'ers, gestart vanuit een uitkeringspositie, ervaren in vergelijking met zzp'ers die niet vanuit een uitkering zijn gestart, relatief vaak knelpunten met betrekking tot acquisitie, het opbouwen en onderhouden van een netwerk, het

opdoen van kennis van relevante wet- en regelgeving en de beschikbaarheid en toegankelijkheid van informatie en advies.

In ons land zijn er vele typen organisaties die startende ondernemers en/of zzp'ers ondersteunen. Een op de drie zzp'ers maakt echter van geen enkele ondersteuning gebruik. Het aandeel dat geen beroep doet op ondersteuning is nog hoger bij oudere zzp'ers, zzp'ers met een arbeidsbeperking en zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart. Een reden voor het niet gebruiken van het beschikbare ondersteuningsaanbod is dat sommige zzp'ers proberen zelf hun problemen op te lossen. Er zijn echter ook zzp'ers die geen gebruik hebben gemaakt van de beschikbare ondersteuningsinfrastructuur omdat zij het lastig vonden om geschikte informatie en ondersteuning te vinden en/of het onduidelijk vonden bij welke organisatie men terecht kon voor de ervaren knelpunten. Het ondersteuningsaanbod is blijkbaar voor een deel van de starters niet transparant genoeg. Dit vergroot de kans dat zzp'ers de zoektocht naar ondersteuning wordt gestaakt zonder dat hun problemen zijn opgelost.

Startende zzp'ers zoeken over het algemeen vaak meer informele ondersteuning bij familie, vrienden, kennissen en/of collega-ondernemers. Dit geldt ook voor zzp'ers binnen de drie doelgroepen en voor zzp'ers die vanuit een uitkering zijn gestart. Dit komt mogelijk doordat deze informele ondersteuningskanalen gemakkelijker te vinden zijn, maar het is ook mogelijk dat zij in de perceptie van de betrokkenen meer aansluiten op de wensen en behoeften of dat er geen kosten aan verbonden zijn.

7.2 Conclusie: zzp-schap als kans op arbeidsparticipatie

Op basis van het voorgaande kunnen op hoofdlijnen de volgende conclusies worden getrokken:

Zzp-schap is meestal van tijdelijke aard

- Voor bijna driekwart van de startende zzp'ers is binnen de door ons onderzochte periode van zeven tot negen jaar het zzp-schap een 'tussenstation' op de arbeidsmarkt. Men blijft een aantal jaren actief als zzp'er, waarna – al dan niet uit noodzaak – uitstroom naar een andere actieve of een niet-actieve arbeidsmarktpositie plaatsvindt. Na of vanuit de zzp-activiteiten wordt bijna een kwart van de als zzp'er gestarte personen zelfstandig ondernemer mét personeel.
- Hybride zzp-schap vormt ook een 'tussenstation'. Vijf jaar na de start is één op de zes zzp'ers met een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen nog steeds hybride. Een deel van de gestopte hybride zzp'ers is gestopt met het zzp-schap, een ander deel heeft geen andere inkomstenbron meer naast het zzp-schap (en is dus niet meer hybride).

Zzp-schap als springplank

- Zzp-schap kan een deel van de uitkeringsgerechtigden een reële kans bieden op een verbetering van hun positie op de arbeidsmarkt. Deze groep startende zzp'ers ervaart ten opzichte van andere startende zzp'ers wel relatief vaak knelpunten bij de start. Daarom is goede en eenvoudig toegankelijke advisering en ondersteuning voor zzp'ers die vanuit een uitkering starten, van groot belang.

Startende zzp'ers: vaak magere inkomsten

- Een aanzienlijk deel van de zzp'ers heeft in het jaar na de start een winst uit eigen onderneming die lager uitkomt dan het bruto modaal inkomen. Ook lijdt een deel van de zzp'ers verlies in het jaar na de start. Mogelijk hangt dit ook samen met de aanloopproblemen van de startende ondernemers. Een lage winst uit eigen onderneming zegt niet alles over de financiële situatie van de zzp'ers. Een deel van de zzp'ers is hybride en heeft een of meer andersoortige inkomstenbronnen naast het zzp-schap: een baan in loondienst, een uitkering en/of AOW/pensioen. Daarnaast zal een deel van de zzp'ers deel uitmaken van een huishouden met ook andere inkomstenbronnen, bijvoorbeeld van een werkende partner.

Zzp-schap biedt kansen aan leden van de onderzochte doelgroepen

- Het zzp-schap biedt aan ouderen een mogelijkheid om actief te blijven (of opnieuw te worden) op de arbeidsmarkt. De overlevingskansen van zzp'ers binnen deze doelgroep zijn ongeveer even groot als die van zzp'ers in het algemeen. Aan het einde van de onderzochte periode heeft 53 procent van de oudere zzp'ers een actieve arbeidsmarktpositie; dit percentage is ongeveer even hoog als het aandeel ouderen dat vanuit een actieve arbeidsmarktpositie (ondernemerschap of een baan in loondienst) is gestart als zzp'er (54%).
- Ook voor niet-westerse allochtonen biedt het zzp-schap een kans op arbeidsparticipatie, ook al zijn hun overlevingskansen als zzp'er lager dan die van zzp'ers in het algemeen. Terwijl in totaal 58 procent van de niet-westerse allochtone zzp'ers is gestart vanuit een actieve arbeidsmarktpositie, heeft 59 procent van de niet-westers allochtone zzp'ers aan het eind van de onderzochte periode nog steeds een actieve positie op de arbeidsmarkt.
- Zzp-schap lijkt ook voor de doelgroep mensen met een arbeidsbeperking kansen te bieden op een vorm van arbeidsparticipatie. Hun overlevingskansen als zzp'er zijn ongeveer even hoog als die van zzp'ers in het algemeen, maar als zij met het zzp-schap stoppen of moeten stoppen stromen zij relatief minder vaak uit naar een andere actieve arbeidsmarktpositie. Zoals eerder is aangegeven, gaat het bij deze groep zzp'ers wel al snel om een verbetering van hun arbeidsmarktpositie, omdat in het onderzoek is gekeken naar zzp'ers die vanuit een arbeidsongeschiktheidsuitkering zijn gestart.

7.3 Aanknopingspunten voor beleid

Door zzp'ers en sommige belangenorganisaties voor zzp'ers wordt in wisselende bewoordingen vaak geopperd dat deze ondernemers zo min mogelijk last moeten hebben van hinderlijke regelgeving en dat beleidsmakers het vrije ondernemerschap moeten respecteren. Dat neemt niet weg dat ook zzp'ers beleid nodig hebben en sommige beleidsveranderingen nodig vinden. De onderzoeksbevindingen die in deze publicatie zijn gepresenteerd, bieden mogelijk een aantal aanknopingspunten voor beleid. Het gaat daarbij om verschillende beleidsterreinen.

Sociale zekerheidsbeleid

De overheid zet erop in om uitkeringsgerechtigden zo mogelijk uit te laten stromen naar werk, ook naar zelfstandig ondernemerschap. Dit draagt bij aan een verlaging van de uitkeringslasten. Voor de betrokken uitkeringsgerechtigden is het een kans op meer financiële armslag en mogelijk ook meer intrinsieke revenuen als meer eigenwaarde en trots indien men op deze manier een actieve positie op de arbeidsmarkt kan verwerven en behouden.

Uit het onderzoek waarop deze publicatie is gebaseerd, blijkt dat twee op de vijf mensen die vanuit een uitkering aan de slag zijn gegaan als zzp'er, een actieve arbeidsmarktpositie verwerft en behoudt: zij blijven zzp'er, groeien door tot zelfstandig ondernemer met personeel of zijn in loondienst gaan werken⁸³. Dit wijst erop dat de stimulering van zzp-schap onder uitkeringsgerechtigden zinvol kan zijn. Verschillende typen uitkeringsgerechtigden hebben verschillende kansen om als zzp'er te slagen of om een andere actieve arbeidsmarktpositie te verwerven vanuit of na het zzp-schap.

Uit ons onderzoek komt echter ook dat voor velen het zzp-schap een tijdelijke zaak is. In berichten over zzp'ers en in beleidsdiscussies wordt aan dit aspect wellicht te weinig aandacht besteed. In de context van het sociale zekerheidsbeleid is het gegeven van tijdelijk zzp-schap relevant voor ontwikkelingen in de uitkeringslast, het aspect van schuldencreatie en schuldenaanpak en de discussie over het al dan niet verplichten van een pensioenregeling voor of deelname aan collectieve werknemersverzekeringen door zzp'ers.

Doelgroepenbeleid

In dit onderzoek is gekeken naar de kansen op arbeidsparticipatie via het zzp-schap voor leden van drie doelgroepen: niet-westerse allochtonen, ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Ook is inzicht geboden in de problemen die zzp'ers binnen de drie doelgroepen ervaren in de (op)startfase.

⁸³ Onbekend is in hoeverre hierbij sprake is geweest van selectie-effecten, dat wil zeggen dat uitkeringsgerechtigden die de stap naar ondernemerschap hebben willen en kunnen maken, over gemiddeld betere vakkennis of ondernemerscompetenties beschikken.

Zowel wat betreft de kansen van zzp-schap op arbeidsparticipatie als de problemen in de (op)startfase, blijkt dat er over het algemeen weinig grote verschillen bestaan tussen enerzijds zzp'ers binnen de drie doelgroepen en anderzijds zzp'ers die niet tot een doelgroep behoren. Dat wijst erop dat het voor de kansen van zzp-schap op arbeidsparticipatie betrekkelijk weinig uitmaakt of iemand niet-westers allochtoon is, 45-plusser is of een arbeidsbeperking heeft. Andere factoren zijn mogelijk van grotere invloed hierop. Dit maakt beleid dat zich specifiek op deze doelgroepen richt, minder zinvol. Belangrijker is waarschijnlijk meer in het algemeen de affiniteit met en geschiktheid voor het ondernemerschap.

Economisch beleid

Als er in lokaal beleid aandacht is voor zzp-schap is dat, afgaande op onze waarnemingen in dit onderzoek, vaker in het kader van het re-integratiebeleid dan dat deze aandacht is gebaseerd op een visie op de mogelijke rol van zzp'ers in het lokaal economisch beleid. Deze situatie verdient misschien een heroverweging. Zzp'ers kunnen alleen al door hun aantal en hun netwerken een belangrijk onderdeel van de lokale economie en van het economisch groeipotentieel vormen.

Er is voor en ten tijde van het SER-advies over zelfstandigen zonder personeel discussie geweest over de vraag of zzp'ers echte ondernemers zijn of verkapte werknemers. Een startende zzp'er en een startende ondernemer zijn niet of nauwelijks van elkaar te onderscheiden. Beiden hebben een mix van vakmanschap en ondernemersvaardigheden nodig. Hooguit zal een startend ondernemer met personeel meer startkapitaal nodig hebben en duidelijker de wens uitspreken zo snel mogelijk de bedrijfsactiviteiten uit te breiden en zo nodig ook meer personeel aan te nemen. Maar niet alle starters willen groeien en sommigen lukt dat ook niet. Startende zzp'ers willen misschien niet groeien en personeel aannemen, maar mogelijk gaat dat toch gebeuren. Hoe dan ook nemen beiden risico's omdat zij hun eigen inkomen moeten genereren, hun verzekeringen en leveranciers moeten betalen et cetera. Starterondersteuning is daarom zeker ook geschikt en van belang voor zzp'ers; ook als ze bewust als zzp'er starten.

Starterondersteuning

Goede advisering en ondersteuning stelt mensen beter in staat om de stap naar het zzp-schap te zetten, maar ook om de overlevingskansen van reeds gestarte zzp'ers te verhogen.

Een deel van de zzp'ers maakt geen gebruik van ondersteuning via officiële ondersteuningskanalen. Mogelijk sluit ondersteuning vanuit een informele hoek beter aan op hun wensen en behoeften. Er bestaat echter ook een kans dat zij geen gebruik maken van de bestaande ondersteuningsinfrastructuur omdat zij geen geschikte ondersteuning kunnen vinden of niet weten bij welke organisatie zij terecht kunnen. Het verdient nader onderzoek om meer inzicht

te krijgen in de wensen en behoeften van zzp'ers ten aanzien van ondersteuning.

Goede advisering en ondersteuning van startende zzp'ers is ook belangrijk om het risico te verlagen dat mensen het zzp-schap vroegtijdig (moeten) beëindigen en in een slechtere financiële situatie terechtkomen dan die vóór het zzp-schap (als gevolg van gedane investeringen, al dan niet via het eigen spaargeld). Coaches/begeleiders van startersadviescentra, gemeenten en/of UWV moeten naar opstartende zzp'ers ook realistisch zijn over hun overlevingskansen: wanneer iemand niet beschikt over voldoende ondernemerschapsvaardigheden, dan zou zzp-schap ontmoedigd moeten worden.

Aandacht voor ondernemerschap in onderwijs

De Nederlandse overheid zet in op het stimuleren van aandacht voor ondernemerschap binnen het onderwijs. Met name in het beroepsonderwijs kan het nuttig zijn om meer aandacht te besteden aan praktijkgerichte onderwerpen die in het onderzoek vaak als knelpunt in de (op)startfase werden genoemd. Het gaat dan onder meer om bedrijfsvoeringaspecten als het bijhouden van de eigen financiële administratie en de belastingaangifte maar ook om het bijbrengen van acquisitievaardigheden.

Fiscaal beleid

Uit ons onderzoek blijkt dat er nogal wat zzp'ers zijn die (ook) andere inkomstenbronnen hebben naast eventuele winst uit hun ondernemerschap. Dat kan het geval zijn omdat men in een overgangssituatie de inkomsten uit andere activiteiten (met name werken in loondienst) goed kan gebruiken of omdat men op grond van een bepaalde situatie (bijvoorbeeld gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid) recht heeft op die andere inkomsten. In alle gevallen betekent het ook dat zeer waarschijnlijk een deel van de beschikbare tijd niet aan het zzp-schap gerelateerde activiteiten besteed kan worden of besteed wordt. Maakt dit deze groep tot mindere ondernemers? Hebben ze om deze reden minder behoefte aan ondernemersfaciliteiten?

Op dit moment worden volgens het zogenaamde urencriterium zzp'ers die minder dan 1.225 uur per jaar besteden aan hun zzp-schap volledig uitgesloten van ondernemersfaciliteiten, met name de zelfstandigenaftrek en de startersaftrek. De vraag is of deze groep ook minder behoefte heeft aan dergelijke faciliteiten om te slagen al zzp'er.

Er is in Nederland sprake van minimaal een tweedeling in ondernemers zonder personeel. Enerzijds zijn er de ondernemers die als zodanig worden erkend door de Belastingdienst (op basis van het urencriterium) en anderzijds zij die niet voldoen aan dit criterium.

Over de eerste groep is betrekkelijk veel bekend, over de tweede veel minder. Zullen zij andere of zelfs mindere ondernemers zijn dan zzp'ers die wel voldoen aan het urencriterium? De recent groeiende dynamiek in het kleine ondernemerschap vraagt misschien om een discussie over de tot nu toe

gebruikte afbakeningen en definities; niet alleen in beleid maar ook in onderzoek ten dienste van beleidsontwikkeling.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

Lijst van geïnterviewden

- Mevr. L. Bathgate - gemeente Tilburg
- Dhr. R. van der Beek – Kamer van Koophandel Nederland
- Dhr. H. de Beer – Kamer van Koophandel Nederland
- Dhr. L. Bosch – Vilans
- Dhr. H. Bruinsma – Eigen Werk (gemeente Amsterdam)
- Dhr. A. Cok – Regionaal Bureau Zelfstandigen (gemeente Rotterdam)
- Dhr. F. van Elderen – Rabobank Tilburg
- Dhr. D. Geertzema – SeniorBusiness (inmiddels opgeheven)
- Dhr. S. de Graaf - Start Foundation
- Dhr. J. de Groot – gemeente Rotterdam
- Mevr. A. Haalboom-Scholten – gemeente Ede
- Dhr. F. Heessels – Eigen Werk (gemeente Amsterdam)
- Dhr. V. Holleman – gemeente Den Haag
- Dhr. R. Hooff – ZZP B.V. Amersfoort
- Mevr. T. Jansen-Hassouna – gemeente Tilburg
- Mevr. C. Joldersma – Regionale Organisatie Zelfstandigen (ROZ) Groep Twente
- Mevr. M. Jongebloet – Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf (IMK)
- Dhr. W. Kalfsveld – gemeente Utrecht
- Dhr. T. Leistra – gemeente Ede
- Mevr. H. van Lent – StartWijzer
- Dhr. T. Palmen – Kamer van Koophandel Limburg / Stichting StartersCentrum Limburg
- Dhr. M. Post – ZZP Nederland / CNV Zelfstandigen
- Dhr. S. Reimink – Regionale Organisatie Zelfstandigen (ROZ) Groep Twente
- Mevr. K. van Soest – Vilans
- Mevr. J. Terkers – UWV Werkbedrijf
- Dhr. H. van den Tillaart – ITS
- Mevr. M. Veen – voormalig promovendus aan Rijksuniversiteit Groningen
- Dhr. R. Verburgh – Stichting Coöperatief Zelfstandig Ondernemerschap
- Dhr. G. Verwoerd – Qredits
- Dhr. D. Voorwinde – gemeente Ede
- Dhr. C. de Vos – gemeente Tilburg
- Dhr. B. Wams – Kamer van Koophandel Den Haag
- Mevr. M. van Westing – Platform Zelfstandige Ondernemers
- Dhr. G. Wicherts – WerkAdvies BV
- Mevr. A. Woldring - Ondernemenmetbeperking.nl
- Dhr. M. Yagmur – VNO-NCW / MKB Nederland

Deelnemers expertbijeenkomst

- Dhr. S. de Graaf – Start Foundation
- Mevr. S. van den Heuvel – Hoofdbedrijfschap Ambachten
- Mevr. M. Jongebloet – IMK
- Dhr. J. Sloof – Kamer van Koophandel Nederland
- Dhr. L. Verhaak – UWV Werkbedrijf

BIJLAGE 2
Secundaire statistische analyse en survivalanalyse

Van de totale groep startende zzp'ers⁸⁴ in de jaren 2001 tot en met 2003 is circa zeventig procent man. In totaal is 57 procent 40 jaar of jonger. Ongeveer tachtig procent is autochtoon; bijna tien procent is westers allochtoon en de rest is niet-westers allochtoon (met name uit Marokko, Turkije en Suriname). Tabel B2.1 geeft dit weer.

Tabel B2.1 Kenmerken van totale groep startende zzp'ers (inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart) in 2001-2003

Geslacht	
Man	70,2%
Vrouw	29,8%
Leeftijd bij start	
<= 30	22,2%
31-40	34,8%
41-50	24,3%
51-65	17,2%
> 65	1,4%
Leeftijd jongste kind bij start*	
Jonger dan 4	29,6%
4 tot 12 jaar	29,8%
12 tot 18 jaar	17,3%
18 jaar of ouder	23,4%
Etniciteit**	
Autochtoon	80,9%
Marokko	1,3%
Turkije	2,9%
Suriname	1,7%
Ned. Antillen en Aruba	0,5%
Overig niet-westers allochtoon	3,3%
Overig westers allochtoon	9,5%
Burgerlijke staat (startjaar)	
Ongehuwd	46,9%
Gehuwd	46,9%
Verweduwd	0,4%
Gescheiden	5,8%
Overig	0,0%
Totaal (n=153.793)	100%

* Selectie starters met kinderen (n=87.397) % ten opzichte van dit aantal.

** Personen van wie minstens één ouder in het buitenland geboren is, wordt in de analyse ook gezien als allochtoon.

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfstandigen van het CBS)

⁸⁴ Zowel 'zuiver' startende zzp'ers als zzp'ers vanuit ondernemerschap.

Uit verdere analyse komt het volgende naar voren:

- Startende zzp'ers vanuit ondernemerschap zijn een stuk ouder dan startende zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn begonnen. Zo is 65 procent van de zzp'ers vanuit ondernemerschap 41 jaar of ouder ten opzichte van 35 procent van startende zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn begonnen. Circa 27 procent van de startende zzp'ers is dertig jaar of jonger; bij startende zzp'ers vanuit ondernemerschap ligt dat percentage op 7,9 procent.
- Startende zzp'ers vanuit ondernemerschap zijn vaker autochtoon dan startende zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn begonnen. In het geval van zzp'ers die vanuit ondernemerschap starten, is 86,0 procent autochtoon. Van de startende zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn begonnen, is 79,0 procent autochtoon.
- Startende zzp'ers vanuit ondernemerschap zijn lager opgeleid dan zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn begonnen.
- Startende zzp'ers jonger dan 45 jaar zijn hoger opgeleid dan oudere startende zzp'ers.
- Allochtone startende zzp'ers zijn over het algemeen jonger dan autochtone starters.
- Allochtone startende zzp'ers zijn lager opgeleid dan autochtone starters.

Tabellen

Tabel B2.2 Positie van startende zzp'ers in jaar t-1 (t=startjaar)

	Gestart in 2001	Gestart in 2002	Gestart in 2003	Totaal
Baan in loondienst	25.797	22.786	23.907	72.490
WW	331	299	427	1.057
AO	649	480	564	1.693
ABW	1036	873	884	2.793
Overige uitkeringen	234	242	246	722
Pensioen / AOW	535	390	536	1.461
Combinatie	5.890	4.943	5.944	16.777
Geen inkomen	5.919	4.538	5.829	16.286

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Tabel B2.3 Positie van startende zzp'ers (inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart) in jaar t-1 (t=startjaar)*

	Gestart in 2001	Gestart in 2002	Gestart in 2003	Totaal
Baan in loondienst	25.797	22.786	23.907	72.490
Ondernemerschap	7.471	9.402	9.201	26.074
WW	331	299	427	1.057
AO	649	480	564	1.693
ABW	1036	873	884	2.793
Overige uitkeringen	234	242	246	722
Pensioen / AOW	535	390	536	1.461
Combinatie	10.178	10.041	10.858	31.077
Geen inkomen	5.919	4.538	5.829	16.286

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Tabel B2.4 Positie van startende zzp'ers vanuit ondernemerschap in jaar t-1 (t=startjaar)

	Gestart in 2001	Gestart in 2002	Gestart in 2003	Totaal
Ondernemerschap	7.471	9.402	9.201	26.074
Combinatie	4.288	5.098	4.914	14.300

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Tabel B2.5 Aantal jaren actief als zzp'er (inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart)

	Gestart in 2001		Gestart in 2002		Gestart in 2003		Totaal	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
t	52.150	100%	49.051	100%	52.452	100%	153.653	100%
t+1	42.798	82%	38.585	79%	38.297	73%	119.680	78%
t+2	34.876	67%	30.253	62%	33.372	64%	98.501	64%
t+3	27.793	53%	27.328	56%	25.153	48%	80.274	52%
t+4	25.202	48%	21.370	44%	17.246	33%	63.818	42%
t+5	20.567	39%	15.446	31%	15.251	29%	51.264	33%
t+6	15.205	29%	13.918	28%	14.087	27%	43.210	28%
t+7	13.842	27%	12.909	26%	13.286	25%	40.037	26%
t+8	12.936	25%	12.266	25%	-	-	-	-
t+9	12.317	24%	-	-	-	-	-	-

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Tabel B2.6 Eerste positie van zzp'ers die gestopt zijn naar startjaar (inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart)*

Startjaar	Baan in loondienst	Ondernemerschap	Uitkering	Pensioen / AOW	Combi na	Geen inkomen
2001	12.864	8.790	2.423	1.652	7.165	6.939
2002	11.333	8.635	2.141	1.403	6.904	6.369
2003	11.820	8.922	2.250	1.469	7.369	7.336
Totaal	36.017	26.347	6.814	4.524	21.438	20.644

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Tabel B2.7 Eerste positie van zzp'ers die gestopt zijn naar stopjaar (inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart)*

Startjaar	Totaal aantal stoppers	Baan in loondienst	Ondernemerschap	Uitkering	Pensioen / AOW	Combi na	Geen inkom en
t+1	33.973	11.539	6.954	2.337	1.044	6.808	5.291
t+2	21.179	7.953	3.208	1.599	770	3.740	3.909
t+3	18.227	5.404	4.140	1.183	596	3.381	3.523
t+4	16.456	4.214	4.985	680	582	3.099	2.896
t+5	12.554	2.899	4.160	450	503	2.249	2.293
t+6	8.054	2.203	2.321	259	435	1.270	1.566
t+7	3.173	1.087	372	164	305	515	730
t+8	1.549	528	149	105	196	247	342
t+9	619	190	58	37	93	129	112
Totaal	115.784	36.017	26.347	6.814	4.524	21.438	20.662

* Meerdere posities mogelijk per zzp'er; iemand kan bijvoorbeeld zowel een baan hebben als een uitkering.

Bron: Regioplan, 2012 (bewerking van SSB Zelfst. van het CBS)

Survivalanalyse

Om beter zicht te krijgen op de determinanten van de overlevingskansen van zzp'ers is een survivalanalyse uitgevoerd op basis waarvan de mogelijke invloed van diverse factoren in onderlinge samenhang in kaart is gebracht. Er is gebruikgemaakt van een Cox regressieanalyse. In de analyse zijn alle startende zzp'ers meegenomen, dus inclusief zzp'ers die vanuit ondernemerschap zijn gestart. Voor de analyse konden we de volgende variabelen gebruiken: geslacht, leeftijd, bevolkingsgroep,⁸⁵ wel/geen kinderen⁸⁶, herkomstpositie van startende zzp'ers, het jaar waarin zzp'ers zijn gestart en de sector waarin zzp'ers actief zijn. Ook is de variabele 'in startjaar ook een baan in loondienst' meegenomen in de analyse. De variabele opleiding is niet meegenomen in de analyse, omdat deze variabele voor te veel ontbrekende cases zorgde. Door het aspect opleiding buiten beschouwing te laten, kon een aanzienlijk groter aantal startende zzp'ers in de analyse worden meegenomen.

De resultaten van de survivalanalyse geven inzicht in de kans op beëindiging van het zzp-schap van startende zzp'ers naar bovengenoemde variabelen. De kans op beëindiging van het zzp-schap van een startende zzp'er die beschikt over een bepaald persoonskenmerk, wordt afgezet tegen de kans op beëindiging van het zzp-schap van een startende zzp'er die niet over dit kenmerk beschikt. Dat betekent bijvoorbeeld dat de kans op beëindiging van het zzp-schap van mensen die in het jaar 2002 als zzp'er zijn gestart, wordt

⁸⁵ Hierbij is gekeken naar niet-westerse allochtonen en autochtonen volgens de definities van het CBS.

⁸⁶ Het gaat om de variabelen 'heeft kinderen van 4-12 jaar', 'heeft kinderen van 12-18 jaar' en 'heeft kinderen van 18 jaar en ouder'.

vergeleken met de kans op beëindiging van het zzp-schap van mensen die niet in dat jaar zijn gestart maar in een ander jaar (in dit onderzoek betekent dat 2001 of 2003). Een ander voorbeeld: de kans op beëindiging van het zzp-schap van startende zzp'ers in de leeftijdscategorie 31 t/m 40 jaar wordt vergeleken met de kans op beëindiging van het zzp-schap van startende zzp'ers die tot andere leeftijdscategorieën behoren. Tabel B2.8 geeft de resultaten van de survivalanalyse weer.

Tabel B2.8 Resultaten survivalanalyse

	Exponentiatie B coëfficiënt	Significantie
Startende zzp'ers die niet vanuit ondernemerschap zijn gestart	,823	,000 *
Gestart in het jaar 2002	1,011	,120
Gestart in het jaar 2003	1,085	,000 *
Persoonskenmerken		
Man	1,081	,000 *
31 t/m 40 jaar	,883	,000 *
41 t/m 50 jaar	,850	,000 *
51 t/m 65 jaar	,912	,000 *
Ouder dan 65 jaar	1,187	,000 *
Heeft kinderen van 4-12 jaar	1,011	,185
Heeft kinderen van 12-18 jaar	1,003	,798
Heeft kinderen van 18 jaar en ouder	,953	,000 *
Niet-westers allochtoon	1,078	,000 *
In startjaar ook een baan in loondienst	1,104	,000 *
Herkomstpositie		
Werkloosheidswet (WW)	,955	,001 *
Algemene Bijstandswet (ABW)	1,250	,000 *
Baan in loondienst	,951	,000 *
Arbeidsongeschiktheid	1,101	,000 *
Positie van geen inkomen	1,194	,000 *
Sector		
Landbouw	1,029	,870
Industrie	,851	,349
Bouw	,725	,061
Reparatie	1,088	,622
Horeca	1,391	,055
Vervoer	1,054	,761
Financieel	1,197	,298
Verhuur	,951	,770
ICT	1,081	,650
Onderwijs	,769	,129
Gezondheidszorg	,978	,896
Overige dienstverlening	,806	,210

Bron: Regioplan, 2012

Tabel B2.9 Combinaties herkomstposities

N=29.928	%
Baan + uitkering	43,0%
Baan + pensioen / AOW	4,6%
Baan + ondernemerschap	27,3%
Baan + uitkering + pensioen / AOW	2,4%
Baan + uitkering + ondernemerschap	3,1%
Baan + pensioen / AOW + ondernemerschap	1,0%
Baan + uitkering + pensioen / AOW + ondernemerschap	0,2%
Ondernemerschap + uitkering	9,3%
Ondernemerschap + pensioen / AOW	5,8%
Ondernemerschap + uitkering + pensioen / AOW	1,1%
Uitkering + pensioen / AOW	2,2%

Bron: Regioplan, 2012

Tabel B2.10 Combinaties uitstroombestemmingen

N=21.438	%
Baan + uitkering	32,1%
Baan + pensioen / AOW	7,2%
Baan + ondernemerschap	30,4%
Baan + uitkering + pensioen / AOW	2,4%
Baan + uitkering + ondernemerschap	2,5%
Baan + pensioen / AOW + ondernemerschap	1,2%
Baan + uitkering + pensioen / AOW + ondernemerschap	0,4%
Ondernemerschap + uitkering	9,7%
Ondernemerschap + pensioen / AOW	7,6%
Ondernemerschap + uitkering + pensioen / AOW	1,6%
Uitkering + pensioen / AOW	5,0%

Bron: Regioplan, 2012

BIJLAGE 3

Enquête zelfstandigen zonder personeel

Voor de analyse van de enquêteresultaten is uitgegaan van een totale respondentengroep van 1.252 zzp'ers. In tabel B3.1 wordt aangegeven hoe we tot dit aantal zijn gekomen.

Tabel B3.1 Respons enquête

Aantal respondenten	1.816
Zzp'ers volgens onze definitie* in de enquête	1.670
Zzp'ers die in het verleden geen personeel hebben gehad	1.540
Zzp'ers die nog steeds actief zijn en geen prestarter zijn	1.355
Zzp'ers die nog steeds actief zijn, geen prestarter zijn en die de enquête hebben afgerond	1.252

* In de enquête onder zzp'ers hebben wij aan respondenten gevraagd of zij zichzelf zien als ondernemers die vooral hun eigen arbeid aanbieden en geen goederen verkopen noch beschikken over grote kapitaalgoederen (zoals bijvoorbeeld een winkel of een vrachtschip).

Bron: Regioplan, 2012

In tabel B3.2 wordt een aantal persoonskenmerken (geslacht, leeftijd en opleiding) van zzp'ers die de enquête hebben ingevuld, vergeleken met die persoonskenmerken van de totale zzp-populatie in de Nederland (per 2011-III volgens het CBS). Enkele zaken vallen op:

- Vrouwen zijn oververtegenwoordigd binnen de respons. Het aandeel mannen en vrouwen is binnen de respons ongeveer gelijk, terwijl binnen de totale zzp-populatie in Nederland circa twee derde man is.
- Het aandeel per leeftijdscategorie van respondenten en van de totale zzp-populatie in Nederland verschilt niet bijzonder sterk van elkaar. Het CBS hanteert de leeftijdscategorie '65 jaar of ouder' niet.
- Hoogopgeleide zzp'ers zijn oververtegenwoordigd binnen de respons. Meer dan de helft van de respondenten heeft een hbo- of universitaire opleiding genoten, terwijl volgens data van het CBS twee vijfde van de totale zzp-populatie hoogopgeleid is.

Tabel B3.2 Kenmerken van respondenten

	% respondenten enquête (n=1.252)	% totale zzp- populatie * (n=732.000)
Geslacht		
Man	52%	65%
Vrouw	48%	35%
Leeftijd		
15-25 jaar	3%	4%
25-35 jaar	11%	16%
35-45 jaar	32%	28%
45-55 jaar	34%	31%
55-64 jaar	16%	21%
65 jaar of ouder	4%	***
Opleiding		
Lager onderwijs (primair onderwijs, vmbo/mavo of vbo)	10%	21%
Middelbaar onderwijs (havo/vwo of mbo)	33%	38%
Hoger onderwijs (hbo of universiteit)	53%	40%
Onbekend/anders opgeleid	4%	1%

* Cijfers derde kwartaal 2011 volgens het CBS.

Bron: Regioplan, 2012

Voor de analyse van de enquêteresultaten is gekeken naar drie verschillende doelgroepen: ouderen (45 jaar of ouder), niet-westerse allochtonen en mensen met arbeidsbeperking. In tabel B3.3 wordt het aantal en aandeel respondenten per doelgroep benoemd. Het aantal respondenten in de verschillende doelgroepen telt op tot meer dan het eigenlijke totaal aantal respondenten. Dit komt doordat er enige overlap tussen de drie doelgroepen is. Voor zover er overlap is tussen de drie onderscheiden doelgroepen, is dat vooral tussen de doelgroepen ouderen en mensen met een arbeidsbeperking. Van de mensen met een arbeidsbeperking valt meer dan de helft (99 van 175) ook binnen de doelgroep ouderen.

Tabel B3.3 Verdeling over doelgroepen

Doelgroep	
Arbeidsbeperking	175 (14,3%)
Ouder	664 (54,3%)
Niet-westers allochtoon	24 (2,0%)
In ten minste 1 van de doelgroepen	752 (61,5%)
In meerdere doelgroepen	
Arbeidsbeperking en ouder	99 (8,1%)
Arbeidsbeperking en niet-westers allochtoon	3 (0,2%)
Ouder en niet-westers allochtoon	10 (0,8%)
In alle doelgroepen	1 (0,1%)

Bron: Regioplan, 2012

Van de in totaal 200 respondenten die vanuit een uitkerings situatie zijn gestart, ontvangt 52 procent nog steeds een uitkering. Van de mensen die één of meerdere uitkeringen hebben (gehad), heeft 55 procent deze korter dan een halfjaar (gehad) en 28 procent tussen een halfjaar en een jaar. Circa zeven procent heeft een uitkering tussen één en twee jaar lang (gehad). Elf procent heeft langer dan twee jaar een uitkering (gehad).

De meeste respondenten zijn actief binnen de zakelijke dienstverlening (29%), de gezondheidszorg (16%), het onderwijs (12%) en de creatieve dienstverlening (11%). Tabel B3.4 geeft een overzicht van het aantal en aandeel respondenten per sector.

Tabel B3.4 Sector waarin respondenten actief zijn (n=1.252)

	Aantal	Percentage
Administratief	31	2
Bouw	100	8
Creatieve dienstverlening	140	11
Detail of groothandel	24	2
Facilitaire dienstverlening	20	2
Financiële dienstverlening	66	5
(Gezondheids)zorg	195	16
Horeca/catering	7	1
ICT/dienstverlening	46	4
Juridische dienstverlening	15	1
Onderwijs	144	12
Transport/logistiek	33	3
Uiterlijke verzorging	60	5
Zakelijke dienstverlening	362	29
Onbekend	9	1
Totaal	1.252	100

Bron: Regioplan, 2012

BIJLAGE 4**Literatuurlijst**

Arts, C.H. en E.M.J. Hoogteijling (2002). Het Sociaal Statistisch Bestand 1998 en 1999. In: *Sociaal-economische maandstatistiek* 2002/12, p.13-21.

Arts, C.H, L. van Toor en S. de Vries (2002). Stromen op de arbeidsmarkt, april-oktober 1999. In: *Sociaal-economische maandstatistiek* 2002/12, p.66-71.

Arts, D. en C. van Deursen (2011). *Monitor Arbeidsbeperkten en Werk 2007-2010*. Amsterdam: Kenniscentrum UWV.

Berden, C, R. Dosker, P. Risseeuw en D. Willebrands (2010). *Markt èn hiërarchie. Kosten en baten van het zzp-schap*. Amsterdam: SEO.

Berg van den, N, J. Mevissen en N. Tijsmans (2009). *Zzp'ers en hun marktpositie (2009). Onderzoek naar de mate waarin zzp'ers investeren in en ondersteuning (kunnen) krijgen bij het behouden en vergroten van hun marktpositie*. Den Haag: Regioplan Beleidsonderzoek/Raad voor Werk en Inkomen.

Berg van den, N. en J. Mevissen (2011). *Tarieven van zelfstandig ondernemers zonder personeel. Rapportage aan de Stichting De Loonwijzer (niet openbaar)*.

Bleeker, D., A. Bruins en R. Braaksma (2011). *Monitor vrouwelijk en etnisch ondernemerschap 2010*. Zoetermeer: EIM.

Blommesteijn, M, M. Brukman en J. Mevissen (2010). *Ondersteuning van zzp'ers door gemeenten*. Regioplan Beleidsonderzoek/Raad voor Werk en Inkomen, Den Haag.

Born, J.A. van den (2009). *The drivers of career success of the job-hopping professional in the new networked economy - The challenges of being an entrepreneur and an employee*. Amsterdam: Born To Grow.

Bosch, N.M. en D.J. Van Vuuren (2010). De heterogeniteit van zzp'ers. In: *ESB* 95 (4597), 12 november 2010, p.682-684.

Bosch, N.M. (2011). Succes of self-employment. In: F. Cörvers, R. Euwals en A. de Grip (2011). *Labour Market Flexibility in the Netherlands. The role of contracts and self-employment*, p.90-103. Den Haag: CPB.

Boylan, A. en T. Burchardt (2002). *Barriers to self-employment for disabled people*. Report prepared for the Small Business Service.

Breed Platform Verzekerden & Werk (2002). *Starten als ondernemer. Overzicht van regelingen voor mensen met een arbeidshandicap*.

Bruins, A., J. op de Coul, H.W. Stigter en F.W. van Uxem (2000). *Wat bepaalt het succes van een starter? Analyse van succes- en faalfactoren van startende ondernemers*. Zoetermeer: EIM.

Brummelkamp, G. (2011). *Startende ondernemers. Ontwikkelingen, betekenis en beleid*. Zoetermeer: EIM.

Carrasco, R. (1999). Transitions to and from self-employment in Spain: an empirical analysis. In: *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*, 61 (3), p.315-341.

Dautzenberg, M., W. Buysse, A. M. Broeders en K. Schaafsma (2010). *Dromen of durven: motieven en obstakels van etnische vrouwen voor een onderneming 'over de grens'*. Amsterdam: DSP-Groep.

Dekker, R. (2010). *"One million zzp'ers" must be wrong!* Tilburg: Universiteit van Tilburg, ReflecT.

Dekker, R. en L. Kösters (2010). Zzp'ers in Nederland: de baanzekerheid voorbij? In: *Sociaaleconomische trends*, 4^e kwartaal 2010, p.7-14.

EIM (2004). *Monitor Etnisch Ondernemerschap 2004*. Zoetermeer: EIM.

EIM (2011). *Kleinschalig ondernemen 2011. Structuur en ontwikkeling van het Nederlandse MKB*. Zoetermeer: EIM.

EIM (2011). *Trendstudie MKB en ondernemerschap. Ontwikkelingen, vooruitblik en beleidssignalen*. Zoetermeer: EIM.

Falter, J.M. (2001). *Self-Employment Entry and Duration in Switzerland*. Geneva: University of Geneva.

FNV (2007). *De Dynamische Driehoek. Zzp'ers en de FNV*.

Galen, R. van, J. Sanders, W. Smits en J.F. Ybema (2011). *Dynamiek op de Nederlandse arbeidsmarkt. De focus op kwetsbare groepen*. Den Haag/Heerlen: CBS.

Georgellis, Y., J. Sessions en N. Tsitsianis (2007). Pecuniary and Non-Pecuniary Aspects of Self-Employment Survival. In: *Quarterly Review of Economics and Finance*, 47 (1), p.94-112.

Hessels, S.J.A. en P.J.M. Vroonhof (2003). *Zelden Zo Populair: het zzp-schap. Zelfstandigen zonder personeel in de literatuur*. Zoetermeer: EIM.

Hessels, J., N. Bosma en S. Wennekers (2005). *Nieuw ondernemerschap in herstel. Global Entrepreneurship Monitor 2004 Nederland*. Zoetermeer: EIM.

Hoogen, P. van den, M. Cardol, P. Spreeuwenberg en M. Rijken (2010). *Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking in 2006 – 2008. Participatiemonitor 2008*. Utrecht: Nivel.

ING Economisch Bureau (2008). *Succesvol beginnend ondernemerschap. Kenmerken van snelgroeiende starters*. Amsterdam: ING Bank N.V.

Jensen, K.B., M. Ejrnæs, H. Skyt Nielsen en A. Würtz (2003). *Self-Employment among Immigrants: A Last Resort? CAM Working Papers 2003-08*. Copenhagen: University of Copenhagen, Centre for Applied Microeconometrics.

Kamer van Koophandel Nederland (2011). *Startersprofiel 2010*. Den Haag: KvK Nederland.

Kok, J.M.P. de, en M.E. Winnubst (2007). *De senior ondernemer in de zilveren economie. Over het belang van senioren als beginnende ondernemers*. Zoetermeer: EIM.

Konig, E. (2012). 'Deeltijdwerkers doen er graag als zzp'er wat bij', in: *NRC Handelsblad*, 26 september 2012, p. 24-25.

Kösters, L. (2009). Sterke groei zelfstandigen zonder personeel. In: *Sociaaleconomische trends*, 3^e kwartaal 2009, p.7-10. Den Haag: CBS.

Kuiper, C. en M. Engelen (2001). *Reïntegratie in ondernemerschap. Evaluatie van het Besluit starterskrediet arbeidsgehandicapten*. Leiden: Research voor Beleid.

Meijaard, J., A. Bruins, M. Folkeringa en B.H.G. Jansen (2007). *Allochtoon ondernemerschap vanuit een uitkeringssituatie. Meer ruimte voor ondernemerschap door een beter reïntegratieproces*. Zoetermeer: EIM.

Mevissen, J en N. van den Berg (2011). De januskop van de zzp'er. De zelfstandige zonder personeel: ondernemer of eigenlijk een werknemer? In: *Tijdschrift voor Arbeidsmarktproblemen* 2011, 27 (3), p.264-280.

Millán, J.M. (2009). *Self-employment: a microeconomic approach*. Huelva: Universidad de Huelva.

Minderhoud, J. en A. Korver (2003). *Van A tot Z; van arbeidsongeschiktheid naar zelfstandig ondernemen. Tweede meting onder zelfstandigen met een arbeidshandicap*. Hoofddorp: TNO Arbeid.

Ministerie van Economische Zaken (2005). *Actieplan 'Nieuw Ondernemerschap: Kansen benutten 2005*. Den Haag: ministerie van Economische Zaken.

Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie/ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). *Brief Onderwijs en Ondernemerschap*. Den Haag: ministerie van EL&I/ministerie van OCW.

Praag, C.M. en P.H. Versloot (2007). *What Is the Value of Entrepreneurship? A Review of Recent Research*. Bonn: IZA.

Rademaker, L. en E. Masurel (2007). Isolement van allochtone ondernemers buiten de Randstad: keuze of dwang? In: *Migrantenstudies* (2007), 23(2), p.131-144.

Rusinovic, K (2007). De (in)formele sociale netwerken van eerste en tweede generatie migrantenondernemers. In: *Migrantenstudies* (2007), 23(2), p.99-114.

Snel, D. en A. Bruins (2004). *Oudere versus jongere starters*. Zoetermeer: EIM.

Sociaal-Economische Raad (1998). *Etnisch ondernemerschap*. Advies 98/14. Den Haag: SER.

Sociaal-Economische Raad (2010). *Zzp'ers in beeld. Een integrale visie op zelfstandigen zonder personeel*. Advies 10/04. Den Haag: SER.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2000). *Rapportage gehandicapten 2000. Arbeidsmarktpositie en financiële situatie van mensen met beperkingen en/of chronische ziekten*. SCP: Den Haag.

Sociaal en Cultureel Planbureau (2007). *Meedoen met beperkingen. Rapportage gehandicapten 2007*. SCP: Den Haag.

Soest, K. van (2009). *Verstandig ondernemen. Over begeleid ondernemen met een verstandelijke beperking*. Utrecht: Vilans.

Staatsblad 2007 153. *Wet van 22 maart 2007, houdende regels omtrent een basisregister van ondernemingen en rechtspersonen (Handelsregisterwet 2007)*.

Stigter, H. (2003). *De oudere starter in Nederland. Quick service*. Zoetermeer: EIM.

Tillaart, H. van den (2007). Etnisch ondernemerschap in Nederland: ontwikkelingen en perspectieven. In: *Migrantenstudies* (2007), 23(2), p.76-98.

Tillaart, H. van den, C. van Diemen, J. Warmerdam, J. Heijink en E. Poutsma (2009). *Coaching van startende ondernemers. Onderzoek naar vorm, inhoud en kwaliteit van de coaching in de optiek van aanbieders en gebruikers*. Nijmegen: ITS.

UWV WERKbedrijf (2011). *Arbeidsmarktprognose 2011-2012. Met een doorkijk naar 2016*. Amsterdam: UWV WERKbedrijf.

Veen, M.L., S. Koster en P.D. Groote (2010). Zelfstandig ondernemerschap door mensen met een lichamelijke beperking. In: *Medische Antropologie* 22 (2) 2010, p.397-411.

Vries, R. de (2011). CBS-berichten: Dynamiek onder zelfstandigen in Nederland. In: *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken* 2011, 27 (3), p.357-363.

Vroonhof, P., H. Tissing, M. Swaters, A. Bruins en E. Davelaar (2008). *Zelfstandigen zonder personeel*. Zoetermeer: EIM en Bureau Bartels.

Wagemakers, J.M. (2004). *Themabericht 2004/23: Blik op de startersmarkt*. Utrecht: Rabobank.

Walraven, G. en R. Bhagwanbali (2008). *Allochtoon ondernemerschap in Den Haag. Kansen en belemmeringen in de dagelijkse praktijk van niet-westerse allochtone ondernemers*. Rotterdam: Hogeschool Inholland Rotterdam.

Wennekers, S. en M. Folkeringa (2002). *The development of the self-employment rate in the Netherlands 1899-1997*. Zoetermeer: EIM.

Werkgroep Beter Bestuur voor Burgers en Bedrijf (2004). *Starten van een onderneming. Eindrapport van de werkgroep Beter Bestuur voor Burgers en Bedrijf (B4)*.

Winnubst, M., M. Folkeringa, P. Vroonhof en P. de Jong (2009). *Van werknemer naar ondernemer. Een verkennend onderzoek naar de directe financiële gevolgen*. Zoetermeer: EIM.

Wijzer in geldzaken (2012). *Zzp'ers en financiële risico's (presentatie)*.

Wolff, R & J. Rath (2000). *Centen tellen: een inventariserende en verkennende studie naar de financiering van immigrantenondernemingen*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Zwinkels, W, D. Ooms en J. Sanders (2009). *Omvang, aard en achtergronden van baan-baan-mobiliteit*. Den Haag: TNO Arbeid/Raad voor Werk en Inkomen.